

Mihályi Antal

Boszorkányok pedig

Mihályi Antal

Boszorkányok pedig ...

Mihályi Antal

Boszorkányok pedig ...

© Mihályi Antal 2018

ISBN 978 – 963 – 7377 – 95 - 2

Kiadja a Barnaföldi Gábor Archívum

+36-1-215-62-81

1. A király látogatása

Kellemes, kora nyári reggel volt, és Tamás, a király személyes szolgálatára rendelt apród úgy gondolta, itt az ideje, hogy felébressze urát. Ő maga legalább egy órája felkelt már, hogy rendbe tegye a házat, amelybe őfelségét, Kálmánt, Magyarország királyát elszállásolták. Természetesen ezt a tevékenységet főleg a kísérethez tartozó és a vendéglátó által rendelkezésre bocsátott szolgák végezték, de irányításuk a fiatal, tapasztalatlan fiú feladata volt, nem kis gondot okozva neki.

A ház, amelyet rendelkezésére bocsátottak, nem volt igazán alkalmas egy uralkodó fogadására, alig különbözött a templom környékén elhelyezkedő, kisebb tisztségeket viselők otthonától, de Kálmán király váratlanul, bejelentés nélkül látogatott a városba, és bár István úr, a pécsi püspök érkezésének hírére elébe ment felajánlani számára, hogy maga kiköltözik a székesegyházhoz tartozó melléképületbe, átengedve neki saját lakhelyét, a király ezt nem fogadta el.

- Nem azért járom az országot, hogy kitúrjam híveimet saját lakhelyükről, hanem azért, hogy megismervén azokat a gondokat, amelyek a nép, az emberek vállát nyomják, megkísérlem megszüntetni, vagy legalábbis kisebbiteni - mondta. - Emellett nagyon fontos számomra, hogy megismerjem azokat, akik az ország népét vezetik, nem utolsó sorban titeket, püspököket, valamint egyházunk többi szolgáját, mert a változó világhoz igazítandó törvénykezésben elsősorban rátok számíthatok.

- Miért nem üzented meg uram, érkezésedet? - kérdezte a püspök szemrehányóan. - Akkor felkészülve látogatásodra, összegyűjtöttem volna mindazt, amiről beszámolni szeretnék neked.

- Nemrégén tették fejemre a koronát, és nemrég még magam is egyházi ember voltam, ha nem is éppen itt - felelte mosolyogva Kálmán, kitérve a válaszadás elől. - Legjobban úgy

ismerjük meg az embereket, ha éppen mindennapi munkájuk végzése során találkozunk velük. Veled, püspök uram még nem találkoztam, László nagybátyám nemrég nevezett ki azután, hogy hívására visszatértem Lengyelországból, és örülök, hogy most megismertelek.

- (Ahová éppen öelőle menekültél), - gondolta magában a püspök, de hangosan csak ennyit mondott: - Én is nagyon örülök király uram, hogy felkerestél.

Itt elhallgatott, majd kis gondolkozás után folytatta.

- Hát, ha nem akarsz beköltözni a püspöki rezidenciára, engedd meg, hogy egy - bár személyedhez nem méltó - házat bocsássak rendelkezésedre.

Így került a király és kísérete a székesegyházhoz tartozó, templom melletti, melléképületbe, amelyet az apród igyekezett Kálmán ébredéséig rendbe tenni. A földszintes épület valóban lényegesen kevésbé volt méltó a király fogadására. Falai nem kőből épültek, hanem vert falak voltak, és szalmatető fedte. Három, elég kis szobából állt, amelyet azután igyekeztek valamivel kényelmesebbé tenni. A nyers, döngölt padlót szőnyegekkel fedték be, és az eredeti bútort, azaz a fapadokat székekkel cserélték ki, az ablakokra pedig függönyöket akasztottak.

Tamás alig néhány hete állt Kálmán király szolgálatában. Ez volt első apródi feladata, amit nagyon igyekezett minél jobban ellátni. Nagy megtiszteltetés volt egyenesen az uralkodó személyének szolgálatával kezdeni, más királyi apródok általában előbb valamelyik magas rangú úr udvartartásába kerültek, és egyeseket onnan választottak ki a királyi udvar számára.

Az udvarhoz kerülése természetesen nem a szerencsés véletlennek volt köszönhető. Tamás legidősebb fia volt Péter úrnak, Somogyvár várispánjának. Péter Kálmán király egyik legodaadóbb híve volt, egyike azoknak az uraknak, akik Lengyelországba menekülése, azaz inkább László király akarata ellenére vállalt önkéntes száműzetése során elkísérték, mint Ugra vagy Márk urak, vállalva ezzel a király rosszallását, és az ezzel járó szigorú megtorlás kockázatát. Így megkoronázása után

nem sokkal Kálmán király ráruházta az előző ispán halála miatt éppen megüresedett tisztséget. Nem annyira csak hálából hűségért, hanem leginkább azért, mert testvéröccse, Álmos herceg trónkövetelési szándéka elleni védekezése céljából szükségesnek látta megbízható embereket kinevezni a fontosabb helyekre, mint amilyen Somogyvár is volt.

Mivel Péter nemcsak hűségesnek, hanem igen alkalmasnak is bizonyult a tisztségre, a király még jobban megkedvelte, és amikor a várispán beajánlotta hozzá elsőszülött fiát, maga mellé vette apródnak. Bár több apródja volt, most csak eggyel kívánta amúgy is népes kíséretét bővíteni. Annak, hogy Tamást választotta kíséretül erre az útra, két oka is volt. Az egyik, hogy a fiú ezen a környéken nőtt fel, a másik pedig az, hogy mivel csak rövid ideje állt szolgálatában, tudni akarta, hogyan állja meg a helyét, mert jó emberismerete révén észrevette, hogy nagyon értelmes és tanulékony a fiú.

Tamás, akinek semmilyen tapasztalata nem volt az apródi feladatok ellátásában, nagyon igyekezett a rábízott munkákat alaposan és lelkiismeretesen elvégezni, de közben állandó rettegésben élt amiatt, hogy valamilyen hibát követ el.

Ezért a megfelelő előkészületek után nagyon óvatosan nyitotta ki az ajtót, és halkán az ablakhoz lépett, hogy félrehúzza a függönyt. Nem számolt azonban azzal, hogy a kelő nap egyenesen Kálmán király szemébe fog sütni. Amikor észrevette, megpróbálta a kelmét gyorsan visszahúzni, de a király addigra felébredt és bosszúsán ráförmedt.

- Nem lett volna jobb, ha megvárod, amíg magamtól is felébredek? - morogta dühösen. - Úgyis rosszul aludtam, valami nagyon nyomta a hátamat.

- Bocsáss meg, uram! - mentegetőzött a fiú ijedten. - Legközelebb jobban vigyázok. Többet nem fordul elő.

Olyan rémülten nézett a királyra, hogy az önkéntelenül elmosolyodott.

- Jól van, na! Nehogy már elsírd magad! - mondta szinte vigasztalásképpen. - Nem harpom le a fejedet, leg-alábbis most nem. De talán jobb is, hogy felébresztettél - tette hozzá elgondolkozva. - Itt Pécsett valahogy sose alszom jól. Ne állj ott, inkább hozd a vizet, mosakodni szeretnék.

Kálmán király nem kívánt különös bánásmódot, sőt inkább túl szerény volt ahhoz képest, ami rangja miatt megillette volna, de az alvás terén igényes volt a kényelemre. (talán kisebb testi hibái miatt). Emellett egy püspöki székhelyen mindig kényelmetlenül érezte magát, mert itt minden arra emlékeztette, hogy nagybátyja, László király Várad püspökévé akarta kinevezni, ezért menekült el Lengyelországba.

Mosdás után még kísértelt a kertbe, mert élvezte a tél elmúltja után viharos gyorsasággal kizöldülő világot. Annak ellenére, hogy kissé bicegett, gyors léptekkel járta körül a kertet, néha meg-megállva egy-egy fánál vagy bokornál, majd a mozgástól felfrissülve visszament a palota egyszerű fabútorokkal berendezett ebédlő termébe, és leült a hosszú asztal mellett közepeken elhelyezkedő székre.

Addigra Tamás is felkészült ura kiszolgálására, és a személyzetet még két szolgálóval kiegészítve várta a királyt. Először is bort töltött a kupába, csak keveset, mert tudta, hogy csak mértéktelenesen fogyasztja az italt, viszont mindig kiissza, ami a pohárban van. És - ahogy várta, - ura kiürítette a félig töltött kupát, csak azután látott neki az eléje készített ennivalónak. A reggeli elfogyasztását követően intett a fiúnak, aki az üres poharat újra félig töltötte, mialatt a két szolgáló leszedte a feleslegessé vált terítéket.

A király már éppen ki akarta inni a reggelit követő fél pohár bort, amikor az ajtón kopogtak, és belépett Márkus diakónus, Kálmán király írnoka, vagy inkább titkára (mivel Kálmán, másoktól eltérően, tanult ember lévén, írnivalóinak nagy részét maga végezte).

- Bocsáss meg, uram, hogy megzavartam étkezésedet, de a püspök úr megérkezett, és beszélni szeretne veled.

- Hová vezetted? - kérdezte Kálmán, miközben letette a poharat, és intett Tamásnak. - Vidd ezt el, és hozzál vizet.

- A trónterembe - válaszolta a diakónus.

A „trónterem” tulajdonképpen csak az egyik, erre a célra ideiglenesen berendezett helyiség volt, amelyet kissé feldíszítettek, egy karosszéket nevezve ki trónnak.

Közben a fiú kicserélte a boros kupát egy pohár vízzel, amit a király felhajtott, majd felállt.

- Akkor kíséj oda - mondta Márkusnak, majd Tamáshoz fordult: - Te pedig küldj oda egy kancsó bort és két poharat, azután elmehetsz.

Azzal a keskeny folyosón keresztül átmentek a trónteremnek kinevezett helyiségbe, ahol a trónként szolgáló karosszékkal szemközti asztalnál már ott ült István úr, a pécsi püspök.

2. Vita a püspökkel

A kölcsönös üdvözlés után a király intett a diakónusnak, hogy elmehet, majd maga is az asztalhoz ült, szemben a püspökkel.

- Nos, püspök uram, mi gond hozott ide - kérdezte Kálmán, teletöltve vendége poharát a már odakészített borral, míg maga meglegegedett alig egy ujjnyival.

- Ha valaki, te jól ismered egy püspökség gondjait, uram - mondta kesernyés mosollyal a püspök. - Hiszen csaknem magad is Várad püspöke lennél, ha László nagyurunk akarata elől el nem menekülsz.

- El kellett szöknöm, másképp nem menekülhettem meg a nem-kívánt megtiszteltetéstől - bólintott elgondolkozva a király. - Hiába próbáltam volna ellenkezni, a nagybátyám vas-

akaratú ember volt. De ugyanakkor bölcs ember is. Később rájött, hogy tévedett és nem habozott felülbírálni korábbi döntését.

Elgondolkozva nézett maga elé.

- Bizony nehéz dolog elismerni tévedéseinket, ahogy a mondás is szól: „Est difcillimum se ipsum vincere”, azaz legnehezebb saját magunkat legyőzni. László király urunk valóban nagy ember volt.

- Szükségtelen volt lefordítanod a mondást, - mondta kissé sértődötten a püspök. - Magam is értem a latin nyelvet.

- Nem akartalak megbántani, püspök úr - igyekezett békíteni a király István püspököt. - Tudom is, hogy értesz latinul, csak mintegy szokásból mindig magyarra fordítom, akkor is, ha egyházi személyekkel beszélek. De te is tudod, papjaink még nemigen igazodnak el a latinban.

- Hát nem nagyon - ismerte el mosolyogva István püspök, ezzel is jelezvén, hogy ő maga fölötte áll amazoknak.

A király is elmosolyodott, majd újra vendégéhez fordult.

- De - miután valóban ismerem a püspökség szokásos problémáit, - azt is tudom, azok miatt nem kerestél volna fel. Melyek azok a gondok, amelyek idehoztak?

- Nem is gondok, inkább bajok. És nem egyedül az itteni bajok. Országos bajok ezek - mondta gondterhelten a püspök. - Sőt! Beszélgettem erről már többekkel, egyházi és világi személyekkel. Amit most mondok, egyúttal az ő véleményüket is magában foglalja.

Elhallgatott, látszott nem tudja, hogyan is folytassa. Egy darabig egyikük sem szólt, végül a király törte meg a csendet.

- Mondd már el, püspök uram, mi az, ami a szívedet nyomja! - mondta, alig leplezve türelmetlenségét.

A másik még mindig hallgatott, majd hirtelen kibökte:

- Dolgozik a sátán!

Kálmán király csaknem elnevette magát a nem várt ki-nyilatkoztatásra.

- Az bizony dolgozik! - mondta mosolyogva.

A püspök, ahogy kimondta, maga is rájött, hogy váratlan bejelentése kissé furcsán hangzik, és sietett magyarázkodni.

- Lehet, uram, király, hogy ezzel nem mondtam újat, de egyre több paptól és tisztes, megbízható nem egyházi személytől érkezik hozzám, hozzánk, bejelentés a boszorkányság és egyéb rontószándékú tevékenykedés növekvő terjedéséről. Miután értesültem róla, hogy újabbakkal kívánod kiegészíteni Szent István király urunk törvényeit, fel szerettem volna hívni a figyelmedet ezekre a riasztó esetekre.

- Magam is hallottam ilyesmit - mondta a király, - de kissé kételkedem ezeknek a híreknek a hitelességében. Tudod, püspök uram, hiszen nyilván te is tapasztaltad, hogyha egy jelentéktelen vész hír megjelenik, rövidesen akkorára nő, hogy azt hiszed, itt a világ vége.

A püspöknek láthatóan nem tetszett Kálmán király válasza. Rövid gondolkodás után újabb érvekkel igyekezett alátámasztani az általa annyira vészterhesnek talált helyzetet.

- Király uram, nem mindegy, kitől hallok az aggasztó híreket? Jó részüket felszentelt papoktól hallottam, de nem egy esetet valamelyik ispán mesélt el. Komoly ügyekről van szó, éjszakánként lidércek fojtogatnak tisztes, békés asszonyokat, fiatal lányokat rontanak meg, egészséges emberek váratlanul egyik napról a másikra aggastyánokká válnak. Nem mehetünk el ezek mellett az esetek mellett anélkül, hogy ne tennénk ellenük valamit!

Elhallgatott és szemrehányó várákozással nézett a királyra, majd, amikor az elgondolkozva továbbra is hallgatott, hirtelen ingerülten rátámadt.

- Úgy látom, nem hiszed el, amiket mondtam, vagy nem látod, milyen veszélyek fenyegetik nemcsak az egyházat, hanem hitünket is!

Egyre jobban előntötte a harag, végül már csaknem kiabálva folytatta:

- Néha azt kell hinnem, hogy neked nem fontosak az egyház ügyei! Nem értelek, mint ahogy akkor sem értettelek, amikor olyan keményen elbántál az országunkon áthaladni szándékozó keresztes lovagokkal, akik a Szentföldet mentek felszabadítani.

- Na, meg Magyarországot végigfosztogatni! - vágott közbe ingerülten a király. - Azok az úgynevezett lovagok közönséges haramiák. Ők csak amolyan előőrsei voltak a később Boullion Gottfried vezette szervezett csapatnak. A meghirdetett keresztes hadjárat hírére nincstelen lovagok indultak a mindenhonnan összeverődött kóbor parasztokból álló csapatok élén, és nekivágtak a nagyvilágnak.

- Azokat is jó szándék vezette, - ellenkezett István püspök. - Hiszen Krisztus urunk vére által megszentelt földet indultak megtisztítani a pogányoktól. Te pedig szétverted, legyilkoltattad vagy visszakergetted őket.

- Mi először barátságosan fogadtuk ezeket is, - mondta bosszúsan Kálmán - és előbb felszólítottuk őket, hogy tartsák tiszteletben a falvak népét, de ők visszaéltek ezzel, és útjuk közben megtámadták a békés falvakat, kifosztották a lakosságot.

- Biztosan nem tehettek mást, mert nem volt mit enniük, - próbálkozott tovább a püspök. - persze hiba volt a falvakat kifosztani, de talán megértőbbnek kellett volna lenned, nem szétverni a sereget.

- Seregeket akartál talán mondani? - javította ki gúnyosan a király. - Ugyanis nem egyet vertünk szét, hanem legalább négy „sereget”, illetve inkább hordát.

- Seregeket? A Szentföldre igyekvők seregeit? - álmélkodott elborzadva a másik.

- Látom, hogy a jelentéktelen kis hírek hogyan duzzadnak óriásivá, illetve hogyan kerekítenek egyesek (ki tudja milyen szándékkal?), pár csepp eső köré égháborút, - vágott közbe most már haragosan Kálmán.

- Azt hallottam... - kezdte István, de...

- Mi az, hogy „Azt hallottam...”? - förmedt rá dühösen az uralkodó. - Kitől, vagy kiktől hallottál mindenféle meséket, és vajon mi célból terjesztenek ezek ilyen híreket?

- Én nem tudom, - védekezett zavartan a püspök - ezeket csak úgy hallja az ember innen-onnan.

- Nos, hogyha már szóba került, elmondom neked pontosan, mi történt. - folytatta lehiggadva a király. - Először a franciák jöttek, Gautier, és „nincstelen” Valter, később Amiens-i Péter csapata. Ezekkel eleinte nem volt baj, átengedtük őket a határon, és még el is láttuk őket élelemmel, ezért csak később kezdtek el fosztogatni. Akkor aztán Zimonymál szétkergettük őket. De közben megérkeztek a még züllöttebb, szedett-vedett parasztokból összeverődött német hordák, és egy pap, Gottschalk, valamint bizonyos Volkmar vezetésével ostrom alá vették Moson várát. Persze ezeket aztán a Nyitránál teljesen megsemmisítettük.

Látva István püspök arcán a megdöbbenést, elnevette magát.

- Hogy megnyugtassalak, amikor a jól szervezett lovagok serege megérkezett, vezetőjüket, Boullion Gottfriedet barátsággal fogadtam, átvonulásukat segítettem, és végigkísértem őket az országon.

- Remélem, nem gondolod, hogy akadályozni kívánom a Szentföld felszabadítását? - kérdezte mosolyogva, majd komoly arccal folytatta.

- Jegyezd meg püspök uram, nekem, mint az ország királyának, legfontosabb az ország népének testi és lelki boldogulása, jóléte, békéje, és legfőbb feladatom Isten és ember előtt ezekről gondoskodni.

Ránézett a püspökre és látva, hogy az még mindig gyanakvó szemrehányással nézi, tovább folytatta:

- Te azt hiszed, nem veszem komolyan, amit az elharpózott esetekről mondtál? Mielőtt te nekem támadtál megvádolva engem azzal, hogy nekem, aki felszentelt püspök voltam,

nem fontosak anyaszentegyházunk ügyei, éppen azon gondolkodtam, hogyan lehetne ezek ellen védekezni - mondta a király, majd hirtelen fürkészően nézett a püspök szemébe. - Vagy azt hiszed talán, Álmos öcsém nem így bánt volna el a fosztogató keresztesekkel?

- Dehogyan hiszek ilyesmit! - szabadkozott zavartan István püspök, de nem nézett Kálmánra, hanem szemét lesütötte a földre.

- Csak azért kérdezem, mert azt hallottam, te is azok közé tartozol, akik szerint Álmos jobb király lett volna nálam. Ha ez megnyugtató, tudd meg, hogy a betörő keresztes lovag hordák szétverésében öcsém is részt vett csapatai élén.

- Bocsáss meg uram! - mondta a püspök ijedten, csaknem kiáltva. - Nem így értettem, csak annyira bántott az a sok rossz hír, amit kapok, az a sok bűn, csábítás, bűbájlás és varázslat, amelyről papjaim és egyes falusi bírók beszélnek, hogy hirtelen elvesztettem a fejemet.

- Jól van, megértelek és természetesen utána járok ezeknek a ... - itt megakadt egy pillanatra (mendemondákat akart mondani, de meggondolta) - híreknek. És biztos lehetsz, hogy egyházunk ügyei számomra éppen olyan fontosak, mint az ország népének jóléte.

Egy pillanatra elhallgatott, felállt az asztaltól, azután emelt hangon folytatta:

- És ezt a pápa úr is - akinek támogatását élvezem, - jól tudja! - zárta le a vitát, olyan hangon, hogy a püspök, nem mert többet mondani, hanem ő is felállt, hátralépett és meghajolva elköszönt, majd távozott.

3. Összinte vélemények

István püspök látogatása felzaklatta a királyt. Vissza ment a trónként szolgáló karosszékhez és nehézkesen leülve hátradőlt, és szemét lehunyva gondolataiba merült.

Tamás, akinek feladata az volt, hogy mindig ura közelében maradjon, - így a szomszédos szoba résnyire nyitva maradt ajtaján keresztül mindent hallott, - a püspök távozása után várta, hogy újabb utasítást kapjon. Miután ez nem történt meg, egy idő múlva beóvakodott, hogy megnézzze, van-e valami tennivalója.

Látva a behunyt szemmel mozdulatlanul ülő királyt, lábujjhegyen közelebb lépett hozzá, hogy a szék támlájának támasztott párnáját megigazítsa.

Amikor azonban megérintette a párna szélét, Kálmán olyan hirtelen nyitotta ki a szemét és kapta fel a fejét, hogy a fiú ijedtében hátralepve megbotlott és hanyatt esett.

A király, aki először bosszúsan rá akart szólni, hogy miért zavarja, az esetlenül botladozó apród láttán elnevette magát.

- Így jár az, aki gonosz szándékkal közelít az alvó uralkodóhoz - mondta mosolyogva. - Remélem, te nem akartál meggyilkolni?

- Uram, királyom! - kiáltott fel ijedten Tamás, miközben kapkodva igyekezett feltápáskodni, - Csak nem gondolsz ilyesmit?

Rémült tiltakozása annyira mulatságos volt, hogy a király hangosan elnevette magát annyira, hogy a könnyei is kicsordultak.

- Na, ne ijedj meg, ez egyszer nem fejeztetek le - nyugtatta meg mosolyogva a fiút. - De vigyázz, - tette hozzá komolyan - óvakodj attól, hogy lábujjhegyen osonjál egy alvóhoz, mert lehet, hogy az hirtelen kardot ránt elő a párnája alól.

Tamás lassan megnyugodott, hogy nem haragszik rá a király, de azért úgy gondolta, jobb, ha magyarázkodik.

- Ahogy a püspök úr eltávozott, egy darabig vártam, - mentegetőzött - és csak azért mentem be, hogy hátha esetleg valamire szükség van. Ahogy beléptem, láttam, hogy uram alszik, és

- Nem aludtam, - vágott közbe a király - csak felbosszantottam magam, és azért ültem le pihenni.

- Igen - bólintott Tamás. - Király uram és a püspök úr igencsak hevesen vitatkozott, nem csoda, hogy felséged felbosszantotta magát.

- Micsoda? - kapta fel fejét gyanakodva Kálmán. - Te hallgatóztál?

- Nem! Dehogysis! - tiltakozott újra ijedten az apród. - Illetve tényleg, de nem szándékosan. Amikor bementél uram, nem csukad be egészen az ajtót, én pedig a külső szobában vártam, hogy mikor szólítasz be.

- Szóval mindent hallottál! - állapította meg Kálmán haragosan. - Nem tudod, hogy ilyenkor a szolgálattevő kötelessége az ajtót becsukni?

- Nem, ezt eddig nem mondták nekem - védekezett ijedten a fiú, és olyan ártatlan szemekkel bámult királyára, hogy az megint elnevette magát.

- Jól van, ha nem tudtad, nem haragszom. Tulajdonképpen nem is baj, hogy mindent hallottál, mert szeretném tudni, mi a te véleményed.

- Az én véleményem? - nyitotta kerekre szemét csodálkozva az apród. - Miről? A keresztesek szétveréséről? Azt hiszem, nagyon jól tetted, uram.

- Persze, hogy jól tettem - mondta ingerülten a király. - Ezt csak olyanok nehezményezik, akik nincsenek tisztában vele, mi is történt, vagy nagyon elfogultak velem szemben. De hagyjuk! Nem arra vagyok kíváncsi.

- Hanem mire? - kérdezte meglepve Tamás.

- Tudom fiam, hogy te ezen a vidéken nőttél fel, és bizonyára te is hallottál varázslatokról, boszorkányságokról, vagy talán magad is tapasztaltál ilyesmit.

- Hallani hallottam különféle esetekről, de magam ilyenekkel nem találkoztam - válaszolta elgondolkozva a fiú. - Ezekről már gyerekkoromban is sokat beszéltek, bár nagy részükről azután kiderült, hogy csak ijesztgetésnek szánták, ha valami rosszat tettünk.

Gondolkozott egy keveset, majd felsorolt néhány történetet, amelyekben boszorkányok hirtelen valamilyen vadállattá, elsősorban farkassá vagy varjúvá változtak, vagy háziállatok, például tehének különös megbetegedéséről, vagy akár elpusztulásáról szóltak.

- Hogy mostanság több ilyen eset történne, azt nem tudom - mondta elgondolkozva. - Amióta uram szolgálatában vagyok, nem hallottam ilyesmit.

- És kiktől hallottál ezekről? - kérdezte Kálmán király.

- Egy részükről csak úgy, kutyafuttában, például a vásárokon valakitől, de hallottam hivatalos emberektől is, így valamelyik bíró poroszlójától, talán kétszer egyházi személytől is. Viszont feltűnt, hogy ezek a varázslatok főként ugyanazokon a helyeken, ugyanazokban a falvakban fordultak elő, illetve ugyanonnan hallottam róluk. De az esetek többségében biztosan történtek varázslatok, mert ezeket istenítéletekkel is vizsgálták.

- Melyek voltak ezek a helyek? - érdeklődött Kálmán, de amikor az apród némi gondolkodás után sorolni kezdte azokat, leintette:

- Elég, fiam! - legyintett. - Ne kezd nekem elmagyarázni, hol vannak ezek. Látom, főleg kisebb településekről van szó. Nagyobb falvakban is előfordultak ilyen esetek?

- Ritkábban - válaszolta a gyerek zavartan. - De, mint az előbb mondtam, az ilyen történetek nagy részét nem közvetlenül nekem mesélték, inkább csak mások beszélgetéséből hallottam róluk. De talán Márkus diakónus többet tudna mondani ezekről a dolgokról, úgy hallottam, ő már vett részt ilyen ügyek tárgyalásában.

- Jó, hagyjuk - mondta a király elgondolkozva. - Akkor menj el érte, és kísérd ide hozzám.

Tamás tehát elindult megkeresni az írnokot, de sehol sem találta. Végül a templomban lelt rá, ahol egy másik egyházi személlyel beszélgetett. Tamás már messziről észrevette, hogy igencsak belemerült a beszélgetésbe, ami nagyon meglepte, mert a diakónus visszahúzódó ember volt, meglehetősen szófukar, ami egyik oka volt annak, hogy az apród eddig nem sokat beszélt vele.

Látszott, hogy hevesen vitatkoznak. Mindketten élénken hadonásztak, ami nagyon mulatságos volt, mert egyébként a nyugodt, szelíd Márkus magas, sovány fiatalember volt, míg a másik egy fejjel alacsonyabb, középkorú, kopaszodó és kövérkés.

Mikor Tamás közölte vele, hogy a király hívhatja, azonnal abbahagyta a beszélgetést, de előbb még odavetette a másinak:

- Akkor sem hiszek neked, ha azt mondd, magad látad. Most el kell mennem, de még visszajövök.

Azzal hátat fordított a kis kövér embernek, és az apródhoz fordult.

- Ne haragudj, máris mehetünkmondda halkan azzal a félénk mosollyal az arcán, ami teljes ellentéte volt annak a haragos arckifejezésnek, amelyet a vita során mutatott. Tamás meg is kérdezte:

- Ki volt az, akivel olyan haragosan vitatkoztatok?

- Jakab, István püspök írnoka - válaszolt a diakónus, majd kis habozás után hozzátette: - Régen ismerjük egymást, egy faluban nőttünk fel.

- Min vitatkoztatok annyira, már azt hittem, hogy össze fogtok verekedni? - kérdezte a fiú, de a másik csak legyintett.

- Nem érdekes, csak nem értettünk egyet, de ez nem volt vitatkozás.

Azután hirtelen Tamáshoz fordult.

- De azért, kérlek, ne beszélj róla a királynak - kérte olyan ijedten, hogy az apród majdnem elnevette magát.

- Jól van, de igyekezzünk, - felelte - mert a király már biztosan türelmetlen!

Kálmán király csakugyan türelmetlen volt. Felállt székről és fel-alá kezdett járkálni a szobában idegességében. Alapjában türelmes ember volt és megértő, de ha sokáig kellett egy helyben ülnie, hamar megfájdult az amúgy is érzékeny háta, ami ingerültté tette.

Az ajtónyitás hangára gyorsan arra fordult, és mert a bal lába egy kicsit rövidebb volt, csaknem elesett a hirtelen mozdulat miatt, és csak az asztalba kapaszkodva nyerte vissza egyensúlyát.

- Csakhogy ideértetek - mordult a belépőkre dühösen. - Talán megálltál útközben egy kocsmánál, hogy ennyit késlekedtetek? - fordult az apród felé.

- Bocsáss meg uram, de csak hosszas keresés után találtam az írnok úrra a templomban - védekezett ijedten Tamás.

- Mit kerestél ilyenkor a templomban? - zúdította most Márkusra haragját az uralkodó. - Helyes, hogy imádkozni jársz, de nem akkor, amikor uradnak szüksége van rád. Talán túl sok szabad időt hagyok neked, mert magam végzem el a munkád jórésztét.

Dühösen meredt az írnokra, aki sápadtan bámult rá olyan rémulten, hogy válaszolni sem mert, amit ebben az esetben helyesen tett, mert Kálmán - miután mérget kiadta magából, - lecsillapodott. Elfordult tőlük, és nehézkesen leült a székre, felszisszenve a fájdalomtól, mert érzékeny hátát beütötte a támlába.

Tamás odaugrott, és elfeledkezve ijedségéről egy párnát tolt a háta mögé. A párna jólesett a királynak, mert enyhítette fájdalmát és immár lecsillapodva ismét kérdőn fordult a diakónus felé.

- Szóval, miért is voltál a templomban ilyenkor?

- Volt egy kis vitám Jakabbal, a püspök úr írnokával - felelte zavartan Márkus.

- Miről vitáztatok? - kérdezte Kálmán.

- A bírói ítélezésekről - hajtotta le a fejét szégyenkezve a diakónus. - Sajnálom. Tudom, hogy nincs közöm hozzá.

- Igaz, hogy már voltál ilyesfajta ítélezéseken? - kérdezte érdeklődve a király. - Tamás mondta, hogy részt vettél.

- Csak egyszer, uram - felelte láthatólag vonakodva a kérdező.

- Akkor számolj be róla! - parancsolta Kálmán. - De mindenről, amire csak emlékszel részletesen! - tette hozzá.

- Igenis, uram - engedelmeskedett Márkus

- Még fiatal novícius voltam Kalocsán a városban, - kezdte - amikor a perjel magához hívatott és közölte, hogy én leszek az egyik kivizsgálója egy boszorkánypernek. Beosztottak egy nálam idősebb diakónus, Jakab mellé, aki ugyancsak az én falumból való volt.

- Ő volt, akivel az előbb vitatkoztál? - kérdezte kíváncsian Tamás, de a király olyan szigorúan nézett rá, hogy ijedten elhallgatott.

- Bocsánat uram! - fordult a király felé.

- Igen, ő - folytatta az írnok. - Azért választottak ki ketőnket, mert a vádlott is a mi falunkból származott. Bocsánat uram, folytathatom? - fordult Kálmán felé, mert csak most vette észre, hogy az megdorgálta a kérdezőt.

- Csak nem erről vitatkoztatok? - kapta fel a fejét a válasza a király.

- Bevallom, igen - hajtotta le szégyenkezve fejét Márkus, miközben bosszús pillantást vetett a választ kierőszakoló apródra.

- De nem szívesen beszélnék erről, mert lehet, hogy nincs igazam. Inkább folytatnám.

- Jól van, folytasd, és mondd el részletesen mindent!

4. A diakónus beszámolója

- Szóval ki kellett mennünk egy faluba, amelyet általában Hódosnak neveztek, mert a környékén nagyon sok hód tanýázott. Nem volt nagy falu, a miénk népesebb volt és sűrűbben lakott. Itt a házak messze, legalább három kőhajításra voltak egymástól. Ezért sokat kellett gyalogolnunk, mire megtaláltuk a falu bíróját.

Idős ember volt, és nem nagyon látszott rajta a rangja. Éppen a teheneit fejték az asszonnyal. Barátságosan fogadott minket, bekísért a házába. A szokásos, földbe ástott ház volt, de a többinél jóval magasabban kiemelkedett, és tágasabb is volt. Jó idő lévén, a bejárattól nem messze a szabadban aludtunk, de nem a földön, mert a bíró maga hozta oda nekünk a derékaljként szolgáló szalmát.

Odakint ettük meg a vacsorát, amit a házigazda felesége hozott bográcsban. Jó zsíros birkahúsból főzött leves volt, a kenyér, amit hozzáadtak, frissen süttött. Az asszony visszament a ház alsó, földbeásott részébe, és a felső lépcsőre leülve ő is evett. Szóval jól bevacsoráztunk és vártuk, hogy a bíró előadja a történeteket, ami miatt el kellett jönnünk hozzájuk. De ő csak hallgatott, amíg be nem fejeztük a vacsorát.

- Ne arról mesélj, milyen szépen süttött a nap, - vágott Márkus szavába Tamás, aki látta, hogy a király, kezd türelmetlen lenni - ne untasd őfelségét!

- Bocsáss meg uram, - nézett a királyra ijedten az írnok, - de te mondtad, hogy mindenről részletesen számoljak be.

- Igazad van, tényleg azt mondtam, - mosolyodott el Kálmán - hogy csak nyugodtan mesélj el mindent, türelmesen hallgatom.

Majd Tamáshoz fordult:

- Te pedig bízd rám fiam, hogy mi untat, és mi nem.

A fiú megszeppenve elhallgatott, a diakónus pedig megnyugodva folytatta az elbeszélést.

- Szóval szép, meleg, napsütéses nyári este volt, lassan kezdett bealkonyodni. Nem járt senki a közelünkben, a legközelebbi ház jó három kőhajításnyira volt, közben bokrok voltak, meg egy kisebb patak. Ahogy ott üldögéltünk, közben sört iszogattva, amit a házigazda felesége főzött árpából, egyszerre a távoli bokrok közül kilépett egy nő, kezében egy kancsóval és elindult a patak felé.

- Figyeljétek meg jól azt a lányt - súgta nekünk váratlanul a bíró, aki eddig alig szólalt meg. Ahogy arra fordultunk, a nő észrevett bennünket, de nemigen törődött velünk, hanem egyenesen a patakhoz ment és korsóját telemerve visszaindult.

- A második szomszédból jött - szólalt meg végre házigazdánk, amint eltűnt. - Jól megfigyeltétek? - kérdezte, majd hozzánk hajolt és halkán, majdnem suttogva mondta: - Ez egy boszorkány, striga.

- Valóban, boszorkány? - kérdeztem ijedten és társamra néztem, de az egyáltalán nem látszott meglepettnek:

- Honnan tudod, bíró uram?

- Mindhárom szomszédjával többször is összeveszett már, és az összeveszés után mindegyiket valami baj érte: az egyiknek egy hétre rá megdöglött a tehene, a másik harmadnapra beteg lett, a harmadiknak a nyáját megtizedelték a farkasok. Mind a hárman feljelentették nálam. Tanú van arra is, aki látta, hogy amikor egy este bement a házába, azonnal kirepült onnan, mint varjú. Ez magában is elég lenne, hogy elítéljék, de a tanú nem mer erre megesküdni, mert nem látta, hogyan változik át. Én magam is biztos vagyok benne, hogy boszorkány. Az anyja is az volt, senki sem szerette, nem beszélgetett senkivel, éppen úgy, mint a lánya. Nemrég halt meg. A temetésén is furcsa dolgok történtek. Hirtelen vihar tört ki, olyan zivatar, hogy az emberek szétszaladtak és a pap sem tudta rendesen elvégezni a szertartást.

- Persze, hogy az - mondta Jakab. - Ez is bizonyítja. A lány úgy is néz ki, megfigyeltem. Már volt dolgom boszorkányokkal, felismerem őket. Biztos találunk rajta valami jelet.

- De hiszen ez egy csinos fiatal nő, - tiltakoztam - egyáltalán nem látszik boszorkánynak.

Erre mindketten elkezdtek nevetni rajtam és a bíró azt mondta, hogy még túl fiatal és tapasztalatlan vagyok.

- Látom, - tette hozzá Jakab, - te egyáltalán nem tudod, mire képes a sátán.

- Bizony! - tette hozzá komoly arccal a bíró. - A sátánnak sok arca van.

Erre nem tudtam mit mondani. Lehet, hogy igazuk van? - gondoltam.

A bíró ekkor elmondta, reggel kihallgatjuk a nőt és holnap lefolytatjuk a pert.

Másnap reggel a bíró elküldte poroszlóját a nőért, akit Saroltának hívtak és egyúttal kihirdette a faluban, hogy rövidesen pert fogunk tartani. Eközben mi hárman elhelyezkedtünk a falu közepén levő tágas tisztáson az odahozott kecskelábú székeken. Szemben velünk a vádlott részére is tettek egy széket.

A poroszló a bíró egyik szolgája volt, jól megtermett nagydarab férfi. Hamarosan visszatért és közölte, hogy a nő vonakodik megjelenni, mert nem csinált semmi rosszat. A bíró ekkor utasította poroszlóját, hogy erőszakkal is hozza elénk. Rövidesen vissza is jött, Saroltát karjánál fogva hozta elénk és leültette az előttünk levő kecskelábú székre.

Mialatt ez történt, az egész falu népe összegyűlt körülöttünk, természetesen közöttük azok is, akik megvádolták a lányt.

- A ti panaszotokat már ismerem - kezdte az eljárást a bíró. - Gyertek közelebb és hallgassátok meg a vádlott vallomását. - Majd a lányhoz fordult:

- Tudod-e Sára, hogy téged több szomszédod is boszorkánysággal vádol? - tette fel a kérdést a bíró.

- Tudom, mert már többször is a szemembe vágta, - felelte a lány fejét dacosan felvetve - de nem törődtem vele, mert ez ostoba hazugság.

- Tagadod-e, hogy bűbájt vagy varázslatot alkalmaztál?

- Tagadom! Soha ilyesmit nem tettem!

- Azt is tagadod, hogy mindhárom szomszédoddal haragban vagy?

- Nem tagadom, de nem én kezdtem, hanem ők.

- Jó, akkor kezdjük egyenként. József szomszédoddal - mutatott egy magas, szakállas férfire - miért vagy haragban?

- Észrevettem, hogy a tehene itt lelelészik az ablakom alatt és leleleli a virágaimat. Szép szóval, lökdöséssel nem tudtam elkergetni, hát bottal jól elnászpángoltam, hogy menjen már. Akkor jött József és kiabált, hogy hogy' merem én verni az ő tehenét. Még meg is fenyegetett, hogy legközelebb ő fog engem jól elverni. Azután a tehén pár nap múlva felfúvódott és megdöglött. Biztosan az árokparton keserű laput legelt. Ezután József azt mondta, én betegítettem meg a tehenét bűbájjal és feljelent, mert én is boszorkány vagyok, mint az anyám volt.

- És az volt? - szólt közbe Jakab.

- Hogy mersz ilyet kérdeni? - kiáltott Jakabra sértődötten a lány felugorva a székről. - Az én drága anyám egy szegény beteg öregasszony volt, nem is igen tudta elhagyni az ágyat. Azért nem járt ki beszélgetni az itteni vénasszonyokkal.

- Lassan a testtel, vigyázz, egyházi személlyel beszélsz!

- szólt rá a bíró. - És ülj vissza! Most pedig beszéljünk a másik ügyről. Judit - itt egy idősebb ősz hajú nőre mutatott - nemcsak azzal vádol, hogy varázslattal megbetegítetted, mint boszorkány, hanem azzal is. hogy ehhez a varázslathoz mérget is használtál, miután előzőleg összezeördültetek. Elismered?

- Dehogyan ismerem el! - mondta fennhangon Sára. - Igaz, hogy összevesztünk Judit nénével, mert kölcsönkértem tőle egy edényt és elfelejtettem visszaadni neki. Lehordott mindennek, de én sem maradtam adós. Nagyon megharagudott. Később megbántam, és amikor két napra rá meghallottam, hogy beteg, vittem neki egy tányér levest. Megköszönte, de, mint hallottam nem használt neki és még betegebb lett. Most azzal vádol, hogy én varázsoltam beteggá, és meg is mérgeztem, pedig

én csak szánalomból vittem a levest neki. Így tegyen az ember jót.

- A harmadik panaszos Benedek, - folytatta a bíró – aki-
vel - ahogy hallottam, - a Józseféhez hasonló legeltetés miatt
tört ki a viszály közöttetek, és ami után még azon az éjszakán
Benedek nyáját megdézsmálták a farkasok. Ugy tudom, három
birkát hurcoltak el. Benedek szerint te boszorkányos varázs-
erőddel küldted a farkasokat éppen az ő nyájára. Elismered-e?

Mindannyiuk megdöbbenésére Sára hangos nevetésben
tört ki.

- Ez eddig a legképtelenebb az összes vád közül -
mondta nevetve. - Benedek ugyanis elfelejtette veled, bíró uram
közölni, hogy ugyanazon az éjszakán a farkasok Benedek szom-
szédjának, Jánosnak nyáját is megdézsmálták. Tőle öt birkát
vittek el, pedig vele még sohasem veszttem össze.

Összenéztünk a bíróval és Jakabbal, majd a bíró a kö-
zelben álló Jánoshoz fordult:

- Így történt, János? - kérdezte bosszúsan.

- Így igaz! - bólintott János, négy birkát és egy kis bá-
rányt.

A bírót láthatólag bosszantotta, hogy itt csődöt vallot-
tunk. Jakab még dühösebb volt, de hirtelen eszébe jutott va-
lami.

- Ha a két nyáj egymás közelében volt, lehet, hogy a
farkasok összetévesztették a birkákat - vetette közbe.

Ekkor úgy éreztem, közbe kell avatkoznom, mert lát-
tam, hogy azok mindenáron rá akarják bizonyítani a lányra a
boszorkányságot, és azt mondtam:

- Ha az tényleg boszorkányság lett volna, a farkasok jól
tudták volna, melyik birkát kell széttépni.

Jakab haragosan felém fordult és mondani akart vala-
mit, de a bíró leintette:

- Azt hiszem, ez a vád nem igazán megalapozott. Fenn-
tartod még a vádat? - fordult Benedekhez.

- Bár igazam van, de inkább visszavonom - válaszolt az dühösen, de kissé szégyenkezve. Azzal hátat fordított és otthagyt minket.

- Ezt a vádat elejtettük, mert a panaszos visszavonta - mondta ki az ítéletet a bíró. - József vádja ugyancsak gyenge lábakon áll. Bár kétségtelen, hogy gyanús a tehénnek az összeveszést követő elpusztulása, de nem bizonyítható hogy azt valóban valamely gonosz varázslat okozta, Van-e valamilyen bizonyítékod erre, József?

- Hát nem elegendő bizonyíték, hogy mindenkit baj ér, közvetlenül azután, ahogy ez a nőszemély összevész vele?

- Már mondtam, hogy gyanús, de nincs erre bizonyíték. Vane más bizonyítékod, József?

- Nincs! - mordult fel dühösen a férfi. - Azt akarod bíró uram, hogy engedjük ezt a nőt szabadon?

- Itt nem az én akaratom a döntő, hanem a törvény. Márpedig, ha nincs megfelelő bizonyíték, akkor nem ítéltető el. De szabadon engedésről szó sincs. És mivel a vád nincs bizonyítva, ezért nem ítéltető el.

Elhallgatott, majd Sárahoz fordult:

- A megbetegedéssel, illetve a mérgezéssel más a helyzet. Judit néne összeveszése után valóban beteg lett, és azt, hogy te a betegségét boszorkánysággal idézted elő, Rebeka néni tanúvallomásával bizonyítja.

- Mondd el Rebeka, mit láttál nem sokkal azután, hogy ez a két nő összeszólalkozott? - fordult a bíró egy idősebb kövér asszonyhoz.

- Azt láttam, hogy ez a nő haragosan berohant a házába, és kisvártatva egy nagy fekete varjú röptől ki a nyitott bejáraton. A lányt aznap többet nem láttam. Biztos vagyok benne, hogy ő volt az, és varjú alakban elszállt.

- Hát ez már kemény vád, és ha igaz, akkor biztos Judit asszony megrontása is - mondta diadalmasan Jakab.

- Így van! - bólintott a bíró, és Sárahoz fordult.

- Elismered-e, hogy alakot váltottál?

- Nem ismerem el! - kiáltotta a lány szinte sikoltva, mert ettől a vádtól láthatólag igencsak megijedt. - Esküszöm Krisztus urunkra és az én örök üdvösségemre, hogy semmiféle boszorkányságban nem vettem részt, soha életemben.

- És te, Rebeka asszony meg mersz-e esküdni, hogy felismerted a varjúban Sárát? - kérdezte Jakab. - Valamilyen jelet, hasonlóságot csak találtál!

Az esküvés szóra Rebeka láthatóan elbizonytalanodott.

- Azt hiszem ő lehetett a varjú, de megesküdni nem merek. - mondta végül.

- Akkor a boszorkányság látszata fennáll ugyan, de nem bizonyítható, - ismerte el bosszúsan a bíró - de fennáll még a mérgezés vádja. Te Judit asszony már előzőleg megesküdtél, hogy a Sárától kapott ételtől lettél beteg. Fenntartod-e az esküdet?

- Fenntartom bizony! - vetette fel a fejét az asszony. - Alighogy megettem, azonnal nagyon rosszul lettem. Már azt hittem, meghalok. Szerencsére a fiam hazajött és elkezdett itatni, úgy hogy végül kihánytam. És ahogy ez a nő beszélt velem, amikor ezt a szemére vetettem... Biztos vagyok benne, hogy meg akart gyilkolni!

- Hát akkor eskü áll szemben esküvel - állapította meg elégedetten a bíró. - Akkor nincs más hátra, istenítéletet kell tartanunk. Annál inkább, mert a boszorkányság látszatát nem vetettük el. Elrendelem a vízpróbát.

Ez, mint felséged is tudja, abból állt, hogy a próbára bocsátott személyt - kezeit-lábait összekötözve - folyóba vagy tóba dobták, és amennyiben ott elmerült, akkor ártatlannak találták, ha pedig feljött a víz felszínére, akkor bűnösnek ítélték.

Én megkísérlettem a bírót rábeszélni, hogy inkább a tüzes vas próbát válasszuk, mert ha mégis ártatlan, életben maradhat. Az elgondolkozott rajta, és talán hajlott volna rá, de Jakab meggyőzte, hogy lévén a nő biztosan boszorkány, így is, úgy is halálra lesz ítélve.

Ettől kezdve, uram király, nem sokat tudok mondani, mert magam kissé elaludtam reggel, és későn értem az ítélet végrehajtására, így a sok ember miatt csak messziről figyelhettem meg, mi történik, inkább a közelállók elmondására hivatkozhatom.

Reggel a falu népe nagy érdeklődésének közepette a poroszló kivezette a sikoltozó és esküdöző lányt a megáradt patak partjára. kezét-lábát összekötötte, és a mély vízbe vetette. Az rögvest elmerült és nem is jött fel többet a víz színére. A patak vize messzire elsodorta, jóval odébb kellett később kihalászni. Ezzel bebizonyosodott az ártatlansága, de az életével fizetett érte.

- Hát, uram király, ez volt a boszorkányper, amelyben részt kellett vennem - fejezte be elbeszélését Márkus.

5. Tamás és Márkus feladatot kap

Kálmán király a diakónus elbeszélését közbeszólás nélkül hallgatta végig, de arca egyre komorabb lett. Amikor Márkus befejezte a történetet, hirtelen felugrott székéről. Illetve csak fel akart ugrani, de mivel nem támaszkodott a karfákra, visszaesett a másik kettő nagy ijedelmére.

Tamás rémulten egy párnát kapott fel, és a hirtelen ütés-től feljajduló király háta mögé igazította. Az igyekezett fájós hátát megtámasztani, aztán haragosan Márkusra mordult:

- Hogyan engedhetted meg ezt ilyen gyenge bizonyítékok alapján? Nem tudtad megakadályozni?

- Megpróbáltam, de azok ketten ellenem voltak, és a törvény az ilyen kérdésekben a bíróra bízza az ítéletet. Különben is, én akkor még nagyon fiatal novícius voltam, nemigen volt szavam.

Kámán király elhallgatott, és haragos arccal magába mélyedve ült egy ideig, végül megszólalt.

- Amit elmondtál, Márkus, felháborító. Nem is értem, hogyan lehet emberi életéről ilyen könnyelműen dönten.

Megint hallgatott egy ideig, majd ismét haragosan felmordult.

- Azt sem értem, hogyan lehet ilyen emberekből bíró, akik nincsenek tisztában azzal a felelősséggel, hogy mekkora hatalmat ruháztak rájuk, és nem igyekeznek alaposan utánajárni a dolgoknak.

- Bocsásd meg uram, hogy ezt mondom, de én a bírót nem hibáztatom. Ő, noha elfogult volt az asszonnyal szemben, a néphiedelem alapján meg volt győződve arról, ez az asszony bizony boszorkány, csak ez nem bizonyítható, de azért még súlyos büntetést érdemel. Mégis, amikor egyes vádpontok megdőlték, a törvény szerint ítélezett. A mérgezés vádja két szembenálló fél vallomása alapján lehetőséget adott neki, hogy isten-ítéletet rendeljen el, amit elfogultsága miatt meg is tett.

- De hát egy bíró ítéletét nem befolyásolhatják a népi hiedelmek! - kiáltott fel haragosan a király. - Bíraskodni csak valamennyire tanult embernek szabad, és ez a bíró láthatólag nem tartozott közéjük.

- Szabad megjegyeznem uram, - szólt közbe hirtelen Tamás, - tudomásom szerint, amit apám várispánsága során több tanult várbéli és egyházi embertől hallottam, a falusi és sajnos a városi bírák nagy része ilyen.

Ránézett Márkusra, aki helyeslően bólintott.

- Én meg, úgy látszik, bűnösen tájékozatlan vagyok, hogy nem ismerem eléggé népem életkörülményeit. - bólintott Kálmán király, akit láthatólag elkedvetlenedett attól, amit hallott. - Folyton csak a könyveket bújtam, ahelyett, hogy többet törődtem volna azzal, hogy hogyan élnek.

Elhallgatott, és magába mélyedt. A két másik csendesen hallgatott. Hosszú ideig csend volt, majd a király megszólalt.

- Hát ennek utána kell járni. Éspedig ti ketten lesztek azok. Holnap reggel jelentkeztek nálam. Most pedig hagyjatok magamra.

Miután Kálmán király nem határozta meg, mikor kell jelentkezniük, Márkus és Tamás már korán reggel ott toporogtak a király hálószobája előtt, hogy el ne késsenek, nehogy az előbb keresse, vagy (ments Isten), kerestesse őket, mert Kálmán király egyik jó tulajdonsága a pontosság volt, és ezt másoktól is szigorúan elvárta.

És valóban, alig pirkadt, Kálmán már visszatérve a kertben tett szokásos reggeli sétájáról, belépett az ebédlőterembe, ahol megbeszéléseit szokta tartani, és elégedetten állapította meg, hogy apródja és írnoka már várja.

Tegnapi haragos voltától eltérően a király feltűnően nyugodtnak látszott, dühe láthatólag teljesen lecsillapodott, sőt kifejezetten jókedvűnek látszott. Annyira feltűnő volt hangulatának megváltozása, hogy Tamás, aki az elmúlt néhány napi szolgálat során már alaposan kiismerte, meg mertekockáztatni, - ellentétben társával, Márkussal, aki szinte remegett a félelemtől, - hogy ezt valami formában szóvá tegye.

- Örömmel látom uram, hogy ma jobban érzed magadat, - jegyezte meg bátran ura szemébe nézve, bár közben hangja kissé remegett. - Tegnap igencsak rossz hangulatban távoztál. Lehet, hogy mi bosszantottunk fel a boszorkányperekkel és a bíraskodással kapcsolatban mondottakkal. Bocsássad meg nekünk, többet nem fogunk előhozakodni ilyesmivel.

A király meglepetten nézett a fiúra, majd elnevette magát.

- Ne akarj újra felbosszantani ilyen gyerekes ostobaságokkal. - mondta mosolyogva. - Hogy helytelen volt szóba hozni a pereket és a bírók hibás döntéseit? Éppen ellenkezőleg, nagyon is helyes volt ezekről beszélni. Nem titeket hibáztatlak, hanem magamat, hogy nem fordítottam elég időt ezekre a feladatokra, amelyek majdnem annyira fontosak, mint az, hogy éheznek-e az emberek.

Körülnézett és észrevette, hogy azok ketten értetlenül bámulják.

- Igen, majdnem annyira fontos, mert ha a törvények rosszak, vagy nem érvényesülnek, ahol az ítéletek nem igazságosak, és az emberek nem érzik magukat biztonságban. Márpedig azért vagyok uralkodó, hogy a népemnek nemcsak jólétet, hanem biztonságot is adjak.

Elhallgatott, és a másik kettő is csendesen várta, mit is akarhat tőlük Kálmán király.

- Mint tegnap már mondtam, ennek utána kell járni. - folytatta a király. - Éspedig ti ketten fogtok utánajárni.

Mosolyogva nézett a megrökönyödött apródra és írónkára.

- Te, Tamás fiam elkíséred Márkust az apádhoz, átadod neki a levelemet és elmagyarázod neki a diakónus küldetésének célját. Apád, mint Somogyvár várispánja megfelelő kíséretet ad mellé, te pedig azután visszajössz hozzám.

- Te, Márkus, - fordult a megrökönyödött írnokhöz - mint a király megbízottja végigjárod az ország néhány fontosabb területét. Az lesz a feladatod, hogy vizsgáld a fontosabb perek lefolytatását. Nem szólhatsz bele a perekbe, az ítékezésbe vagy az ítélet végrehajtásába, akár egyetértesz azzal, akár nem, de mindent feljegyzel és eljuttatod hozzám, akárhol lesznek. Megértetted, mi a feladatod?

- Értettem, királyom, - válaszolta meghatottan a diakónus, akit váratlanul ért az uralkodó kitüntető megbízása - és ígérem, mindent megteszek, hogy meg legyél velem elégedve.

- Helyes, - bólintott Kálmán - akkor készülj fel a feladatra. - Te pedig Tamás - fordult az apródhoz, - siess utánam Fehérvárra, mert sok feladatod lesz az esküvő előkészítésében. Nemsokára megérkezik Szicíliából menyasszonyom, Felicia, Ruggero örgróf lánya.

6. Tamás találkozik Rékával

Tamás és a diakónus tehát Kálmán király eltávoztása után lóra kaptak és elindultak Somogyvár felé, ahol Péter úr, a király hűséges és megbízható embere volt az úr. Megbízhatósága fontos volt az elvégzendő feladat szempontjából, mert a jelenleg érvényben lévő törvények korszerűsítése sok magas egyházi és világi tisztségviselőnek az érdekeit sértette.

Útjuk egy Körtés nevű falun keresztül vezetett, amely Márkus szülőhelye volt, és ahhoz éppen alkalmas helyen feködött, hogy megállva ott töltsék útjuk első pihenőjét. Szállásról sem kellett gondoskodni, mert itt lakott Márkus nővére, Ráhel kislányával, Rékával. Ráhel férje Fülöp korán meghalt, szép, fiatal özvegyet hagyva maga után. Ráhelnek férje halála után sok kérője akadt, de mindegyiket visszautasította.

Nővére házához érve Márkus előrement, hogy üdvözölje Ráhelt, míg Tamás odakint kikötötte a lovakat egy fához. Mivel társa még mindig nem jött ki a házból, leült egy közeli fatörzsre, nem akarván zavarni a testvéreket, akiknek nyilván sok megbeszélnivalójuk volt. Maga mellé tette zsákját, és éppen ki akarta venni útravaló elemőzsiáját, amikor észrevette, hogy az úton egy fiatal lány közeledik.

Ahogy közelebb ért, azt is látta, hogy az egyébként nagyon csinos kislány, aki egyenesen feléje tart, gyanakodva méregeti.

- Hát te ki vagy, és mit keresel itt? - kérdezte a fiútól ellenségesen.

Tamás éppen meg akarta szólítani, és elmagyarázni neki, hogy honnan és miért érkezett, de a barátságatlan hang hatására ő sem maradt adós, és válasz helyett visszakérdezt.

- Miért akarod tudni, hogy ki vagyok? Először te mutakozz be, akkor talán válaszolok a kérdésre.

A kislány először zavarba jött, nem tudta mit feleljen, de azért ő sem hagyta magát, és harciasan rákiáltott Tamásra:

- Én itt lakom, és neked semmi közöd hozzá, hogy mi a nevem. Te itt idegen vagy, és idehívhatom a falu bíróját, meg a poroszlót, annak majd felelni fogsz.

Tamás elnevette magát. A harcias kislány dühösen még jobban tetszett neki, ezért folytatta a csatát.

- Idehívhatod a falu bíróját és az összes poroszlót, mert engem ők sem kényszeríthetnek arra, hogy közöljem, milyen szándékkal jövök, mert én a király szolgálatában vagyok itt.

A lányka meglepődött ugyan, de mégsem akart visszavonulót fújni.

- Akárki mondhatja, hogy a király küldötte, - mondta haragosan. - Na, megállj, fogsz te még másképpen is beszélni.

Azzal fogta magát, és beszaladt a házba. Bentről hangos beszéd hallatszott, majd a lány újra megjelent egy fiatalasszony és Márkus kíséretében, és haragosan rámutatott Tamásra:

- Ez az a gyanús alak, aki nem hajlandó közölni, mit akar itt. Azt mondja, a király szolgálatában áll, de biztosan hazudik, mert a király ilyen pimasz, szemtelen fickókat csak nem fogad a szolgálatába!

Megerősítésül az anyjára nézett (ő nyilván Ráhel volt), aki egyetértően rábólintott, majd Márkushoz fordult, várva, hogy az csináljon valamit, de megdöbbenve látta, hogy az intézkedés helyett nevetni kezd, de úgy, hogy a könnyei is kicsordulnak.

Márkus, amikor végre abbahagyta a nevetést, mosolyogva fordult a két megrökönyödött nőhöz, akik sehogy sem értették, mi történik.

- Hát kedveseim, - mondta - ez a pimasz, szemtelen fickó valóban igazat mondott. Ő Tamás, a Somogyvári várispán fia, Kálmán király apródja, és valóban a király megbízását teljesíti, azért van itt velem együtt.

Márkus szavai hatására nővére, Ráhel szintén elnevette magát, de a kislánya, Réka, még morcosabb lett. Duzzogva hátat fordított a többieknek, és Tamás látta, hogy majdnem elsírja magát. Megsajnálta, és odalépett hozzá.

- Már nehogy megharagudjál, nem akartalak megbántani, de te olyan ellenségesen fogadtál, hogy úgy éreztem, viszonznom kellene. Nem is igen értettem, miért támadtál rám csak azért, mert lovamat a házatok előtt kötöttem ki.

Megfogta a lányka két kezét, és maga felé fordította.

- Legyünk jó barátok! Ha még most is akarod, bemutatkozom: Tamás a nevem, - mondta mosolyogva, és (anélkül, hogy maga észrevette volna), kissé kihúzta magát - és ahogy Márkus állította, Kálmán király apródja vagyok.

A lány előbb még kissé morcosan felemelte a fejét, és szembenézett a fiúval, de azután megtörölve a szemeit, ő is elmosolyodott.

- Réka vagyok, - mondta - Márkus bátyám unokahúga. De ezt, azt hiszem, hogy te is tudod. - Sőt, azt hiszem, - tette hozzá, ismét kissé morcosan - már kezdetben is tudta.

- Nem tagadom, - bólintott Tamás - tényleg az első pillanattól sejtettem. Márkus ugyanis mindent elmesélt útközben rólatok. Tudtam, hogy van egy tizenhárom éves unokahúga. De azt nem mondta, - tette hozzá egyenesen Réka szemébe nézve, - hogy a húga ilyen csinos.

Réka elpirult ugyan, de azért boldog mosollyal nyugtázta a bókot.

- Hát igaz, ami igaz, én is tudhattam volna, hogy ilyen derék fiatalember nem lehet annak a gazfickónak, Jakabnak valamelyik cimborája.

Tamás értetlenül nézett előbb a lányra, majd Ráhelre és Márkusra.

- Látom, nem érted. - szolt közbe Márkus, aki közben odajött a fiatalokhoz nővérével együtt - Ez itt Ráhel, akiről elmondtam neked, hogy férje meghalt. Azt is mondtam, hogy mint özvegynek, sok kérője volt, de Ráhel mindenkit elutasított.

Az elutasított kérők közé tartozott Jakab is, az a diakónus, akivel együtt még novíciusként részt vettem abban a Sarolta nevű asszony ellen folytatott, halálos kimenetelű boszorkányperben, amiről Kálmán királynak beszámoltam.

- Ja, az a kis zömök ember, akivel olyan haragosan vitakoztál, amikor a király érted küldött - bölintott Tamás.

- Az, - bölintott a diakónus is, - és éppen erről a dologról szólt a vita.

- Azt hiszem kedves Tamás, - csatlakozott a beszélgetőkhöz az asszony is - ugye így hívnak, - mint bizonyára tudod, Ráhel vagyok, Márkus nővére, és szeretettel üdvözöllek házukban. Szóval ezt a Jakabot is elutasítottam, mint a többieket, de ő nem nyugodott bele, állandóan a nyakamra járt, és amikor végre belátta, hogy nincs esélye, bosszút esküdött. Fenyegetőzött, hogy ezt megkeserülöm, és idegen embereket küldött ide, akik mindenféleképpen kellemetlenkedtek. Réka is azért volt veled olyan bizalmatlan, mert nyilván azt hitte, hogy te is közéjük tartozol.

Nagyot sóhajtott:

- És, sajnos, azt hiszem ezzel még nincs vége.

A beszélgetés után mindannyian bementek a házba, ahol már terített asztal várta a vendégeket. Márkusnak és a fiúnak igencsak jólesett a megkésett délebéd, mert már hajnalban elindultak, és azóta semmit sem ettek. Tamás meg is jegyezte, hogy ilyen jó ebédet utoljára otthon evett. Kijelentésére Réka, aki láthatólag megvigasztalódott, megragadta az alkalmat, hogy újra csipkelődjön:

- Na, nem irigylem szegény Kálmán királyt, - jegyezte meg - hogy csak ilyen szegényes ebéd jut neki.

Azután folytatódott a beszélgetés. Ráhel és a lánya leginkább arról faggatta Márkust és Tamást, hogy hogyan él a király, mit csinál ő és a környezete egész nap, és mit csinálnak ők. Főleg Márkus beszélt, és megpróbálta megmagyarázni a két nőnek, mivel is bízta meg őt a király, de azok láthatólag nemigen

értették. Végül a diakónus abbahagyta a magyarázkodást, és Márkus kérésére Ráhel áttért a családi pletykálkodásra.

Ez viszont a fiatalokat nem érdekelte, és Réka megkérdezte, kimehetnek-e Tamással.

- Éppen hogy besötétedett. Odakint olyan kellemes idő van. Kimehetünk egy kicsit beszélgetni a csillagos ég alatt? - kérdezte anyját.

- Nem bánom, mehetek, de a csillagos eget bámuljátok, ne egymást.

Tamás és a kislány kimentek az udvarra. A ház előtt leültek egy fatörzsre, és elkezdtek beszélgetni, majd lassan elhallgattak, és csak bámulták a csillagokat.

- Nézd már meg, mit csinálnak, - kérte meg bátyját Ráhel - nem akarok én kimenni, ne higgyék, hogy kémkedek utánuk.

Márkus kiment, majd kis idő múlva nevetve visszatért.

- Ne nyugtalankodj húgom, nem csinálnak semmi rosszat. Csak ülnek némán egymás mellett és fogják egymás kezét.

- Némán? - kérdezte Ráhel idegesen.

Márkus újra elnevette magát.

- Hát nem egészen némán. Beszélnek, csak nem tudom, mit, mert suttognak. Hogy miről, azt sem tudom, de el tudom képzelni - tette hozzá hamiskásan mosolyogva.

Másnap a két lovas korán reggel elindult Somogyvár felé. Márkus húga és a kislány természetesen kikísérték őket.

Búcsúzáskor Tamás odahajolt Rékához és a fülébe súgta:

- Ha akarod, visszajövök érted.

Réka elpirult, majd ő is közelhajolt a fiúhoz és ajkát könnyedén füléhez érintve súgta:

- Várlak!

7. Márkus és Jakab

Tamás és Márkus a faluból hamarosan elértek Somogyvárra. Egyenesen a várba siettek, hogy felkeressék Tamás apját, de a kapuban megállították őket.

- Megállni, emberek! - állt elébük egy fiatal kapuőr. - Ne olyan sietve! Hová igyekeztek? - fordult Márkushoz, mert látta, hogy ő az idősebb.

- A várispán úrhoz - kezdte a megkérdezett, de az őt a szavába vágott:

- Azt mindenki mondhatja. - fölényeskedett az őt. - Hogy hívják az ispán urat?

- Mielőtt a társa válaszolhatott volna, Tamás közbeszólt.

- Péter úrnak, és én a fia vagyok! - mondta fennhangon. - Ha nem hiszed, szólj az őrpapancsnoknak.

- Jól van, lehet, hogy igazatok van, - mondta az kissé megszeppenve, - de kötelességem, hogy ellenőrizsem a bejövőket.

Időközben az őrség papancsnoka - látva, hogy vita van, - ugyancsak odajött.

- Jó, hogy jöttél Sámuel bátya, - köszöntötte örömmel Tamás - ez a fickó nem akart beengedni minket.

- Ne bánts, ez a feladata. - védte az az őt Sámuel. - Mostanában sok gyanús ember kerülgeti a várat. Közel van a német határ, hiába őrzik a gyeput, csak átjutnak. Tudod, hogy ...

- Akkor indulnánk is – vágott a szavába a fiú, aki szeretett volna már otthon lenni.

Az öreg Sámuel nem sértődött meg.

- Látogatóba jöttél apádhoz? - érdeklődött mosolyogva.

- Nem, - felelte büszkén, fejét hátravetve - Kálmán király úr megbízásából jöttünk. Az ő nevében járunk el.

Meglepve a közben őket körülvevőket a hatásos befejezéssel elköszönt, és belovagolt Márkussal együtt a kapun.

Apja, Péter ispán, ugyancsak megörült a fiának, de még jobban örült, amikor megtudta, hogy milyen megtisztelő megbízatást kapott társával együtt. Elolvasva a király levelét, Márkust ellátta minden szükségessel, és két fegyveres katona (vitéz) kíséretében egy-két nap múlva útnak indította. A fia otthon maradt vagy két-három napot. Azután ő is elindult, egy fegyveres kíséretében, hogy csatlakozzék a királyhoz.

Márkus először Pécs, majd Csanád irányába indult, onnan azután Várad felé, parancsa értelmében útba ejtve kisebb falvakat is, hogy kellő tapasztalatról számolhasson be az ott folyó bíraskodásról Kálmán királynak. Pécs előtt három falut is meglátogatott, és kikérdezett a bírón kívül több ottani lakost is.

Pécsre érve természetesen először a püspököt kereste fel. A püspöki palotába belépve azonban kellemetlen meglepetés érte. Az első ember, akivel találkozott, Jakab volt. Erre persze lehetett számítani, hiszen Jakab a püspök egyik bizalmi embere volt. Először arra gondolt, itt a lehetőség, hogy felelősségre vonja nővére zaklatása miatt, de meggondolta magát, mert nem tartotta alkalmasnak a pillanatot, és úgy tett, mintha nem venné észre, de az megszólította.

Márkus kénytelen-kelletlen köszönt, és sietve tovább akart menni, de a másik megállította, és megkérdezte, mit keres a püspöknél. Márkus nem tudott kitérni a válasz elől, és nem akarván hazudni, röviden elmondta Jakabnak, milyen feladattal bízták meg.

- Hű, hogy felvitte Isten a dolgodat, - lepődött meg Jakab és látszott rajta az irigység - pár éve, amikor együtt vettünk részt annak az asszonynak a perében, még fiatal kis novícius voltál. Szép, hasznos munkát végeztünk. - bólogatott elégedetten.

Jakab öntelt kijelentésétől Márkusnak fejébe szállt a vér.

- Szép, hasznos munkát? - tört ki haragosan. - Megöltünk egy ártatlan embert!

- Asszonyt. - javította ki Jakab. - De nem volt ártatlan. Boszorkány volt, csak nem tudtuk rábizonyítani. Beszámoltam róla a püspök úrnak, és megdicsért érte. Azt mondta, hogy helyesen jártunk el.

- Én pedig a királynak mondtam el, aki fel volt háborodva.

- Nem tudom mit mondtál a királynak, de nem is nagyon érdekel, - vont vállat a másik - nekem nem a király a főnököm, hanem a püspök úr, aki meg van elégedve a munkámmal. Megbízik bennem, és ki fog is nevezett káplánnak.

- Persze, mert nem tudja, milyen becstelen módon bánsz az emberekkel, például, mint a nővéremmel, mert nem volt hajlandó feleségül menni hozzád, - vágta oda a diakónus, nem tudván megállni, hogy ne hányja szemére Jakabnak az aljasságát.

- Már eszembe sincs a nővéredet elvenni, - mondta gúnyosan nevetve. - rájöttem, hogy ő is, meg a kislány is, mindketten boszorkányok. Én meg tudom állapítani, és be is fogom rövidesen bizonyítani. Majd meglátod te is! - vigyorgott Márkusra, és köszönés nélkül távozott.

Eközben Tamás megérkezett Fehérvárra, és jelentkezett a királynál. Részletesen be akart neki számolni tapasztalatairól, de az leintette.

- Éppen jókor érkeztél vissza, új feladatot kapsz. Bebizonyítottad, hogy megbízható, értelmes fiú vagy. Megbízom benned. Részt veszel személyes megbízottamként leendő feleségem, Felícia fogadásán, amelyet Vincur comes vezet. Az a feladatod, hogy figyeld az eseményeket, és minden nap lovas futárral jelentést küldj azokról közvetlenül nekem. Készülj, mert holnap indulsz Bielográdba, Horvátországba.

8. A menyasszony érkezése

Kellemes tavaszi, illetve nem is annyira tavaszi, mint inkább kora nyári reggel volt, amikor az első szicíliai hajók befutottak a horvátországi Bielográd kikötőjébe. A hajók utasai Szicíliából átkelve a szárazföldre, a Dalmáciával szemben fekvő kikötőig utaztak, és csak ott szálltak ismét hajóra. Az átkelés a szicíliai kikötőből könnyű útnak bizonyult, mintha az Adria-tenger is tudta volna, hogy a gályák egyikén Felicia, (akit Puecelliének, szüzeckének becéztek, és aki ebből eredően a magyarok számára Buzilla néven vált ismertté), Magyarország leendő királynője utazik, hogy frigyre lépjen Kálmánnal, az ország királyával.

Szicíliából már előbb elindult a hajók első csoportja, amely Bielográdig a Feliciát kísérő mintegy háromszáz lovag előőrsét szállította, már az előző nap kikötött a horvát, helyesebben a Magyar Királyság részét képező horvátországi kikötőben, ahol csatlakozott a királyi menyasszony fogadására érkezett, Vincur comes, azaz ispán vezetése alatt álló ötszáz fegyvereshez.

A nagyszámú kísérő és a fogadó bizottság is mutatta, hogy nagy jelentőségű menyegzőről van szó. Ezt bizonyították a leánykérést megelőző hosszadalmas és meglehetősen bonyolult tárgyalások is. Mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy ez politikai házasság, mint ahogy abban az időben, sőt mondhatnánk, csaknem napjainkig a királyi házasságok politikai indításúak voltak. Kálmán, Magyarország királya Dalmácia megszerzése érdekében folyó háborúság során először kezdeményezett békés kapcsolatot az eddig ellenségnek tekintett szicíliai normannokkal, amelynek eléréséhez tartozott, hogy feleségül kérte Ruggero, azaz Rogér örgrófnak, a sziget uralkodójának lányát.

A hatvanöt éves Rogér gróf azonban nem adta olcsón kedvenc lányát. Az első leánykérő delegációt nem is fogadta, mert nem tartotta rangjához méltónak, sőt a másodikat sem, amely az ország legmagasabb rangú előkelőiből állott. Vonakodásában amellet, hogy tudta, Kálmánnak nagy szüksége van az ő támogatására, az is szerepet játszott, hogy közismert volt a korban a lányoz illő, huszonegy éves magyar király előnytelen külseje is. A magyar király ugyanis amellet, hogy sántított, ha nem is volt púpos, de görbe háta miatt sem volt egyáltalán szépek mondható. Ezzel szemben a tizenkilenc éves Felícia a kor mércéje szerint nagyon is szép volt.

Rogér örgróf a harmadik leánykérésre végül mégis beleegyezett a házasságba. Ebben a sok értékes ajándék mellett nyilván az is szerepet játszott, hogy a küldöttséget maga a király öccse, a daliás Álmos herceg vezette. Még Szicíliában nagy pompával megtartották az ilyenkor szokásos névleges esküvőt, amelynek során a király nevében az öccse mondta ki az igent. Az esküvő után Álmos és kíséretének nagy része hazautazott, míg az újdonsült asszony, illetve menyasszony - ha jobban tesszik, - készült arra az utazásra, amely végleg elszakította otthonától.

A hajók tehát sikeresen kikötöttek a parton várakozó nézőközönség üdvívalgása közepette, akik már kora hajnal óta türelmetlenül várták, hogy megnézhessek maguknak a király szépséges menyasszonyát.

Felícia a harmadiknak szárazföldre érő hajó orrában állt nagy izgalommal lesve, milyen is a szülőföldjétől messze északra fekvő új hazája, és örömmel állapította meg, hogy az alig különbözik attól. Nagybátyja, Alberto, aki a küldöttség legelőkelőbb tagja és persze vezetője volt, tréfásan rá is szólt:

- Ne menj annyira előre a hajó orrába, mert még beleesel a tengerbe, és akkor oda az esküvő!

- Ne nyugtalankodj Alberto bácsi, én kislány korom óta utazatok hajókkal, és még egyszer sem estem a tengerbe. De

ha bele is esnék, úgylis kihalásztok, ha pedig nem sikerül, majd talál magának mást ez a magyar király.

Alberto aggodalma nem volt alaptalan, mert a hajó eközben lágyan nekicsapódott egy part menti sziklának, és Felicia elvesztve egyensúlyát csaknem beleesett a vízbe, ami a nézőközönségből hangos kiáltozást és sikoltozást váltott ki.

Az eseményt látván a part mellett álló lovagokból és fegyveresekből álló kíséret tagjai (akik mellesleg főleg magyarok lévén irtóztak a tengertől), élükön Vincur ispánnal a hajó felé rohantak, hogy az esetleges szerencsétlenséget, amely a fejükbe kerülhetett volna, megakadályozzák.

A királyi menyasszony azonban közben visszanyerte egyensúlyát és könnyed mozdulattal kiugrott, vagy még inkább kiszökölt a partra, egyenesen a rémült férfi karjaiba, ami azután az ijedséget elfeledett nézőkből hangos üdvölgaszt és tetszésnyilvánítást váltott ki.

Az ispán, akit azért jelöltek ki a kíséret vezetőjéül, mert már többször is járt Szicíliában, ijedten szorongatta a karjai közé került fiatal nőt, zavarában hirtelen kiengedte Feliciát, hátralépett, meghajolt és elkezdte az előre betanult, Szicíliában beszélt nyelvjárású üdvözlő beszédet. Alig hangzott el azonban néhány mondat, amikor a lány félbeszakította, és ékes latinsággal megköszönte a kedves fogadtatást, jelezve, hogy nincs szükség tolmácsolni, jól ismeri a magasabb körökben általánosan használt nyelvet.

Eközben Alberto gróf is kikászálódott a hajóból, odaért hozzájuk. Ő is zavarba volt, mint Vincur, amit az úgy oldott meg, hogy a hozzálépő férfit melegen átölelte (amit persze nem tehetett meg a királyi menyasszonnyal), és amit a másik zavarában hasonló módon viszonzott.

A viharos fogadtatás után a királyi menyasszonyt és közvetlen udvartartását a város legelőkelőbb palotájába vezették, ahol kipihenhatték a kényelmesnek nem nevezhető tengeri utazás fáradalmait, amíg a kíséret többi része, a mintegy három-

száz főnyi szolga és a nagyszámú fegyveres igyekezett magának szállást találni. Ez persze csak kis részüknek sikerült, mert az egyébként nagy forgalmú kikötőváros ilyen nagyszámú vendégsereg fogadására nem volt berendezkedve, tekintetbe véve, hogy a menyasszonyt fogadó ötszáz fegyveres már megérkezésük előtt ott táborozott.

A partraszállást követő három nap elegendő volt az ugyancsak fáradtságos szárazföldi utazásra való felkészülésre. Először ugyanis át kellett kelniük a Velebit hegységen. Ez egyedül a kíséret horvát tagjainak nem jelentett nehézséget, ők ott-hon voltak. A szicíliaiak számára nem volt idegen a hegyeken való átkelés, de ők is ámulattal nézték a Velebit hegylánc hatalmas, magasba nyúló hegycsúcsait, amelyek között elhaladtak. A magyar kíséret már egyszer megtette az utat odafelé, de ez visszafelé még nehezebb volt.

Az út hol felfelé, hol lefelé vezetett, ahogy a hegyek között haladtak. És azután, hogy az egyik csúcst megkerülték, megpillantották maguk alatt a tengert. A síksághoz, vagy legfeljebb dombvidékhez szokott utasok számára az égbemeredő hegycsúcsok közötti utazás is félelmetes volt, de attól kezdve, hogy a tenger mellett haladtak, még ijesztőbbé vált. Egyik oldalon a meredek sziklák szegélyezték az utat, a másikon pedig alattuk szédítő mélységben a tenger sziklás kanyargó partja.

- Vigyázzatok, ez nagyon veszélyes szakasz! - figyelmeztette társait a vezető, akit a zágrábi püspök adott melléjük - Egy rossz lépés és lovastól a mélységbe zuhanhatunk.

Ezen a részen a hegyek teljesen kopárak voltak, az amúgy is meredek, sziklákkal tagolt hegyoldalakon alig volt növényzet. Alberto gróf meg is kérdezte a mellette lovagoló Vincur ispánt, akivel az út során nagyon megbarátkoztak, hogy mi ennek az oka?

- Az emberek mohósága. - válaszolta az. - A szép szál fenyőket mind egy szálíg kivágták, mert ezekből lehet a hajók építéséhez jó deszkákat készíteni. Nem törődtek azzal, hogy az eső lemossa a sziklákról a földet, amit eddig a fák gyökérzete

megtartott, és így a többi növénynek már nincs mibe kapaszkodnia. Évről évre nagyobb területeken irtják ki a fákat. Különösen a velenceiek.

Lassan, óvatosan haladtak tovább a keskeny úton, amíg végül lankásabb részre értek. Az út kiszélesedett és rövidesen alattuk a távolban egy kisváros házait pillantották meg. Itt ismét megálltak, és megpihentek egy napra. Innen már könnyebb volt a továbbhaladás, de nem siettek. Néhány nap múlva - elhagyva a dalmát tengerparti szakaszt Horvátországban - Zágrábban voltak.

Feliciának és kíséretének itt ismét ünnepélyes fogadtatásban volt része. A kísérethez itt újabb főurak csatlakoztak, természetesen saját szolgálkával és fegyvereseikkel, úgy, hogy mire Pécsre érkeztek, egész hadsereg vonult be a városba, ahol nemcsak István pécsi püspök fogadta őket, hanem mellette Felicia nagy örömmel ismerte fel a király öccsét, Álmos herceget is, aki Sziciliában Kálmán király nevében megkérte kezét apjától Ruggero örgróftól, Szicília fejedelmétől.

Itt nagy, három napos ünnepséget tartottak, majd a sereg széteszlott. Az urak - köztük a herceg is, - visszamentek kíséretükkel, hogy azután, (hogy ki ne maradjanak a lakodalmi ünnepségekből) újra találkozzanak Fehérváron.

Felicia és kísérete, beleértve Vicur comes csapatát is, elindult Fehérvár felé, ahol már folytak az esküvői előkészületek. Kikerülve a mecseki dombokat, valamint a felettük levő mocsaras síkságot, a Balaton északnyugati oldalán levő út felé vették az irányt. Az út egy szakasza közvetlenül a tó melletti dombon vezetett. A dombról jól belátható volt a tó hatalmas víztömege, amelyet közelebből eltakart a nádas. A vendégek a látvány hatására izgalomba jöttek, mert azt hitték, hogy tenger. Látva izgalmukat, a comes engedélyt adott egy egész napos pihenőre, ami az út porától bepiszkolódott, fáradt utasoknak nagy örömet szerzett. Verőfényes napsütés volt, és rövidesen csaknem az egész kíséret, kortól, rangtól függetlenül ott lubickolt a

hús vízben. A szicíliai nemes urak Alberto gróffal az élen azonnal belevetették magukat a vízbe és vidáman úszkáltak. A magyar urak persze nem nagyon mertek beljebb menni, csak addig merészkedtek, amíg nem érezték, hogy kezd a tó mélyülni. A menyasszony is megirigyelte a férfiak mulatságát, és szolgálóinak kíséretében maga is - a többiek ovációja mellett - bement a tóba. És akkor csodálkoztak csak el, és rémültek meg a kíséretében lévő nemes urak, amikor nem állt meg a derékig érő vízben, hanem a körülötte levők nagy ijedségére továbbment befelé.

- Vigyázat! - kiáltott rá rémülten Vicur ispán. - Pár lépés, és ellep a víz!

És valóban, alig tett meg tíz lépést, a víz már a vállát nyaldosta. De nem állt meg, hanem mosolyogva hátraszólt az ispán felé fordítva fejét.

- Sohase félt, comes uram, ne feledd, én Szicíliában születtem, és mielőtt Magyarországra jöttem volna, nyaranként szinte naponta a tenger mellett és persze a tengerben játszottam hasonló korú társaimmal.

Azzal felhagyva a vízben való gázolással, úszni kezdett befelé a tóba, a szolgálok pedig viháncolva utána. Ez felbátorította a kíséret egyes tagjait, hogy ők is beljebb menjenek. Néhányan közülük tudtak valamelyest úszni és így utánuk indultak. Volt közöttük olyan is, aki eddig még nemigen úszott, de úgy gondolta, nem lehet az olyan nehéz mesterség. Ezek azonban pórul jártak, ahogy továbbmentek befelé, csapkodva, ugrálva, hirtelen azt vették észre, elmerülnek és visszafordulva alig tudtak kievickélni. Ez történt az ispánnal is. Alberto gróf, látván hogy új barátja veszélyben van, segítségére sietett.

- Jegyezd meg, - oktatta, miközben a partra segítette - a csapkodás, rúgkapálás, nem úszás. A karvagy lábmozdulatok csak arra valók, hogy haladjál a vízben, meg kell tanulnod, hogy ezek nélkül is fennmaradj.

A vízi kalandot követő harmadik napon délután megérkeztek Fehérvárra, ahol már óriási tömeg várta őket. Szinte a

város egész népe kivonult, hogy a szépnek mondott királyi menyasszonyt meglássa. Volt, aki már reggel odaállt a városkapu elé, hogy közelebbről is megnézzze.

A kapun áthaladva a kíséret megoszlott, a menyasszonyt és kísérőinek legelőkelőbb részét a királyi palotához kísérték, míg a többiek szállásukra vezették.

Felicia Alberto gróf karján érkezett a palota kapujához, mögöttük a legelőkelőbb normann urakkal. A kapu előtt egy alacsony emelvényen két díszes trónus állt, az egyikén ott ült maga Kálmán király, a másik üres volt. A két trónszék mellett jobbra Albericus Szerafin esztergomi érsek állt, balra pedig Felicia nagy örömmel fedezte fel a király öccsét, Álmos herceget, aki megkérte kezét királya nevében.

Ahogy alig húsz lépésre voltak a kaputól, a herceg eléjük jött, kezét nyújtotta a menyasszonynak és a királyhoz vezette. Amikor az emelvényhez értek, Kálmán király felállt. És Felicia ekkor hirtelen visszahőkölt. Az uralkodó díszes ruhában állt, és bár bő palástja elfedte, ilyen közlebről jól látszott, hogy háta meggörbült, és egyik lába mintha kissé rövidebb volna. Bár a menyasszonyt figyelmeztették vőlegénye testi hibáira, így közvetlen közlebről mégis nagyon kiábrándító volt, összehasonlítva daliás öccsével.

Álmos fellépett vele az emelvényre, szemben Kálmán királlyal. Az előbb meghajolt Felicia előtt, néhány udvarias üdvözlő szót mondott, majd a leány kezét gyengéden megfogva maga mellé ültette. Felicia gépiesen elmondta betanult viszontüdvözlését. Majd mindketten némán, rezzenéstelen arccal ültek egymás mellett, mialatt körülöttük a nép harsányan éljenezett.

9. A királyi nászéjszaka

Az esküvő nagy pompával már reggel lezajlott. A királyi párt a Nagyboldogasszony-bazilikában Albericus Szerafin

esztergomi érsek eskette össze, és ő helyezte az újdonsült fiatal királynő, Felicia fejére a koronát is. A násznagy természetesen Álmos herceg volt, a többi esküvői feladatot kiválasztott udvari méltóságok látták el. Jelen voltak természetesen a magyar előkelőségeken kívül külföldi követek is, így a német-római császár és a bizánci császár követei valamint Ronaldo bíboros, II. Orbán pápa képviselője is.

A nagy lakodalmi ünnepség estére már tetőfokára hágtott. A jobbnál jobb ételekre már szinte senki se nézett, noha a szolgák fáradhatatlanul csak hozták-hozták az újabb és újabb fogásokat. Annál nagyobb keletje volt viszont az italoknak, főleg a boroknak, amelyek leginkább az Itáliából érkezett vendégeket döntötték le lábukról. Ők könnyebb borokhoz voltak szokva, és végül már csak magyar urakat lehetett látni az asztalok körül, azoknak nagy része is már csak vagy az asztalra bukva szundikált, vagy székén hátradőlve bárgyún meredt a semmibe.

A vendég hölgyek már jóval előbb visszavonultak. Ők is kivették a részüket az ivászatból, de előzetesen meghagyták szolgálóiknak, hogy megfelelő időben jöjjenek értük, és ha szükséges, akár erőszakkal vezessék vissza asszonyaikat a hálszobáikba.

Természetesen a királyi menyasszony is visszavonult már. Az esküvő után teljesen letörve ment vissza komornáival lakosztályába. Addigra ismét elhatalmasodott rajta a kétségbeesés, mert arra gondolt, hogy mostantól egész életében ennek a szépnak egyáltalán nem mondható embernek a csak a Jóisten tudja, milyen szeszélyeit kell kielégítenie. Völegényével ideérkezése óta alig váltott eddig pár szót, azok is az akkori szokásnak megfelelően mindössze néhány udvarias mondatból álltak. Kálmán maga is erősen zavarban volt minden beszélgetésük során. A király tisztában volt saját előnytelen megjelenésével, és éles eszével maga is bele tudta magát képzelni az átlagosnál is

sokkal szebb fiatal lány helyzetébe, így nem is próbált kedveskedni menyasszonyának, inkább a hűvös, kimért magatartást választotta.

Az ifjú feleség kedvenc komornája, Clara, aki eredetileg dajkája is volt, hiába próbálta vigasztalni. Maga sem tudta igazán, mit is mondjon. Hiszen fogalma sem volt róla, hogy fog ez a durva külsejű király viselkedni a nászéjszakán úrnőjével, akire még most, húsz év után is úgy tekintett, mint az ő kicsi babájára. Hiszen maga is látta és hallotta, hogy az ő hazájában sem kedveskednek a királyi férjek olyan nagyon az ilyen politikai házasság alkalmával, főleg néhány pohár bor után.

Ne sírj drágám, - törölgette az elkeseredett menyasszony könnyeit - ilyen a királynék sorsa. Nem ők választják meg férjüket. Nálunk sem jobbak a férfiak. Ez a király, ha nem is egy Adonisz, legalább fiatal, nálad nem sokkal idősebb. Lehet, hogy jobb férjed lesz, mintha egy itáliai öreg fejedelem vett volna feleségül. Most feküdj le, aludj egy kicsit, és a lakomán nyugodtan igyál a jó magyar borból. Majd én vigyázok rád, meglátod, jobb kedved lesz.

Így is történt, Felicia a lakomán tényleg egész jól érezte magát. Az ételek jók voltak, a körülötte ülők igyekeztek kedveskedni neki, a bor is ízlett, és a mellette ülő király - már az ő férje - is, mintha kedvesebb lett volna vele, és talán nem is tűnt olyan csúnyának.

De miután már a bor hatására egy kicsit jobban érezte magát, Clara, aki végig ott volt mellette, gyorsan és határozottan visszavitte a szobájába. És ekkor újra, de most, az ital hatásának elmúltával véglegesen mély szomorúság és letörtség vett rajta erőt.

Most nem azon aggódott, hogy milyen lesz az élete ebben az idegen országban emellett az ember mellett. Nagyobb gondot okozott neki, mi lesz a rohamosan közeledő nászéjszakán. Felicia természetesen szűz volt. (Erre nagyon vigyáztak akkoriban az uralkodók eladó korba kerülő lányaiknál, hiszen

ők kincsek, néha aranyra, de akár országokra is váltható ékkövek voltak.) Nagyon is tisztában volt azonban azzal, hogy a nászéjszakán gyakran a grófok, hercegek, sőt királyok sem tapintatosabbak, kíméletesebbek királyi arájukkal, mint esetenként az egyszerű parasztlányokkal, különösen, ha előtte lerészegednek. Az udvarhoz tartozó fiatal nőktől számos rémtörténetet hallott, amelyek most mind eszébe jutottak. Csak kis mértékben vigasztalta, hogy Kálmán az asztalnál nem ivott sokat, de mi lesz, ha azóta bepótolta a mulasztást?

Ilyen és hasonló gondolatok foglalkoztatták egészen addig, amíg az udvari ceremóniamester udvariasan fel nem hívta a figyelmét arra, hogy itt van az ideje, hogy elfoglalja helyét a hálóteremben.

Ekkor az aggodalom és a rettegés egy szempillantás alatt elszállt, és helyette valami különös fásultság vett erőt rajta. Egyetlen szó nélkül hagyta, hogy ráadják a megfelelő nászi hálóruhát és a megilletődött komornák kíséretében belépett a királyi háló lakrész ajtaján, és elindult felfelé a lépcsőn a nász helyére kijelölt szobába. A lépcső alján két fegyveres őr állt, hogy senki ne zavarhassa a királyi párt.

Az ajtó nyitva állt, és belépett volna, ha Clara, gyengédén vállára téve a kezét, meg nem állítja.

Ne félj drágám, nem lesz semmi baj - súgta úrnője fülebe, de hirtelen könnyek öntötték el a szemét. Felicia megállt, feléje fordult, úgy tűnt, hogy elsírja magát, de aztán erőt vett magán, megsimogatta dajkája arcát és belépett a szobába.

Az ajtó becsukódott mögötte, és ott állt a teremnek is megfelelő hálószobában, amelynek közepén feldíszített széles nászágy állt. A szoba gazdagon fel volt ékesítve, és mindenütt virágokkal volt díszítve, de ellentétben a lakodalmi teremmel, itt csak félhomály uralkodott. Felicia körüljártatta a szemét, és riadtan vette észre az egyik sarokban az asztalt, rajta poharakkal és két kancsó borral. A másik sarokban lévő asztalon tisztálkodó szerek voltak, az ajtó mellett két karosszék állt. Felicia leült az egyikre, és arcát kezébe hajtotta.

Most már nem félt, nem érzett mást, mint fáradtságot és fásult közönyt. Lassan múlt az idő, és mintegy negyedóráig nem történt semmi. Csend volt, csak a lent mulatozók távoli egyhangú zaja szűrődött be halkan az ajtón át. Aztán egyszerre megtört csend, a lépcső ropogása jelezte, hogy valaki jön felé. A lány felkelt, és a szoba közepére, az ágy elé ment, hogy a belépőt szemben állva fogadja.

Az ajtó kinyílt, és belépett Kálmán király. Hálóköntöst viselt, amely kevésbé takarta alakjának hiányosságait, mint a királyi díszöltözék az előre görbülő hátát, kissé ferde vállát, és ahogy lépett, látszott, hogy enyhén biceg. Nem volt ugyan viszszafele fordított, de az amúgy is feszült menyasszony megriadt tőle, hátralépett az ágy felé, közben megbotolva lehuppan, és az ágy szélén ülve maradt.

Fel akart ugrani, de addigra a király odalépett elé, és megállt közvetlenül előtte.

- Olyan ijesztő vagyok? - kérdezte halkan. Hangja nem volt haragos, inkább elkeseredettség áradt belőle. A lány ijedten ránézett és látta, hogy arcán sincs nyoma haragnak, inkább szomorúság és kétségbeesett mély bánat látszott rajta.

Felicia tágra nyílt szemmel bámulta a férfit. Kinyitotta a száját, hogy megszólaljon. „Neeem” - akarta mondani, de nem tudta, csak némán megrázta a fejét, és eleredtek a könnyei.

- Tudom, hogy nem vagyok valami dalia, de nem gondoltam, hogy ilyen ijesztőnek találasz. - mondta szomorúan Kálmán. - Azt is látom, hogy félsz tőlem. Nyugodj meg, nem fogok erőszakoskodni veled. Megtehetném, jogom van rá, hiszen a feleségem vagy már, esküt is tettél. De nem teszem.

Elhallgatott, majd elgondolkozva leült az ágy másik szélére.

- Nem teszem, pedig nagyon tetszel nekem. Az első pillanatban, amikor megláttalak beléd szerettem. Boldog voltam, mert első találkozásunkkor nem mutattál semmi ijedelmet, vagy

undort, amitől azóta rettegettem, amióta hírt kaptam, hogy elindultál hozzánk. És most itt ülsz, mint Magyarország királynéja, és sírsz.

Elhallgatott, és Felícia sem szólt semmit, csak szípozott. Így ültek az ágy két szélén, némán, percekig, amíg a király újra meg nem szólalt.

- Persze gondolhattam volna! - mondta, de a hangja most egészen más volt. Nem elkeseredett vagy szomorú, hanem haragos és gyűlölködő. - Nem kellett volna az öcsémet küldeni, hogy megkérje számomra a kezedet. És bizonyára mások is voltak, akik ijesztgettek.

Újra elhallgatott. Egy darabig csend volt, majd folytatta, de most megint szomorúan:

- Én voltam az idősebb, de mindenki őt szerette. Apámat alig ismertem, két éves voltam, amikor meghalt. Anyám sem sokáig élt, de mindig az öcsém volt a kedvence. Nagybátyám, László király nevelt fel minket, ő szeretett a maga módján, de az öcsémet alkalmasabbnak tartotta a trónra. Öt-hat évesen már tudtam, hogy testi hibáim miatt mindenki a daliás teremű Álmost kedveli.

Ismét elhallgatott, majd újra beszélni kezdett.

- Nagybátyám azt akarta, hogy egyházi ember legyek, püspök. Ezért tanítatott, én pedig tanultam. Nagyon szorgalmas voltam, mindent megtettem, hogy kiérdemeljem elismerését, és persze a szeretetét. Nemcsak a tudományokban igyekeztem élen járni, hanem a lovaglásban, harcművészetekben, bajvívásban is. És sikerült! Ennek ellenére László király elfogadott ugyan, de mégis mindig Álmos volt a kedvence. Pedig én mindent megtettem az elismeréséért és a szeretetéért.

Újabb csend lett. A király maga elé meredt, és hallgatott. Nem nézett Feliciára, és nem látta, hogy a lány abbahagyta a sírást, és tágra nyílt szemekkel órá bámul. Egy idő után Kálmán ismét megszólalt.

- Igen, egész eddigi életem azzal telt, hogy harcoltam. - mondta elcsukló hangon. - Harcoltam, hogy elfogadjanak, és

hogy szeressenek. Végül László mégis engem tett meg örökösévé. Így lettem király. És most azért harcolok, hogy kivívjam országom népének elismerését és szeretetét. Azzal akarom szolgálni, hogy jobb életet, jó törvényeket és dicsőséget biztosítsak neki.

Elhallgatott, majd folytatta, olyan hangon, mint akinek sírás szorongatja torkát:

- És el akartam nyerni a te szeretetedet és elismerésedet is. Azt szerettem volna, ha te, mint az ország királynéja velem együtt küzdesz azért, hogy az én népem boldogabb legyen.

Nem tudta folytatni, hirtelen kitörték szeméből a könnyek. És ekkor hirtelen megérezte, hogy puha karok ölelik át a nyakát.

Felkapta a fejét, és látta, hogy Felicia áll mellette, és karjával átöleli.

- Felicia! - kiáltott fel. - Te vagy? Tényleg te vagy?

- Igen, én - válaszolta az. - Igen, én vagyok Felicia. A feleséged, tette hozzá könnyes szemmel - és országod királynéja. És veled együtt akarok küzdeni azért, hogy néped, a mi népünk boldog legyen.

10. A királyné bemutatkozik

Az esküvő másnapjának reggelén a lakodalmi vendégek nagy része már többé-kevésbé kiheverte az ivászatot, és a hálóterem előcsarnokában ácsorgó, kijózanodott urak beszélgetésének nem kis részét a királyi nászéjszaka képezte. Általában visszafogottan beszélgettek róla, nem annyira félelemből, inkább bizonyos tiszteletből, hiszen a királyról van szó, de néha egyikük-másikuk elengedte magát.

- Hát, kíváncsi vagyok, mire jutott királyunk ezzel a talpraesett menyecskével? - kérdezte a még mindig kissé ittas

kapuvári várispán. - Bár akárhogy is néz ki, azért mégiscsak férfi, akár tetszik a lánynak, akár nem.

- Nem is a királyt féltem én, de nem szeretnék a kis Felicia bőrében lenni. - vetette oda az egyik erdélyi főúr, aki ugyancsak még mindig az elfogyasztott bor hatása alatt állt.

Az urak többsége inkább hallgatott, látszott, hogy alig várják, hogy lássák, mi olvasható ki az ajtón kilépő királyi pár viselkedéséből, vagy még inkább külsejéből, amikor megjelennek.

Azután hallották a belső lépcső recsegését, kinyílt az ajtó, és mindannyiuk legnagyobb meglepetésére kilépett rajta az egymásba karolt királyi pár boldog mosollyal az arcukon.

A királyné láthatólag boldogan és szorosan simult férjéhez, míg Kálmán - arcán önelégült büszkeséggel - nézte hitvesét. Meglepő módon az alakja is szinte megszépült. Kiegyenesedett, és léptei alig-alig voltak bicegők.

Az urak egy darabig néma meglepetéssel szemlélték uralkodójukat, majd egyikük elkiáltotta magát: Vívát!!

A kiáltást felkapták a többi urak, az ajtón kívül rekedtek, meg még a szolganép is, és az egész palota percekig zengett az éljenzéstől.

Kálmán király Felicia királynét a terem fala mellett elhelyezett, trónszéknek is beillő két karosszékhez vezette, feleségét a kisebb székre mutatván helyet kínálta, maga pedig leült a kissé nagyobb és díszesebb székre.

Ezalatt a jelenlevő urak között megindult a most már nem fennhangon, hanem inkább suttogva folytatott beszélgetés. Ennek tárgya elsősorban ismét a nászéjszaka volt azzal a különbséggel, hogy a hangnemet most nem a jóindulatú kétely, illetve rosszmájú gúny keveréke jellemezte, hanem a főleg a király személyét érintő elismerés, és a királyi párral kapcsolatos öröm, valamint a szinte túlzó magasztalás.

Az elismerés leginkább a királynak szólt, és nagymértékben megerősítette Kálmán tekintélyét, nemcsak férji, de uralkodói, sőt politikai vonatkozásban is főleg azok részéről, akik Kálmán helyett annak öccsét szerették volna trónon látni.

Miután a királyi pár elhelyezkedett, az urak a trónszékek köré gyülekeztek, és mindegyikük igyekezett minél előbb elmondani az uralkodónak és a királynénak jókívánságait. Elsőként Álmos herceg, a király öccse kívánt szerencsét a fiatal királyi párnak. Őt Alberto gróf, a szicíliai küldöttség vezetője, Felicia nagybátyja követte, utánuk pedig nagyjából rang szerinti sorrendben járultak a vendégek a királyi pár elé.

Ebből lett is egy kis lökdösődés és tolakodás, de a rangjukban magukat sértve érző urak megelégedtek csendes morgólódással, nem akarván a király figyelmét magukra vonni. Kálmán azonban észrevette, de nem haragudott meg.

- Csak nyugodtan, urak, - mondta mosolyogva - mindenki sor kerül. Én mindegyikteket egyformán szeretem.

Miután mindenki megtette, amit illet, Kálmán király felállt:

- Köszönöm mindnyájatoknak a jókívánságokat magam és feleségem, Felicia, Magyarország királynéja nevében, és mindazokat, amiket az előbb elmondtatok nekünk, kívánom nektek is, és az egész ország népének. Most pedig menjük át az ebédelő terembe és kezdődjék a lakoma.

Ezzel mindenki egyetértett, mert a reggeli nagy várakozásban mind megéheztek, és egymást megelőzni igyekezvén, most nem törődtek a rangjukat megillető sorrenddel. A királyi pár elhelyezkedett az asztalnál, és megkezdődött az ebédnek is beillő, legalább tízfogásos reggeli.

Az asztalnál csak a vendégek legelőkelőbb része kapott helyet, a többiek a szomszédos asztaloknál helyezkedtek el, és rangjukkal nem törődve várták reggelijüket. Először néma csendben folyt az étkezés, csak az evőeszközök csörömpölése hallatszott, miután azonban első éhségüket elverték, lassan megindult a beszélgetés. Először csak az asztal-szomszédakkal

beszélgettek, később oldottabb lett a hangulat, (minekutána a reggeli nem nélkülözte a jó magyar borokat) át-át kiabáltak a túloldadra is, végül Kozma ispán megszólította a királyt:

- Uram, megengeded, hogy kérdezzek valamit?

- Természetesen. - felelt mosolyogva Kálmán. - Akár vitatkozhatunk is, ez nem trónterem, hanem ebédlőasztal.

- És szabad beszélni a királynéval is?

- Már miért ne szabadna? - kérdezett vissza latinul Kálmán. - Persze csak latinul, vagy ha tudsz a Szicíliában használatos nyelven. - tette hozzá kissé gúnyosan.

- Csak kérdezz nyugodtan, Kozma úr - szólt közbe szintén latinul Felicia, aki megértette, mit akar a zalavári várispán és látta, hogy a király gúnyolódása zavarba hozta.

- Köszönöm a kegyet, királyném, - mondta hálasan az ispán, aki meglehetősen jól beszélt a latin nyelvnek az országban meghonosodott változatát, ellentétben több társával, akik bizony csak alig-alig beszéltek latinul - azt szeretném megkérdezni, milyennek találod a mi országunkat, más-e mint a te hazád?

- Persze, hogy más, - válaszolta mosolyogva a királynő.

- Ott ilyenkor már sokkal melegebb van, mindenhol pálmaés narancsfák állnak, és ott a tenger. De ez is nagyon szép ország, nagyon tetszenek nekem ezek a félelmetes, vad erdők, hatalmas fák. De miért mondod Kozma ispán, hogy a mi országunk, meg a te hazád? Én ennek a te országodnak vagyok a királynéja, és ez az én hazám.

A királyné szavai általános és hangos tetszést arattak, persze azokban, akik megértették Felicia szavait. A többiek először nem tudták mire vélni a kitört örömujjongást, de miután a mellettük ülők lefordították a királynő szavait, általános örömszivaj tört ki.

A király boldog mosollyal hallgatta felesége talpraesett, okos válaszát, és amikor az befejezte, magához ölelte és megcsókolta, majd a vendégekhez fordult.

- Amint látjátok, magyar nőt vettem feleségül.

Erre azután még nagyobb szünni nem akaró éljenzés, bekiabálás, asztalcsapkodás lett úrrá a teremben. Kálmán megpróbálta lecsendesíteni az embereket, de hiába, rá se figyeltek. Végre Ugra úr vetett véget a zshivajnak, középre állt, és hatalmas erős hangon elüvöltötte magát:

- Csend legyen az Úristenit! - majd hirtelen megijedt istenkáromló szavaitól, és keresztet vetett, de addigra tényleg csend lett.

- Köszönöm Ugra. - nevetett a király. - Kivételesen megbocsátom, hogy fölöslegesen emlegetted az Úr nevét, mert ezúttal jó célra használtad. Nos, megismerkedtetek a királyné-tokkal, ami azért fontos, mert azt akarom, hogy ő is megismerkedjen veletek. Ezért néhány napon belül, amint itt az ünnepségek befejeződtek, országjáró körútra indulok, és Felicia királyné is velem jön.

- Még nem döntöttem el, merre induljunk, - tette hozzá
- de holnapután bejelentem az útvonalat.

Látván a csodálkozást az arcokon, elmosolyodott.

- Látom, meglepődtetek, hogy előre elmondom, hová látogatok. Nos, én nem ellenőrző körútra indulok, amelynek során hirtelen beállítok valahová, és hibákat keresek. Én bízom bennetek, ispánok, nemzetségfők, én látni szeretném, hogyan telnek népem napjai, és azt akarom, hogy a királyném is lássa.

Ismét elégedett morgolódás keletkezett, majd hirtelen ismét Kozma ispán emelkedett szóra, aki legelőször szólította meg a királynét, és aki láthatólag a legbátrabb volt.

- Akkor kérlek királyom, hogy nálam, Zalavárban kezdjétek a látogatást. - mondta, de látszott rajta, maga is megijedt saját merészségétől.

Kálmán azonban nem haragudott meg érte, hanem nevetve csak annyit mondott:

- Legyen! Jövő héten Zalavárra indulunk.

11. Országjáráson

Ahogy Kálmán király ígérte, a következő héten elindult kíséretével a mintegy százötven mérföldnyire lévő Zalavár felé. A hely fontos bástyája volt a Nyugat-Magyarország határát védő várak, Kaposvár, Vasvár, Somogyvár alkotta láncolatnak. Az út kissé dimbes-dombos vidéken vezetett keresztül, a Bakony hegyvonulata lábánál, közel a rómaiak által Pelsonak nevezett hatalmas tóvidék, a Balaton, északi partja felett. A királynét és kíséretét kocsik vitték. Maga a király, noha számára is volt egy kocszi, lovon ment ugyanúgy, mint kísérői, akik között ott volt természetesen Zalavár várispánja, Kozma is. Természetesen az országjárásból nem maradhattak ki a szicíliai lovagok sem. Noha feladatánál fogva gyakran másutt van, mint a király, akit képvisel, a király és a királyné első közös országjárásán a nádorispán, Gyula is részt vett. A kísérethez tartozott még ötven fegyveres lovas.

Útjuk során több falut is érintettek, és az első nap végén egy Tyúkos nevezetű helységben töltötték az éjszakát. A falu népe a bíróval az élen nagy tisztelettel fogadta a királyt és kíséreit, és a falu főterén hevenyészetten felállított asztaloknál saját főztjükkel, amolyan gulyásleves-félével, valamint friss gyümölcssel kínálták meg a vendégeket.

Felicia királynő nagyon meg volt hatva a szerető fogadtatástól, és meg is köszönte azt, persze latinul, amit azután a király magyarra fordított a nép nagy örömére.

Etkezés után Kálmán király magához intette a bírót.

- Milyen ügyekben kellett ítélkezned az utóbbi időben? - kérdezte. (A beszélgetés persze magyarul történt, de hogy a királyné is értse, minden feltett kérdést és az arra adott választ latinul is elmondta.)

- Hát bizony többféle ügy is volt. - mondta a nagy megtiszteltetéstől remegő hangon a bíró. - A legtöbb amolyan birtokviszály volt, hogy ki kinek a földjén legeltette a teheneit. Sok

munkám volt velük, de megérte, mert csaknem valamennyi megegyezéssel végződött. - tette hozzá büszkén.

- Hát bűncselekedet volt-e? - kérdezte Kálmán.

- Egy lopás volt a múlt hónapban. - bólintott a kérdező.

- Egy libát lopott el egy paraszt és a fia. Mivel tagadták a tettet, kénytelen voltam kínvallatásnak alávetni őket. Tanú ugyanis nem volt, csak a meglopott, aki felismerte a saját libáját. Biztos voltam benne, hogy bűnösök, de sajnáltam is őket.

- Miért? - kérdezte Kálmán, noha tudta a választ.

- Szegény emberek voltak, tavaly mindenüket elvitte a kiáradt patak. A feleség meghalt, és volt egy olyan öt éves kislányuk is. Mint mondtam, bizonyos voltam a bűnösségükben, hiszen nemigen volt mit enniük.

- Hogy történt a kínvallatás? - kérdezte a király, miközben az elmondottak latinra való fordítása közben feleségét figyelte, akinek arcán látszott a szánakozás.

- Egész napra kiköttettem őket a napon. Tudod, király uram, - magyarázta a bíró - aznap nagyon sütött a nap, én is alig bírtam, amíg a poroszlóval kikötöttük őket. Az apa nem tört meg, de a fiú hamar beadta a derekát. Sírva bevallott mindent. Erre az apja is vallott. Elmondta, hogy már két napja csak száraz kenyérhéjat ettek, és a kislány nagyon éhezett.

- Megbüntetted őket? - kérdezte a király miközben Felicia arcát figyelte.

- Az az igazság uram, hogy nagyon megszántam őket, és nem jártam el egészen a törvény szerint. - vallotta be a bíró és riadtan nézett urára, vajon meg fogja-e büntetni érte. - Csak az apának vágattam le a kezét, a fiút csak megvertem a poroszlóval. Az ő kezét is le kellett volna vágatni, már tizenkét éves elmúlt.

Kálmán király ismét ránézett Feliciára, akin látszott a megdöbbenés.

- De jól megvesszőztettem, csurgott a vére - nézett Kálmánra mentegetőzve, bízva benne, hogy nem bünteti meg mulasztásáért.

- Ezt ezúttal elnézem. - mondta a király. - Egyébként helyesen bíraskodtál, mert a törvény az törvény.

Bólintott, hogy elmehet. Az megkönnyebbülten visszament a többiekhez.

Kálmán feleségéhez fordult, hogy megkérdezze, mi a véleménye, és látta, hogy annak arca piros a haragtól.

- Mi nem tetszett? - kérdezte, bár sejtette, mi bántja az asszonyt.

- Te megdicsérted ezt az embert, holott meg kellett volna büntetned. - mondta az haragosan. - Levágtatni egy szegény éhező kezét, véresre veretni egy tizenkét éves gyereket? - kérdezte felháborodottan. - Neki kellett volna levágni a kezét!

- Ez egy derék ember. - mondta Kálmán, mosolyogva az asszony haragján. - Tulajdonképpen azért kellett volna megbüntetni, mert nem hajtotta szó szerint végre, amit a törvény előírt. Mert a törvény az törvény!

- Akkor azt kellene megbüntetni, aki ilyen törvényeket hoz! - zsörtölődött tovább a királyné.

- Ezeket a törvényeket szent királyunk, István hozta, és László nagybátyám is megerősítette. - De igazad van, ezek a törvények gyakran túl szigorúak. Akkoriban szükséges volt ilyen törvényeket hozni, de meg kell ezeket változtatni. És én majd megváltoztatom.

- Ebben én is segíteni fogok neked. - mondta megenyhülve Felícia.

A következő két napon több településen is megálltak útközben főleg azért, hogy a királyné megismerje az egyszerű földművelő, valamint pásztorkodó emberek életét. Kálmán király mindenhol, ahol megálltak, érdeklődött a bíraskodás helyzetéről. A lopás mellett a legtöbb ügy birtokhatár-átlépési per volt, ezeket általában viszonylag egyszerűen elintézték, nagyrészt a felek megegyezésével.

Harmadnap érkeztek Veszprémbe, ahol Miksa várispánon kívül Almárus püspök is nagy tisztelettel fogata az érkezőket. Olyan szívélyes volt a vendéglátás, hogy három napig nem

is indulhattak tovább úti céljuk, Zalavár felé. A király megragadta az alkalmat, hogy elbeszélgessen a püspökkel az egyházat érintő legfontosabb kérdésekről, a papok nősüléséről, az egyházi birtokokról, nem különben a törvénykezés országos helyzetéről, amely a Márkus diakónus által előadott történet óta nagyon foglalkoztatta.

- Azért fontos ez a kérdés, - válaszolta a püspöknek, - mert kénytelen leszek megvizsgálni egyes törvényeket, és szigorúságukon enyhíteni.

- De király uram, - mondta megdöbbenve a püspök - ha enyhítesz a törvény szigorán, ezzel a bűnösöknek kedvezel!

- Jelenlegi törvényeink, amelyek nagy részét még Szent István királyunk hozta meg, más időben születtek, céljuk a kereszténység és az államrend megszilárdítása volt. - mondta Kálmán elgondolkodva. - Ma a kereszténységet mindenki elfogadja és tiszteli, az államrend szilárd. Meg kell vizsgálni, egy törvény büntetése arányos-e az elkövetett bűnnel.

Látva a püspök kétkedését, tovább magyarázta:

- Ne értsd félre püspök uram, magam is nagyon fontosnak tarom, hogy a törvényt betartsák, de a bírónak figyelembe kell venni, mi vitte rá a bűnöst a törvény megszegésére.

- De ezt a feladatot majd csak alaposan átgondolva, veletek, egyházi emberekkel együtt fogjuk elvégezni. - fejezte be.

Másnap útnak indult a menet, és további két nap múlva meg is érkeztek eredeti úti céljukhoz. Itt valóban királyi fogadtatás várta őket. Kozma várispán jóval előttük hazaérkezett, és mindent megtett, hogy a királyi pár jól érezze magát.

Érkezésük után másodnap (mivel az első nap természetesen a pihenése volt), az ispán körbevitte a királyi párt és kíséretét a várhoz tartozó területeken, és meglátogatták az ide tartozó falvakat és településeket.

A viszonylag nagy terület bejárása során a hölgyvendégeket kocsin szállították. Természetesen a királyné részére indítottak kocsit, ő azonban közölte, neki a férje mellett a helye.

Így a királynéi hintó üresen követte a menetet, míg maga Felicia Kálmán király oldalán lovagolt.

Ez kissé lelassította a menetet, mivel Felicia valójában Magyarországon ült először lovon, és a rendelkezésére álló rövid idő alatt nem igazán sikerült elsajátítania az itt annyira hétköznapi mesterséget. A király tehát maga is szinte lépésben lovagolt, és minden kisebb, útba eső településen megálltak pihenni.

Minthogy híre ment, hogy a király végiglátogatja a falvakat, a nép mindenhol kitódult elébük. Az egyik faluban, ahol megálltak, Feliciának feltűnt a kicsődült lakosok között egy öregasszony, akinek arca és csupasz karjai tele voltak sebhelyekkel és hegekkel.

- Mi történt ezzel az asszonnyal? - kérdezte a mellette álló nádorispántól.

Az öregasszony - miután látta, hogy róla van szó, - behúzódott az emberek közé, így a nádornak is be kellett utána furakodnia a sokaságba.

- Honnan szerezted ezeket a sérüléseket, asszony? - kérdezte, amikor mellé ért.

- Ne kérdezd, uram, nem szeretnék róla beszélni. - hajtotta le a fejét szégyenlősen az asszony. - Nem akarok én panaszkodni, csak baj lehet belőle. - tette hozzá halkan.

- Nem úgy van az, te nő! - mondta bosszúsan Gyula nádorispán. - El fogod mondani! Tudod te, ki akarja tudni? Maga a királyné.

Felicia ugyan nem értette, mit beszélnek, de rájött, hogy a nádor dühös, mert az öregasszony vonakodik beszélni.

A nádorispán hosszabb beszélgetésbe elegyedett a nővel, miközben az mutogatta a különböző sebeit, majd a királynéhez fordult.

- Ez a nő nagyon különös és nagyon szomorú történettel állt elő. Biztosan meg akarod hallgatni?

- Most már még inkább, - bólintott Felicia. - Hozd ide hozzám, aztán pedig fordítsd le nekem szóról - szóra, amit mond!

12. Eszter története

A nádor kézen fogva kivezette az idős nőt a falu összegyűlt népe közül oda, ahol kissé távolabb Felicia egy fa alatti árnyékban egy padon ült.

- Nos, asszony, - szólította meg előbb magyarul, majd latinul, hogy a királyné is értse a kérdést - tudod-e hogy ki előtt állsz?

- Tudom. - szegte le a fejét félénken a nő. - Magyarország királynéja előtt.

- Jól van. Akkor azt is tudod, hogy csak az igazat szabad mondanod, akármit kérdez. - folytatta János nádor. - Mi a neved és mióta laksz ebben a faluban?

- Eszternek hívnak és ebben a faluban születtem több mint négyszer tíz éve. - volt a válasz.

- Nos, Eszter, most mondd el újra azt, amit az előbb nekem mondtál. Mi volt azzal a tehénnel?

- Mint már az előbb mondtam, uram, itt születtem, ebben a faluban. Apám nagytekintélyű ember volt, a falu bírójaként halt meg. Persze az ilyennek sok ellensége és irigye van, de félnek is tőle. Halála után ezek haragjukat, irigységüket ki máson töltenék, mint rajtunk, az elhunyt gyerekeink. Bátyámat és engem állandóan zaklattak, csúfoltak, és mindenfélét kitaláltak rólunk. Bátyám nem is bírta sokáig, elköltözött innen az ország másik végébe.

Itt elhallgatott, és csaknem sírva fakadt, de végül megtörölte a szemét, és folytatta:

- Ahogy felserdültem, talán tizenöt éves lehetem, amikor megismerkedtem egy fiúval, aki az egyik szomszédos tanyán lakott, és nemsokára férjhez mentem hozzá. Boldogan élünk sok éven keresztül, bár gyerekünk nem született. A szomszédainkkal nem voltunk igen jóban, de azért eleinte megférünk velük. Nemsokára azonban a legközelebbi szomszéd elszegődött a várba, és helyébe az a Bertalan nevű ember költözött, aki apámnak - nem tudom már miért, - a legádázabb ellensége volt. Ettől kezdve nem volt egy nyugodt napunk sem, mindenfélével vádolt minket, és sikerült neki ránk uszítani a többi szomszédot is.

A királyné sajnálkozva hallgatta a nő panaszát, és félbeszakította az elbeszélést, mert észrevette, hogy alig tud megállni a lábán.

- Mi van a lábaddal? - kérdezte szánakozva. - Talán fáj?

Az idős nő válasz helyett felemelte a jobb lábát és felhúzta kissé a földet söprő ruháját. Felícia elborzadva látta, hogy az nemcsak hegekkel borított, hanem a bokája egészen kicsavarodott.

Megsajnálta az asszonyt, és odébb húzódva a padon intett neki, hogy üljön mellé. Az hálásan elmosolyodott, leült a padra, majd elkezdett sírni, hirtelen megragadta a királyné kezét és megcsókolta.

- Jól van, jól van! - húzta el a kezét zavartan Felícia. - Na, mond csak tovább, mi történt.

- Egyik nap - folytatta elbeszélését Eszter, - kissé összezördültünk az egyik szomszédunkkal, Lóránttal, aki egyébként jó barátja volt a mi haragosunknak, Bertalannak. Lóránt tehene ugyanis rátévedt a mi földünkre, ahol a birkáink szoktak legelészni. A férjem átment hozzájuk, és előbb szépen kérte, vesse vissza, de az elkezdett vele gúnyolódni, úgy, hogy végül öltre mentek, úgy kellett őket szétválasztani.

Ezután a férjem fogott egy botot és visszakergette Lóránt tehenét. Másnap reggel megjelent Lóránt, és követelte férjemen a tehenét, amely az éjszaka eltűnt. Az hiába tiltakozott,

nem hitt neki, azt hangoztatta, hogy bosszúból tüntettük el a jószágot. Majdnem újra öltre mentek, de végül Bertalan hazament.

Másnap reggel arra ébredtük, hogy házunk előtt zajongó, öklét rázó csoport gyűlt össze. Amint kimentünk, ránk rontottak, és tolvajnak neveztek bennünket. Azt kiáltozták, múlt éjjel elloptuk Lóránt tehenét.

Hiába tiltakoztunk, nem hallgattak meg minket. Muto-gatták a tehen lábnyomait, amelyek persze az előző napi eset után természetesen a mi házunk közelébe vezettek, és ott végződtek, mert a férjem a szomszédos erdőn át kergette vissza Lóránt tehenét, ahol azután a nyomok elmosódtak.

Rövidesen magjelent a bíró is a poroszlójával, aki - mondanom sem kell, - ugyancsak Bertalan barátai közé tartozott. A bíró kihallgatott minket, de hiába védekeztünk, a nyomok hozzánk vezettek, és ezt bizonyítéknak tekintette. A kihallgatás lefolytatása után azzal vádoltak minket, hogy az ellopott tehenet vagy eladtuk egy kereskedőnek, vagy valahol az erdőben megöltük bosszúból.

Mivel makacsul tagadtuk a vádat, kijelentette, nincs más hátra, másnap kínvallatást fognak alkalmazni. A poroszló pedig megköötözött minket, hogy el ne szökhessünk.

A kínvallatást másnap meg is kezdték. Mindkettőnket kiköötöztek, és különféle eszközökkel csavarni kezdték végtagjainkat. A poroszló, aki nekünk ellenségünk, de Bertalannak barátja volt, a megszokottnál is durvább módon igyekezett kicsikarni belőlünk a beismerő vallomást. A vallatáshoz egy másik poroszló segítségét is igénybe vette, akit a szomszéd faluból kért kölcsön a bíró.

Először a karunkat, majd a lábunkat kezdték kicsavarni. Férjemmel megbeszéltük, hogy semmiképpen nem fogjuk beismerni a vádat, mert igazunk tudatában azt gondoltuk, hogy lesz elég erőnk a kínzásnak ellenállni. A karok csavargatását eleinte mindketten szinte szó nélkül elviseltük, bár a vége felé férjem elkezdett nyögdécselni, én azonban összeszorítottam a fogaimat, és némán tűrtem.

Miután látták, hogy ezzel nem érnek el eredményt, lábainkat kezdték egyenként kifeszítve csavarni. Először a férjemet kínozták, aki ezt már nem bírta némán, hanem minden csavarásnál hangosan felordított. Láthatólag annyira szenvedett, hogy a szomszédból érkezett poroszló megsajnálta, és figyelmeztette társát, hogy a kínzás módja jóval túlmegegy a megszokott határon.

- Vannak itt törvények, vagy legalább előírások ezekre a kínzásokra, nádorispán uram? - kérdezte viszolyogva a királyné.

- A kínzások módjára és mértékére ugyan nincsenek előírások, - válaszolt Gyula, - de az évek folyamán kialakult egy általánosan elfogadott eljárás és mérce.

- Folytasd csak, asszony - fordult a nőhöz, aki abbahagyta az elbeszélést, mivel észrevette, hogy a királyné valamit kérdez.

- A poroszló, a mi bírónk poroszlója - folytatta az idős nő, közben a könnyeit törölgetve - társának figyelmeztetésére bosszúsan abbahagyta férjem kínzását és őt félrehúzáva engem kötözött a padra (eddig nem is mondtam, hogy a lábak kínzásához előbb egy padra kötöztek) és az én lábaimat kezdte csavarni. Először a jobb lábam került sorra. Összeszorítottam a fogaimat és csendesen nyöszörögtem, míg a poroszló egyre erősebben csavarta a bokámat. Nem bírtam tovább, de én nem ordítottam, hanem kínomban és haragomban a fejéhez vágtam minden szitkot, amit valaha hallottam. Ezzel persze magamnak ártottam. Láttam, hogy ezen felbőszült, és még erősebben csavarta meg a bokámat. A bokám roppant egyet, és én olyan iszonyú fájdalmat éreztem, mint még soha, Többre nem emlékszem, mert elájultam.

Másnap reggel arra ébredtem, hogy még mindig a padhoz kötözve fekszem és mozdulni sem tudok, mert a legkisebb mozdulatra szörnyű fájdalmat érzek, nemcsak a bokámban, hanem szinte mindenütt az egész testemben.

A férjem a mellettem levő padhoz kötve feküdt. Tőle hallottam, hogy amikor elájultam, abbahagyták a kínzást, a másik poroszló odahívta a bírót, aztán valamin vitakoztak, de aznap többé nem vallattak.

Azt hittem, talán abbahagyják a kínvallatást, de tévedtem. Másnap reggel a paddal együtt kivittek minket egy lángoló farakás mellé, amelynek közepébe hosszú vasrudak voltak dugva, és a visszahajlított végük pedig már vörösen izzott. A poroszló kivett a tűzből egy rudat, először hozzám lépett és izzó végét karjaimhoz, majd lábaimhoz nyomta, miközben folyton kérdezgette, bevallom-e, amit tettem. Vallatásom azonban nem tartott soká, mert olyan állapotban voltam, hogyha akartam volna, se tudtam volna válaszolni.

A poroszló bosszúsan még egyszer keményen a combomhoz nyomta az izzó vasat, majd otthagytott és a férjemet kezdte el kínozni. Én félig ájultan sírva hallgattam férjem ordításait, és éreztem égett húsának szagát. Azután egyszerre megszűnt az ordítás, hangos beszédet hallottam, majd láttam a másik poroszló elmegy a bíróért.

Rájöttem, a férjem nem bírta tovább a kínzást, és mindent beismert. Tudtam, hogy itt a vég, holnap kivégeznek minket, de nem bántam, csak már vége legyen az egésznek. De akkor a férjem újra ordítani kezdett, és tudtam, hogy a poroszló újra kínozza. Hangja után nagyon dühödtt lehetett, mert hangosan kiabált valami olyasfélét: valld be, hogy ő is segített, vagy valami hasonlót.

Végül csend lett, és láttam, hogy megjött a bíró. Közvetlenül mellettem állt, így hallottam, amint a poroszló jelenti neki, hogy a férjem beismerte a tehén leölését, de azt vallotta, hogy én nem tudtam róla. A poroszló nem akart ebbe belemenyudni. Tovább akarta kínozni, hogy rám valljon, de a bíró nem engedte.

Engem azután szabadon engedtek. Nagyon rossz állapotban voltam, de az emberek, jóformán az egész falu megve-

tően elfordult tőlem. Az egyik szomszédasszonyom pedig megszánt, segített lefeküdni és a sebeimet bekötözni. Hozott nekem levest is. Azóta is hálás vagyok neki.

A bíró megengedte, hogy beszéljek a férjemmel. Ő azt mondta, azért vállalta, amit tett, mert tudta, hogy mindkettőnket tovább kínoznak, és ha nem ismerné be valamelyikünk, hogy mi loptuk el, vagy öltük meg a tehenet, akkor vízpróbára kerül sor, aminek a végén úgyis meghalunk, így pedig legalább engem megmentett.

A férjem kivégzése után még sokáig lábadoztam, mielőtt talpra tudtam állni. A falu népe továbbra is megvetően bánt velem, amíg egy napon megkerült a tehen. Az egyik férfi talált rá az erdőben, és hazavezette. Még a kötőfék is rajta volt.

Ez nagy meglepetés volt mindenkinek, de engem még továbbra is sokáig kiközösítettek, mert szégyellték magukat, és ezért kerültek. Elmentem a bíróhoz is, aki azt mondta, sajnálja, de a férjem a hibás, miért tett hamis vallomást.

Azóta három év telt el, az emberek már befogadtak maguk közé, és senki sem beszél arról, mi történt, még az ellenségünk, Benedek sem.

- Ez az én történetem, királyném. - fejezte be Eszter, és ismét ruhája szélével törölgette könnyeit.

- Ez szörnyű! - rázta a fejét elborzadva Felicia, miközben levette a válláról saját himzett kendőjét és az asszony vállára terítette. - Gondoskodj róla nádorispán uram, hogy ezt a nőt ellássák mindennel, amire szüksége van. Ezeken a törvényeken pedig változtatni kell!

- Ilyen hibák néha előfordulnak. - vont a vállát Gyula nádor. - A törvényeken pedig csak a király változtathat.

- Fog is változtatni. - mondta meggyőződéssel a királynő. - Biztosan fog.

- Hát akkor nem lesz könnyű dolga - rázta a fejét a nádorispán. - Mindenesetre intézkedem, hogy az asszonyt ellássák mindennel.

Este, amikor kettesben voltak, Felicia elmesélte férjének a szerencsétlen asszony történetét.

- Megdöbbenő, hogy nálatok ilyenek fordulhatnak elő!
- mondta felháborodva. - Az előző esetben, amit bemutattál nekem, arra hivatkoztál, hogy a bíró a törvény szerint járt el. Ebből a történetből viszont az is kiderül, hogy nemcsak a törvény rossz, hanem a törvény szolgálai is kegyetlenül visszaélnek a hatalmukkal. Milyen király vagy, hogy ezt hagyod?

Kálmán elmosolyodott és megcsókolta feleségét.

- Olyan király vagyok, akinek be kell tartani, és másokkal is be kell tartatni az ország törvényeit, de aki meg fogja változtatni a rosszakat.

- Mikor? - kérdezte a királyné.

- Amint lehet, de ez nem olyan egyszerű. Nem lehet egyenként változtatgatni, hanem a törvénykezés egészét kell átalakítani. Ehhez idő kell, ami most nincs, mert mással is kell foglalkoznom, például azzal, hogy öcsém, Álmos szervezkedik ellenem.

13. Beszélgetés a törvényekről

Az előző napi fárasztó kirándulás után pihenőnapot tartottak, hogy utána nekilásson a király a helyi törvénykezés vizsgálatának. Kozma úr immár mindent alaposan előkészített, ezért nem félt attól, hogy a király elmarasztalná a fontos ügy hanyag kezelésében. (Maga ugyan a törvénykezést nem sorolta a legfontosabb feladatai közé, de mert látta, hogy Kálmán király mekkora jelentőséget tulajdonít neki, gondosan vigyázott arra, hogy a bíráskodás szigorúan megfeleljen a még Szent István és László király által hozott törvényeknek, valamint a mintegy hetven év alatt kialakult szokásjog szerint folyjon le.

Természetesen a többi ispán, akik kissé irigyelték zala-vári társukat, különféle gúnyos megjegyzéssel bosszantották Kozma várispánt.

- Kíváncsi vagyok, hogyan fogod eldönteni a két harcias nemes úr, Kund és Sámuel perét azért a szinte talpalatnyi nagyságú földért, amelyért ősi jogaikra hivatkozva küzdenek? - kérdezte gúnyosan Somogyvár várispánja.

Ezzel és más ilyen vitákkal telt a pihenőnap, jelezve, hogy a bíraskodás során gyakran két, szinte azonos ügyben eljáró két bíró eltérő döntést hoz.

- Nem tisztázott, hogy kik melyik bíróság hatáskörébe tartoznak. - magyarázta a király ebéd közben, amelyen a királyi páron kívül a nádorispán, több várispán és a Csanádi püspök is jelen volt. - Nyilvánvaló, hogy két várispán például a pécsváradi - mutatott Pócs ispánra, - és a veszprémi - mutatott az ugyan-csak jelenlévő Miksára, - peres ügyét nem az egyik közeli falu bírójának kell megítélni.

- Különösképpen akkor nem, ha a falu nem az egyik várispán, például Miksa hatáskörébe tartozik. - szólt közbe nevetve Gyula nádor.

- Te csak ne foglalkozz a mi kis birtokhatár perünkkel! - mondta bosszúsán Miksa. - Úgy tudom, nádorispán uram, neked is van valamilyen peres ügyed.

- Az én ügyemben csak Krisztus urunk és a király ítélhet. - utasította vissza gögösen a nádor. - Én a törvények felett állok.

- Senki sem áll a törvények felett. - szólt közbe váratlanul Kálmán király. - Még a király sem.

Hirtelen csend lett. Az urak nem tudták, merjenek-e nevetni a király tréfáján, vagy komolyan vegyék-e, amit mond. Mindannyian Kálmán felé fordultak, nagy részük nevetésre készen, hogy hangosan hahotázni kezdjenek, ha mosolyogni látják. De a király arca komoly volt és határozott, így a hallgatás tovább tartott, míg a veszprémi várispán, Miksa meg nem törte.

- De uram, - mondta kissé ijedten, de merészen, ám készen arra, hogy azonnal visszavonja véleményét, ha az a királyéval nem egyezik - hogy mondhatsz ilyet? Hiszen a törvényeket te hozod.

- Annál inkább! - válaszolt Kálmán király elmosolyodva. - A törvényt leginkább annak kell betartani, aki hozta.

Az uralkodó szavait ismét csend követte, de lassan megtört, és halk beszélgetés váltotta fel, majd hirtelen valaki felkiáltott:

- Ez az igazság. Éljen a király!

A bekiabálást mindenünnen hangos éljenzés követte:

- Éljen Kálmán király! Éljen! Éljen!

Amikor végre megszűnt a zajongás, Gyula nádor megszólalt:

- Igazad van uram, elismerem, bár megszégyenítéttél.

Szavait halk morgás és csendes nevetgélés követte.

- Csend legyen! - szólt a király, majd Gyulához fordult:

- Nem akartalak megszégyeníteni nádorispán úr, de kénytelen voltam helyreigazítani a közkeletű tévedést, hogy akinek magasabb a rangja, annak van igaza.

Elhallgatott, majd a körülötte levőkhöz fordult.

- Ti pedig, urak ne nevessetek, a legtöbben közületek szintén úgy tartják, hogy nekik többet megenged a törvény, mint az alacsonyabb rangúaknak, pedig a törvény mindenkire egyaránt érvényes.

Ismét a nádorhoz fordulva folytatta:

- Te pedig, nádorispán úr, mint a király helyettese, minden döntésben fölül állsz ezeknek, és a többi uraknak, amit a törvény megenged.

Kálmán király szavai után az ebéd a megszokott rendben folyt tovább. Mialatt a jelenlevő urak a szokásos beszélgetést folytatták, Felicia halkán odaszólt férjének:

- Kedves férjem és királyom, Kálmán, csak most kezdem megérteni, miért adsz néha igazat annak, akinek nyilvánvalóan nincs igaza, és dicsérsz meg bírókat, akiket meg kellene büntetni.

- Drága Feliciám, - válaszolt mosolyogva Kálmán - örülök, hogy belátod, hogy a törvényeket végre kell hajtani, akár egyetértünk velük, akár nem. Ezek a törvények sok évvel ezelőtt keletkeztek, abból a célból, hogy a pogány magyarság nomád törvényeit összehangolják a kereszténységgel. Jórészt már elavultak, de jelenleg nincs más.

Elhallgatott, amíg szokásától eltérően, öntött magának egy második pohár bort, majd mosolyogva folytatta:

- Tudom, nehezedre esett felfogni az uralkodó szokásokat, a várnépek, szabad magyarok, nemes urak, egyházi személyek, a rabszolgák és az idegenek zavaros helyzetét és viszonyát. Ha elhiszed, ha nem, nekem is csak lassan sikerült megérteni az egyes társadalmi csoportok aláes fölérendelt helyzetét, egymással való zavaros kapcsolatát. Sok órámba került végiggondolni, hogy mit kell tennem ezeknek a viszonyoknak rendezésére, milyen változásokat kell a törvényeken elvégezni.

Ivott egy kortyot a borból, aztán letette a poharat és Felicia felé fordulva határozottan a szemébe nézett.

- Már pedig ezt a rendezést, ha törik, ha szakad, végre fogom hajtani, és az ehhez szükséges törvényeket meg fogom alkotni. De ehhez idő kell és nyugalom. Sajnos most minden időmet leköti az öcsémmel, Álmossal folytatott harc a trónért, na meg a Dalmáciaért folytatott háborúskodás. De azért még előbb meg akarom vizsgálni a bíraskodás, törvénykezés helyzetét a várakhoz tartozó területeken, amit holnap itt Zalaváron meg is kezdek.

14. Pereskedések, ítélezések

Másnap a király és a nádorispán két helyi bíró kíséretében elfoglalta helyét abban az épületben, amelyet már a Kozma urat megelőző várispán erre a célra kijelölt, és ahol a peres ügyeket azóta is tárgyalják. Régebben nem volt szokás, hogy a királyi, vagy nádori bíraskodásnál helyi bírók is jelen legyenek, Kálmán király ragaszkodott jelenlétükhöz, mert szükség volt helyismeretükre. A peres ügyek lefolytatását a király a helyi bírákra bízta, mivel elsősorban a különböző szintű bíraskodás vizsgálata volt a célja és csak az ítélelhozatalnál kívánt jelen lenni.

Az ítélezés nyilvános volt, az egyes esetek tárgyalásán részt vehetett bárki. Az érdeklődés igen nagy volt, részben azért, mert a ritkán tartott nyilvános ítélelhozatalok nem voltak mindennaposak, és a köznép számára szórakozást jelentettek, de főleg azért, mert Kálmán király trónra kerülése óta először látogatott a városba, és egyébként is ritkán volt lehetőség a király nyilvános szereplését megtekinteni.

A peres ügyek tárgyalására összegyűlt Zalavár és a hozzá tartozó terület köznépének legnagyobb része. Nemcsak a főtéren álló, a többi házhoz képest viszonylag terjedelmes épület tágas terme telt meg zsúfolásig, de a bejárat előtti teret is megtöltötték az érdeklődők. A király és kísérete is csak nehezen tudott a nép éljenzése közepette bejutni, és elfoglalni a terem végén elhelyezkedő asztal melletti székeket a két bíróval együtt.

A pereskedők, illetve a vádlók és vádlottak egy velük szemben lévő padon foglaltak helyet. Mögöttük néhány padsor volt az előkelőségek részére. A királynő széke a nádorispáné és Kozma úré, a házigazdáé között középen, a peres mögött volt, ahonnan könnyen tudta az eljárást figyelni.

Miután a király megnyitotta az ülést, elkezdődött az első ügynek, egy régi telepés panaszának tárgyalása volt, akinek

földjét Géza király egyik vitéze, Gotthart elvette. A földet a telepese családja több generáció óta birtokolta, ennek ellenére kénytelenek voltak meghúzódní egy közeli faluban.

Nem tudni, tudott-e erről a király, de időközben mind ő, mind Gotthart meghalt, és a telket László király a szomszédos monostornak adományozta. Ugos, a telepese betegsége miatt fia, József azzal a kéréssel fordult a bírósághoz, hogy a monostor szolgáltassa vissza azt a régi tulajdonosának.

A monostor jelenlevő apátja, Adalbert, tiltakozott a telek visszaadása ellen, mondván, hogy az adott területen rendszeresen kölest vetnek, valamint egy istállót is építettek.

A bíró - bár helyt adott a panasznak, - tudomásul vette a monostor apátjának érveit, és úgy döntött, hogy kénytelen a panaszt elutasítani, de az ítélet kihirdetése előtt a királyhoz fordult megerősítésért.

Kálmán király - mivel a monostor a jóhiszeműen adományozott telket értékesebbé tette, - elfogadta ugyan az apát érveit és elvetette a telek visszaadását, de úgy ítélte, a megkárosított telepest kárpótolni kell. Ezért utasította a monostort, hogy egy más területen fekvő, az elvett telekkel egyenértékű földterületét adja át a panaszosnak.

- Nem engedhető meg, hogy bárkit megfosszanak jogos tulajdonától, - mondta - és az örökölt javaktól nem szabad megfosztani tulajdonosait.

A király ítéletébe mindkét fél, József, és apja, Ugos, valamint Adalbert apát úr is belenyugodott, bár az utóbbi láthatóan bosszankodott. Eleinte tiltakozni próbált arra hivatkozva, hogy a monostorok tevékenysége sokkal fontosabb, mint egyes földbirtokosok jogai, de Kálmán király leintette:

- Hidd el nekem, apát uram, - mondta mosolyogva, - én tisztában vagyok a monostorok jelentőségével. A monostorok munkájának eredménye nemcsak a hit megerősödése, hanem a tudás terjedése. De vajon ez az ember, és sokan ilyenek, hogyan fognak rátok tekinteni, és tanításaitokat elfogadni, ha azt látják,

hogy a monostorotok érdekében megfosztanak egy embert az őseitől örökölt jogos tulajdonától?

Kálmán király szavait a nép hangos éljenzéssel fogadta, az apát pedig fejet hajtott, és az őt kísérő néhány pappal együtt távozott.

A következő peres ügy tárgya két egymásra acsarkodó földbirtokos, Kund és Sámuel úr egymás melletti birtokuk határterületén levő Kecskés pataknak és árterületének hovatartozása volt.

- Király uram, - fordult Kálmán királyhoz a következő per levezetésével megbízott bíró - nagyon nehéz lesz a következő ügyben döntenem. Két nagytekintélyű idős és nagyon makacs földbirtokos vitájával egy jelentéktelen nagyságú földterületért eddig előttem már két bíró is foglalkozott, de nem tudtak döntést hozni. Kérlek, segíts nekem.

- Nyugodj meg, bíró uram, - mosolygott Kálmán - le fogjuk zárni a pert.

A bíró egyenként kezdte el a peres felek kikérdezését.

- Kérlek, Kund uram, add elő a panaszodat.

Kund kijelentette, hogy a birtoka határán, de azon belül levő pataknak még az ő nagyapja adta a Kecskés nevet, de szomszédja, Sámuel, saját birtokához kívánja azt csatolni.

- Mivel tudod bizonyítani, hogy a patak a te birtokod határán belül van?

- Esküszöm Krisztus urunk sebeire, hogy már gyermekkoromban odajártam fürdeni a bátyámmal.

- Ki tudja ezt tanúsítani?

- A bátyám és öreg szolgám, Botos tudná, de ők már húsz éve halottak. - volt a válasz.

Sámuel kihallgatása hasonló módon történt. Ő is szent esküvel fogadta, hogy gyermekkorában nagyapjával együtt járt horgászni a birtokukhoz tartozó patakra. Az ő állítását nagybátyja is tudná bizonyítani, de ő is meghalt, mint a nagyapja.

Hosszas vita keletkezett, amelynek során a két öreg, nemcsak érveit sorolta, de egymást is elkezdték gyalázní.

A bíró ekkor leállította a vitát, és Kálmán királyhoz fordult:

- Uram, mondtam neked előre, hogy nem jutunk dűlőre velük, de te azt mondtad a per be lesz fejezve.

- Igaz. - bólintott a király. - Nos, urak, - fordult a két felbőszült pereskedőhöz - látom, hogy a szokásos módon ezt a pert nem lehet lezárni, ezért úgy határoztam, hogy a pert tűzpróba fogja eldönteni.

- Hogy érted ezt, uram? - kérdezte zavartan a bíró.

- Ahogy ez a tűzpróbánál szokás. Azé lesz patak, akinek a tüzes vas okozta sebe előbb fog begyógyulni.

A szavak általános megdöbbenést keltettek. A két pereskedő ijedten nézett egymásra, a bíró pedig riadtan fordult az uralkodóhoz.

- Uram, ez nem lehetséges. Tűzpróba birtokper esetén nem alkalmazható.

- Tényleg nem. - válaszolt a király. - De alkalmazható hamis eskü esetén. Miután pedig mindkét pereskedő megesküdött az igazára, az egyik esküje hamis.

Csend lett, még a tömegben sem hangzott el egy szó sem. Mindenkit megdöbbenett ez a szigorú ítélet. Elsőnek ismét Kund szólalt meg.

- Kegyelmezz, királyom! - mondta remegve. - Én öregember vagyok, belehalnék. Inkább lemondok a patak birtoklásáról.

- Én is, én is! - kiáltott Sámuel. - Lemondok a patakról.

- Ebben az esetben királyi jogommal élve, mindkettőtöknek megkegyelmezek, és eltekintek a tűzpróbától. Miután pedig lemondatok a patak és árterülete birtoklásától, azt Zalavár urának adományozom.

A király ítélete ismét általános tetszést váltott ki a nézőközönségből.

- Ezek sem fognak többé semmiségek miatt pereskedni. - mondta a bíró nevetve. - De jó lecke volt ez a többi patvarkodónak is.

A birtokper utáni ügyet a jelenlévők nagy érdeklődéssel, izgalommal fogadták, ugyanis az idős asszony, Eszter panaszának tárgyalása következett. A panaszt az indokolatlanul kegyetlen poroszló, az igazságtalan bíró és a hamisan vádakodó Benedek ellen tették. A tárgyalás ugyan Eszter és férje igazságtalan meghurcolására vonatkozott, a panaszt azonban az asszony nevében maga a nádorispán nyújtotta be.

A falu bíróját, a poroszlót és Benedeket beidézték, és jelen volt csaknem az egész falu. Az eljárást vezető bíró egymás után felsorolta az egyes beidézetek ellen tett panaszokat.

Benedek ellen az volt a panasz, hogy Esztert és férjét lopással gyanúsította, aminek következtében a házaspárt kínvallatásnak vetették alá, és Esztert megnyomorították, a férjét pedig kivégezték.

- Nem vagyok vétkes! - védekezett Benedek. - Én csak panaszt tettem a bírónál, ő végeztette ki a férfit, és vetette kínvallatás alá a nőt.

- Hogyan próbáltad kárpótolni az asszonyt, miután kiderült az igazság? kérdezte a bíró.

Benedek vállat vont.

- Nem az én dolgom, nem én bántottam őket.

A bíró most a falu bírójához fordult:

- Elegendő okod volt elrendelni a kínvallatást? Egyedül a tehen lábnyomai alapján vallattátok őket? Tudvalevő volt, hogy a tehenet előző este az asszony férje kergette el a házuktól. Ezt a mostani vizsgálat során többen is vallották.

- Nem voltam biztos benne, hogy bűnösök, a lábnyom nem volt elég bizonyíték, de Benedek erősködött, hogy biztosan ők lopták el a jószágot.

- Tudván, hogy Benedek haragosa Eszter asszony férjének, nem próbáltál tovább vizsgálódni, mielőtt kioltottátok egy ember életét?

A kérdezett nem szólt semmit, csak lehajtotta a fejét.

- Te, - fordult a poroszlóhoz a bíró - a kínvallatást a megszokott, évek során kialakult módon folytattad?

- Természetesen. - válaszolt magabiztosan a kérdező.
- Akkor hallgassuk meg a szomszéd faluból kölcsönkért poroszló tanúvallomását! - intézkedett a bíró.

- Milyennek találtad a vádlott házaspár kínvallatásának módját? - kérdezte a bíró az elővezetett tanútól.

- Túlságosan durvának és kegyetlennek a megszokott eljáráshoz képest. - válaszolta a kérdező. - Ez a poroszló anynyira durván vallatta az asszonyt, hogy kénytelen voltam figyelmeztetni. A szokásjog nem engedi meg a vallatott testrészének megcsönkítését vagy eltörését. A férfit a vallomás után tovább is kínozták, amíg a bírója meg nem tiltotta.

A bíró ekkor az uralkodóhoz fordult.

- Királyom, noha egyértelmű, hogy ezek mindhárman kegyetlenül, gonoszul és embertelenül jártak el, és ezt a falu bírájának kivételével láthatólag nem is bánták meg, a jelenlegi törvények azonban nem alkalmazhatók egyértelműen ezekre a cselekedetekre.

A vádlottakra nézett és látta, hogy Benedek és a poroszló egymásra néz és vigyorog.

- Ezért kérek, - folytatta bosszúsan - vedd át tőlem az ítélezés jogát.

- Valóban, bíró uram, - bólintott Kálmán király - a jelenlegi törvények, amelyek megalkotásukkor nagy fontosságúak voltak, nem minden esetben alkalmasak egyes mostani bűncselekedetek megítélésére. Ezért szándékomban áll a jelenlegi jogrendszer gyökeres átalakítása.

Körülnézett, és látta, hogy a nézőközönség nagy érdeklődéssel figyeli, hogy mit mond.

- Törvénybe kívánom foglalni, hogy azt, aki valakit lopással vádol, és az ártatlannak bizonyul, ugyanúgy bűnhődjék, mint az, akit megvádolt. Ennek a törvénynek értelmében Benedeket fel kellene akasztani, vagy legalább megvakítani.

- Törvénybe kívánom foglalni, hogyha egy poroszló igaztalanul jár el, őt és a parancsot kiadó bírót megfelelően meg

kell büntetni, ugyanazon módon, mint ahogy a vádlottal eljártak.

- A jövőben meg kívánom szüntetni a kínvallatás jelenlegi formáját és a vízpróbát, az istenítéletek végrehajtása csak a püspöki székhelyeken történhet.

- Mivel az eddigi törvények ezekre bűncselekményekre nem alkalmazhatók, az újak pedig még nem léptek életbe, a következő ítéletet hozom:

- a bírót felmentem tisztéből és soha nem vállalhat további tisztségeket,

- a poroszlót ugyancsak felmentem tisztéből és arra ítélem, hajtsák végre rajta azokat a kínzásokat, amelyek a kínvallatásnál szokásosak.

Benedeket az akasztásnál enyhébben büntetem: vágják le jobb kezét, tehenét pedig adják át Eszternek.

A király szavai ezúttal is kiváltották a nézők tömegének zajos tetszés nyilvánítását. Amikor a vétkeket elvezették, Kálmán odalépett Feliciához és így szólt:

- Remélem drágám, igazságosnak tartod ezeket az ítéleteket. Sajnos azonban ezek csak egyedi ítéletek, a többi ilyenhez meg kell változtatni a törvényeket, ez pedig még soká várat magára.

- Most pedig - fordult kíséretéhez, menjünk ebédelni, mert éhes vagyok.

15. Márkus beszámolója

Jó két óra is eltelt, amíg a királyi pár és kísérete - amelyhez természetesen ebben az esetben a bíraskodásban közreműködő személyek is hozzátartoztak, - befejezte az ebédet.

- Itt az ideje, hogy folytassuk a munkát! - állt fel Kálmán király az asztaltól, amikor az ajtónálló jelentette, hogy bizonyos Márkus nevű személy kér bebocsájtást.

- Bocsássad be! - intett a király, majd Gyula nádorhoz fordult: - Vedd át a helyemet, nádorispán uram. Ez az ember, akit azért küldtem ki, hogy járja körül az országot és számoljon be nekem, mit tapasztalt a bíraskodás terén az ország különböző területén, valószínűleg érdekes hírekkel fog szolgálni. Úgyis kifáradtam az ítélkezésben.

- Királyném, tudom, hogy ez téged is érdekel, gyere, át-megyünk a kisebb trónterembe, és meghallgatjuk ennek a Márkus diakónusnak a beszámolóját. Te is gyere velünk, Tamás! - szólt oda a fiúnak, aki már nem mint apród, hanem az uralkodó különleges megbízottjaként vett részt a király kíséretében.

Átmentek a kisebb trónterembe, ahova az ajtónálló már bevezette Márkust. A diakónus állva várakozott az ajtónak támaszkodva, de látszott rajta, hogy alig áll a lábán. Ahogy a király belépett, megpróbált kiegyenesedni, de majdnem összeesett.

- Látom Márkus, alaposan kifáradtál. Nem kellett volna álldogálni, leülhettél volna. Na, ülj már ide az asztal mellé.

Márkus nagy nehezen a terem oldalán elhelyezkedő asztalig vánszorgott és lerogyott az egyik székre. Kálmán király is odaült mellé, Felicia királynő pedig velük szemben foglalt helyet. Tamás kérdően nézett a királyra, aki megértette, és rábólintott, így ő is leült az egyik távolabbi székre.

- Látom, kifáradtál, - mondta a király, - pedig és nem sürgettelek. Miért volt szükség ekkora sietségre?

- Nem is azért jöttem annyira sietve, hanem azért, mert olyan híreket hallottam, amelyeket fontosnak tartottam, hiszen még akadt volna megvizsgálni való terület.

- Ha már elkezdted, mondd el mit tapasztaltál! De csak a lényegét, úgyis készítesz részletes írásbeli jelentést. Te pedig - fordult Tamáshoz - gyere közelebb, és ülj a királyné mellé. Úgy tudom, eléggé tudsz latinul, fordíts neki, ha szükséges, bár ő is tud már valamennyire magyarul.

- Persze, uram, sőt már dolgozom is rajta. - kezdte beszámolóját Márkus. - Kívánságodra végiglátogattam többet azok közül a helyek közül, amelyeket a legfontosabbnak ítéltél, és valóban azt találtam, amit te feltételeztél: a püspökségeken, a monostorok környékén az ítélkezési eljárások a törvényeknek megfelelően működnek, és ezeken a helyeken a bírák is nagyrészt tanult emberek.

Elhallgatott, és letörölte az izzadságot az arcáról, majd folytatta:

- Sajnos ugyanez nem mondható el a falvak és kistelepülések igazságszolgáltatásáról. Ezeknek a helyeknek a nagy részén a bírók általában tanulatlan emberek, és az ítélkezés is gyakran elhamarkodott és elfogult.

- Magam is így képzeltem, - bólintott Kálmán király - de mi a helyzet a várnépekkel?

- Ez a legbonyolultabb. Egy ilyen, várhoz tartozó területen többféle nép lakik: várőrök, szabad magyarok, telepesek, külhoni jövevények, rabszolgák, de nagybirtokosok is, akik saját szolganéppel rendelkeznek. Ezek között egyesek nem ismerik el azt a bírót, amelyikhez területileg tartoznak. Például a fegyveres katonák (vitézek), nem hajlandók alávetni magukat a szabad magyarok bírójának. Egyik nagybirtokos úr peres ügyében magának a megyésispánnak az ítélkezését sem volt hajlandó elfogadni. És még nem is beszéltem az egyházi személyek és például egy ispán közötti peres ügyről.

Elhallgatott, ismét megtörölte az arcát.

- És azt is látnunk kell, hogy ez a helyzet megyéről megyére változik, az ügy elbírálása országosan nem egységes.

- Nekem is eszembe jutott, hogy gondok lehetnek a különböző néprétegekbe tartozók egymás közötti ügyeinél a bíráskodás során, - ráncolta össze a homlokát Kálmán király - de nem gondoltam, hogy ez ennyire rendezetlen. Dicséretes munkát végeztél Márkus. Folytasd még egy ideig, amit elkezdted, és az egészről készíts alapos írásos jelentést!

- Neked pedig, Tamás fiam, - fordult a fiúhoz - ezentúl az lesz a feladatod, hogy az ügyeket, amelyeket Márkus jelenléteiben találsz, rendszerezd. Úgy határoztam, hogy még ma elkezdem a jelenlegi törvények felülvizsgálatát, és rövidesen törvényhozó gyűlést hívok össze. Ebben a munkában mind a kettőtökre számítok.

- Most pedig, - fordult mosolyogva diakónushoz - mondd el, miért is hagytad abba a munkát (mert, ugye abba hagytad?), és sietél hozzám.

- Látom, mosolyogsz rajta uram, - nézett komolyan a királyra Márkus, de ezek a hírek, nemigen fognak neked örömet szerezni. Mostanában, amerre jártam, mondták, hogy Álmos öcséd mindenfelől fegyvereseket gyűjt, és azt suttogják, ellened akar támadni.

- Sok beszédnek sok az alja. - legyintett a király, de elkomorodott, a hírek hallatán. - Kiktől hallottál ilyeneket?

- Azt mindenfelől hallottam, hogy embereket gyűjt, és azt is, hogy futárokat küld különböző urakhoz. Azt persze nem tudom biztosan, hogy ellened, ez lehet, hogy tényleg nem igaz, de én azért fontosnak tartottam, hogy hírt hozzak róla neked. - hajtotta le szégyenkezve a fejét a diakónus.

- Jól van, tudom, hogy jót akartál, - nyugtatta meg Kálmán - de ez nem a te dolgod. Nekünk most az a feladatunk, hogy a törvényeket megvizsgáljuk. Ez a legfontosabb ügy az ország számára.

Ekkor belépett az ajtónálló, és jelentette, hogy a nádorispán kíván sürgősen beszélni az uralkodóval.

A király intésére az ajtónálló bekísérte a nádort, aki mindannyiuk meglepetésére nagyon feldúltnak látszott.

- Nagyon fontos és bizalmas híreim vannak! - mondta, majd Tamásékra mutatott: - Ti kimehettek!

De Kálmán leintette:

- Hagyd csak, hadd maradjanak. Sajnos már sejtem, miről van szó! Úgy látszik, hogy Márkusnak igazak a hírei.

- Nem tudom, királyom, mit hallottál, nem is érdekel, de az én híreim hiteles forrásból származnak. Álmos öcséd jelentős sereget gyűjtött, és gyűjt még össze, hogy letaszítson a trónról. Arra számít, hogy Tiszavárkonynál megütközik a mi seregünkkel.

- Hát, Márkus fiam, neked volt igazad, és helyesen jártál el, amikor idesiettel a hírrel. - bölintott komoran az uralkodó.

- Sajnos, hiába lenne most a legfontosabb feladat törvényekkel foglalkoznom, nem tehetem.

- Nekem most minden mást abba kell hagynom, - fordult Márkushoz és Tamáshoz - de ha ezt elintéztam, újra visszatérek rá. Ti azonban csak végezzétek tovább azokat a feladatokat, amelyeket az előbb rátok bíztam.

16. Tamás látogatót kap

Majd' két év telt el azóta, hogy a király megbízásából az országot járó Márkus diakónus és vele egy időben a nádorispán meghozták a hírt: Álmos herceg, Kálmán király öccse sereget gyűjt, hogy bátyját letaszítsa a trónról.

Az uralkodó kénytelen volt félretenni minden más ügyet, közöttük Szent István és László királyok törvényeinek az ország társadalmi helyzetének megfelelő átalakítását, amit legfontosabb feladatának tartott. Maga is kénytelen volt a rendelkezésére álló és a hívei által felállított hadsereg élére állva, szembenézni a kihívással.

Tiszavárkonynál, az egymással szemben álló két sereg már harcra készen állt, amikor, a mindkét sereghez tartozó főnemesek közbelépésére, a szembenálló felek kibékültek. Álmos kegyelmet kért, bátyja pedig megbocsájtott neki.

Az országban helyreállt a béke. A herceg Jeruzsálembe zarándokolt, majd Dömösön monostort építtetett, amelynek felszentelésén bátyja is részt vett. Így Könyves Kálmán végre újra folytathatta az ország törvényeinek korszerűsítését.

Ez a tevékenység az uralkodó közvetlen irányítása nélkül is tovább folyt. Megbízásából több bizalmasa (köztük Márkus) járta az országot, vizsgálta a törvénykezés helyzetét, másrészt néhány, erre a feladatra kiszemelt, főleg fiatal egyházi és világi személy az országjárók jelentéseit összevetette, és a megállapításokat szétválasztotta aszerint, hogy azok a törvénykezésre vagy ítélelhozatalokra, és azon belül is milyen perekre vonatkoznak (például tolvajlásokra, birtokperekre, stb.), és ezekben az ügyekben milyen ítéletek születtek.

Ezek közé tartozott Tamás is, aki Fehérváron, a királyi udvar feladatait ellátó egyéb személyek, apródok, testőrök, udvari szolgák között végezte munkáját egy másik, hasonló korú fiúval, Miksával együtt. Jól kijöttek egymással, és amikor végre Kálmán király ráért ezekkel a kérdésekkel is foglalkozni, meg volt elégedve velük.

Ezalatt az idő alatt minden hónapban lelovagolt apjához Somogyvárra, és minden alkalommal útba ejtette Körtést, ahol találkozott Rékával, aki azóta már tizenöt éves lett, ezzel belépve az eladó lányok sorába.

Akadtak is kérői, de a lány mindegyiket elutasította, ám Tamást mindig nagy örömmel fogadta. Egyre jobban látszott, hogy ebből a kapcsolatból még lesz valami. A fiatalok nyilván egymás között is beszéltek, és meg is állapodtak, de egyelőre még nem döntöttek arról, hogy mikor lépnek a nyilvánosság elé. Ez elsősorban Tamáson múltott részben udvari feladatai miatt, amelyek teljesen lefoglalták, részben, mert a fiú még nem merte terveit apja elé tárni, mert tudta, hogy annak nagyratörő szándékai vannak a fiával.

A mindennapi munka egyhangúsága nem zavarta Tamást, mert tisztában volt annak fontosságával, és átlátta az összegyűjtött adatok közötti összefüggéseket. Az egyik napon

azonban a szokásos egyhangúságot egy udvari szolga zavarta meg.

- Látogatód van uram! - jelentette, miközben igyekezett elrejteni sunyi mosolyát.

- Nekem? - kérdezte Tamás meglepetten - Miféle látogató?

- Egy fiatal nőtsemély, - mondta a szolga most már vi-gyorogva - de eléggé csapzott.

Tamás nem várta meg, hogy vendégét bevezessék, és elindult kifelé, de már az ajtóban összeütközött a valóban csap-zott, feldúlt Rékával.

Ahogy az a fiút meglátta, zokogva átölelte. A jelenet-nek számos tanúja akadt, kik mosolyogva, kik meglepve szem-lélték a jelenetet. Tamás előbb zavartan körülnézve megpró-bálta lefejteni magáról a lány karjait, majd belátva, hogy az le-hetetlen, csitítva simogatta a haját.

Végre nagy nehezen betámogatta Rékát a szobájába, ahol leültetve egy székre, megvárta, amíg az el tudja mesélni, hogy mi történt.

- Három napja - kezdte a lány - reggel megjelent nálunk Jakab két poroszló kíséretében. Megvárta, amíg a falu népe ösz-szezsökdül a hírre, azután közölte anyámmal, hogy ketten is fel-jelentették. Látták, amint átváltozik varjúvá, illetve farkassá, te-hát nyilvánvalóan boszorkány. Ez főbenjáró ügy, ezért a pécsi püspök úr őt, Jakabot, bízta meg az ügy kivizsgálásával, amit a püspökségen fognak végezni.

- Jakab azt is mondta, hogy mivel boszorkánnyal élek együtt, én is gyanús vagyok, tehát engem is elvisz kivallatni. Nyilvánvaló volt, hogy ez is Jakab bosszúja. Ekkor a poroszlók megragadták anyámat, és megkötözték, majd engem is meg akartak kötni, de közben anyám azt kiáltotta: „Menekülj!” Erre kiszaladtam, és felugrottam a szomszéd lovára, odakiáltva neki: „Csak kölcsönveszem, Bertalan bátyó, visszaadom!”, majd elvágattam.

- Három napig lovagoltam, - törülgette a könnyeit, - amíg ideértem. Szerencsére jó emberekkel találkoztam, akik megszántak. Hatszor adtak enni, és három helyen kaptam szállást.

Elhallgatott, majd sírni kezdett. A fiú hagyta, hadd sírja ki magát, és a lány pár perc múlva tényleg abbahagyta a sírást, és folytatta:

- Először csak vaktában lovagoltam, nem tudtam hová meneküljek. Márkus nagybátyám ki tudja, hol kóborol az országban. Végül úgy döntöttem, hozzád jövök, te vagy az egyetlen barátom, nincs senki más, aki talán tud segíteni. De nem akarlak téged is bajba keverni, továbbmegyek, bár nem tudom hová, csak hadd pihenjek meg nálad pár napig.

- Dehogy mész tovább! - mondta Tamás, megsimogatva a lányt. - Majd kitalálunk valamit, csak előbb hazaküldjük a lovat. A ló-lopás főbenjáró bűn!

Azzal behívta az egyik szolgát, és utasította, hogy azonnal üljön fel a lóra, és vigye vissza a gazdájának, és persze vigyen magával tartalék lovat, azon jöjjön haza.

- Most pedig - fordult Rékához – egyél, és fekdüj le aludni. Addig csak kitalálok valamit. Bízzál bennem, nem hagyok cserben, még ha én is bajba kerülök miatta.

17. A királyné közbelép

Amíg Pécsen Jakab a látványos boszorkányper előkészítésén fáradozott, Tamás összes barátját, és jóakaróját felkereste. De - bár mind hittek neki és mindegyikük elítélte a gonosz szándékot, - nem vállalták, hogy a látszólag jogos eljárással szembeszegüljenek. Ha a király nem tartózkodott volna Dömösön, a bűnbánó öccse által létesített monostor felszentelésén, hozzáfordul, bár nem valószínű, hogy a törvényeket szigorúan

betartó uralkodó beavatkozott volna egy szabályos bírósági eljárásba. Amikor már úgy tűnt, hogy nem talál senkit, aki segíthetne, végső elkeseredésében merész ötlete támadt: felkeresi a királynét!

Felicia meglepődött, amikor Tamás kihallgatást kért tőle. A fiú, (illetve abban az időben, lévén tizenhét év körüli, inkább fiatalember), már ittlétének kezdete óta nem volt ismeretlen előtte, de igazában akkor ismerte meg, amikor az Márkus diakónus beszámolóját magyarra fordította számára. Ezért úgy döntött, hogy fogadja.

Tamás belekezdett egy hosszú történetbe, amit eleinte nem is nagyon értett, de mivel a fiú rokonszenves volt, meghallgatta, és végül az elmondottakat megértette, és érdekesnek találta. Az elbeszélés Tamás izgatottsága miatt kissé zavaros volt, ezért kérdéseket tett fel, és végre rájött, hogy a fiatalember szerelmes egy lányba, akit édesanyjával együtt aljas módszerekkel máglyára akar küldeni a lány anyjának egy elutasított, bosszúszomjas kérése.

A történet felháborította, rokonszervet érzett a fiatal szerelmespár iránt, és szeretett volna segíteni, de ugyanakkor tudta, hogy a király nem engedné, hogy peres, különösen egyházi illetékességű peres ügyekbe beavatkozzék.

Elmondta a fiatalembernek, hogy nagyon szívesen segítene, de sajnos nem teheti. Amikor azonban látta, válasza mennyire letöri, hirtelen eszébe villant valami.

- Talán valamit megpróbálhatunk, - kezdte, de amikor meglátta a Tamás szemében felcsillanó örömet, hozzátette: - de ne várj tőle sokat.

Azzal az ajtónállóhoz fordult:

- Keressétek meg a nádorispán urat, és küldjétek be hozzám.

Bár annak sem volt sok esélye, hogy a nádor a palotában tartózkodik, szerencsájuk volt, és néhány perc múlva Gyula nádorispán belépett.

- Hívatnál királyném. - mondta a nádor, mélyen meghajolva. - Mit tehetek érted?

- Értem ugyan semmit Gyula úr, - mosolygott Felicia, - de talán tudsz segíteni ezen a fiatalemberen, aki szerelmes. - mutatott Tamásra, és aki lehajtotta fejét, és mélyen elpirult.

Kétszer is el kellett mesélni a nádornak, mire megértette, miről van szó.

Sajnálkozva Tamásra nézett, és elgondolkodva csóválta a fejét.

- Elhiszem, amit elmondtál, fiam, és mélyen felháborít a dolog. Tudom, sajnos sokan visszaélnék a hatalmukkal, de ebbe az ügybe nem avatkozhat be senki, csak talán a püspök, de, ahogy elmondtad, ő bízik ebben az elvetemült Jakabban, téged pedig nem is ismer. Azonkívül igaz, hogy én elhiszem neked, de semmi bizonyíték nincs ellene, a tanúk az ő emberei, és csak a bíró tudná vallomásukat ellenőrizni, az pedig maga Jakab, akit a bíraskodással a püspök bízott meg.

- És nem lehetne megváltoztatni a bíró személyét, hogy a vizsgálat és az ítékezés elfogulatlan bíró kezében legyen? - kérdezte Felicia.

- Sajnos, ezt csak a püspök teheti. Persze Kálmán király saját maga is átvehetné a bíró szerepét, ezt még a püspök sem vehetné rossznéven, de ő nincs itthon, és bizonyos, hogy nem is tenné meg. Más ilyen magas rangú személy nincs.

- Csak a király, vagy a király helyettese... - szólt közbe Tamás, aki eddig hallgatott.

A nádor haragosan fordult a fiú felé, de Felicia közbeszólt.

- ... aki átvehetné ettől a Jakabtól a bíró szerepét! - kiáltott fel örömmel. - Ilyen magas rangú személy csak a király lehet, vagy a helyettese! Igen, te nádorispán úr!

- Királyném, csak nem akarod, hogy elmenjek Pécsre, és átvegyem a bírói szerepet? - tiltakozott bosszúsán a nádor. - Ezt nem tehetem meg, csak a király parancsára!

- Csak a király parancsára, vagy a királyné kérésére, Gyula úr. - mondta Felicia rávillantva legbájosabb mosolyát a férfire. - És én, Felicia, Magyarország királynéja azt kérem tőled, hogy vedd kezébe ezt az ügyet.

- Legyen hát! Ennek a kérésnek nem tudok ellenállni! - sóhajtott a nádor. - Elutazom Pécsre, és közlöm a püspökkel, hogy ezt a pert kiemelt fontosságúnak tartom, és átveszem a vezetését.

- De tudd meg, te szerencsés fiatalember, - fordult bosszúsan Tamáshoz - a pert a legszigorúbb törvényes előírásoknak megfelelően fogom levezetni, és imádkozzatok, hogy igazatok legyen, és irgalmazzon nektek az Úristen, mert mindketten, te is meg a szerelmed is a fejetekkel játszottok, ha a vádból egy szó is igaz!

18. A boszorkányper

Mialatt Réka eljutott Fehérvárra, és ott sikerült megtalálnia Tamást, Jakab tovább szövögette bosszúálló terveit. A diakónus nem sietett, terveit nagy gonddal építette fel, és megvárta a megfelelő pillanatot, amikor a nőt, aki előbb szerelmének, később ádáz gyűlöletének a tárgya volt, nem védhette az udvarnál bizalmi állást viselő bátyja. Márkus ezen idő alatt már Erdélyt járta, és ott hamar a nyomára jutni szinte lehetetlen volt.

A gyűlölködő pap nem elégedett meg Ráhel elpusztításával (a boszorkányság büntetése akkoriban általában máglyahalál volt), hanem gyermekének tönkretételével is meg akarta büntetni. A sors is a kezére játszott, a lány váratlan szökése után bűnlistájára felkerült a lólopás, ami önmagában is főbenjáró bűnnek számított, és büntetése annak is halálos ítélet volt.

Jakab nagyon gondosan előkészített mindent. Nem bánta, hogy esetleg a püspök is jelen kíván lenni a per folyamán, mert annyira sikerült behízelegnie magát az egyébként nagyon

igazságos és tisztaéletű István püspök úrhoz, hogy az minden szavát elhitte.

A két tanú az a két embere volt, akiket Ráhel zaklatására felbérelt, és akiket nemcsak felbérelt, hanem kisebb bűncselekményeiknek eltusolása révén zsarolással kezében is tartott. A két gazember, de különösen az egyik, nem lévén valami okos ember, attól rettegett, hogy rosszul fogja előadni a vádlott, azaz Ráhel boszorkányságának bizonyosságát képező farkassá változását, és a két nő, anya és lánya átváltozását varjúvá, amit, mint állítania kellene, saját szemével látott. Jakab azonban megnyugtatta, mindketten egyszerre fognak tanúskodni, így nem kerülhetnek egymással ellentmondásba. - És különben is, - mondta - én leszek a bíró, és ha kell, kijavítalak benneteket. Egyébként a vádiratot leírtam, és én fogom felolvasni, nektek csak meg kell ismételni.

A pert nem közvetlenül Réka szökése utánra tűzték ki, hanem három héttel későbbre, Pünkösdi szent ünnepére, hogy a jámbor hívek lássák: a leszálló Szentlélek hogyan tesz igazságot.

Arról is gondoskodott, hogy minden kis részletre legyen tanú. Megidézte az „ellopott ló” gazdáját, valamint a falu több lakóját, és persze Tamást is, akit később, ha a vád bebizonyosodott, a bűnös elrejtésével kívánt vádolni.

A per kezdete előtt a templom előtti főtér megtelt, és csak a tanúk és a bűnös érkezésére vártak, hogy a pert megkezdhesék.

- Már jönnek is, - állapította meg Jakab elégedetten. - Mindent gondosan előkészítettem, semmi sem jöhet közbe.

És a tanúk valóban megérkeztek. Megérkezett Réka is, gondosan megkötözve, ahogy azt a törvény előírja, mellette Tamás.

Aztán meglepve látta, hogy mögöttük mégis jön a püspök is, és vele egy diszesen öltözött ember. Nem tudta, hogy ki az, de hirtelen nyugtalanság fogta el. És ez a nyugtalanság jeges

rémületté változott, amikor a püspök hozzálépett és boldog mosollyal közölte:

- Kedves Jakabom, nagy megtiszteltetés ért bennünket. Gyula nádorispán úr, meghalván hírét ennek a jelentős pernek, olyan nagyfontosságúnak ítélte, hogy személyesen kívánja a pert levezetni.

- De püspök úr, - próbálkozott az előbb még halálsápadt, mostanra már vérvörös arcú Jakab, mialatt verejtékcseppek kezdtek a homlokán lecsorogni - én már három hete készítettem elő a tárgyalást, és mindent előre írásba foglaltam!

- Annál jobb, kedves fiam, - vigasztalta István püspök nem véve észre a másik zavarát. - Így legalább maga a nádorispán úr is látni fogja, milyen alapos munkát végeznek nálunk.

- Igaza van a püspök úrnak. - vette át a szót a nádor, akinek viszont máris gyanús lett Jakab viselkedése. - Én nagyra becsülöm és meg is jutalmazom az okos, szorgalmas embereket. - Na, akkor adja csak ide diakónus uram azokat az írásokat.

Jakab nem tehetett mást, mint odaadta a per írásba foglalt anyagait, közöttük az előre leírt tanúvallomásokat is.

A nádor gondosan végigolvasta azokat, majd elismerően nézett a diakónusra.

- Látom, nagyon alapos, lelkiismeretes munka. - dicsérte meg Jakabot. - Így tényleg könnyebben boldogulunk. Na, kezdjük a könnyebb résszel, lássuk a lólopást. Vezessék elő a tanút.

- Bertalan, tiéd volt az a ló, amit ez a lány ellopott?

- Nem volt az lopás, uram, csak kölcsönvette. Oda is kiáltott nekem: „Csak kölcsönveszem!”. Azután vissza is küldte a lovat.

- Igen, a lány is ezt vallotta, de az nincs a jegyzőkönyvben, hogy mit mondott, csak az, hogy elvágatott vele. Szóval Bertalan, nem emelsz vádat a lopásért?

- Dehogy emelek vádat a kis Réka ellen. - tiltakozott a gazda.

- Akkor ez a vádpont törölve, mondta a nádor. - De - fordult Rékához - nem szép dolog úgy kölcsönkérni, hogy csak utólag kérjük ténylegesen kölcsön! Most vezessétek elő Simon tanút!

- Nem volna jobb a két tanút egyszerre kihallgatni? - próbálkozott újra félénken Jakab, de Gyula nádor leintette.

- Tanuld meg diakónus uram, a tanúkat mindig külön kell kihallgatni, mert így könnyen befolyásolhatják egymás vallomását.

Közben bevezették a halálra rémült Simont, aki folyton tanútársát kereste, és rémülten nézegetett Jakab felé.

- Nos, Simon, mit láttál azután, hogy Ráhel bement az üres házba?

- Hát le van az írva ottan... - mutatott a jegyzőkönyvre reménykedve a férfi.

- Azt akarom, hogy a saját szavaiddal mondd el!

- Hát, az úgy volt, hogy bement, aztán egyszerre kijött.

- Ki jött ki? Ráhel megint kijött?

- Igen, kijött. Nem, azaz nem Ráhel jött ki, hanem két farkas.

- Két farkas? És mit csináltak?

- Hát csattogtatták a fogaikat felém, én megelfutottam.

- mondta Simon megkönnyebbülve, hogy sikerült befejezni vallomását. - Elmehetek?

- Nem, még nem vagyunk kész. Azt mondtad két farkas jött ki. Kik voltak azok?

- Hát Ráhel és Réka.

- De Réka nem ment be a házba. Ő hol volt?

- Biztosan bennmaradt a házban.

- De az üres volt, te mondtad.

- Akkor nem tudom. Talán nem farkas volt, hanem varjú. Igen, biztosan varjú volt, és kirepült a kéményen. - mondta diadalmasan.

- A két varjú nem a társad, Bors tanúvallomásában szerepel? - kérdezte a nádor gúnyosan.

Simon hirtelen elsírta magát.

- Nem tudom, kérem. Benne van az írásban. Őt tessék kérdezni - mutatott Jakabra -, ő írta.

- Ha nem tudod, mi történt, akkor miért tettél hamis vallomást? - kérdezte Gyula nádor, most már haragosan.

- Ő kényszerített, hogy mondjuk ezt, én meg Bors is. Kényszerített, hogy mondjuk.

- Mivel kényszerített?

- Mindketten tyúkot loptunk, Jakab tudta, és azzal fenyegetett, hogy feljelent. De bevallom, inkább vágják le a karomat, minthogy felakasszanak a hamis vallomásért.

A nádorispán behívatta a másik tanút, aki miután tudta, hogy minden kiderült, megerősítette társa vallomását.

- Van még valakinek valami mondanivalója? - fordult Gyula úr a nézők felé?

- Igen. - lépett ki a tömegből egy asszony. - Ez volt az a két hitvány, akik Jakab megbízásából már hónapok óta zaklatták szegény Ráhelt.

- Köszönöm a kiegészítést, bár nincs közvetlen kapcsolatban a perrel, további felvilágosítást nyújt a valódi bűnösök jelleméről.

- Nos, Jakab? - fordult a nádor a diakónus felé, aki csak állt halálsápadtan és remegve nézett maga elé - Igaz, amit ezek állítanak?

- Igaz uram. - mondta Jakab, majd térdre borult a nádor előtt - Kegyelmezz nekem, elragadott az indulat!

- És ezért halálba küldtél volna egy asszonyt és egy ártatlan kislányt? - kérdezte megvetően a nádorispán, majd a püspökhöz fordult:

- Püspök uram, ez a te egyházmegyed, megengeded, hogy kihirdessem az ítéletet?

István püspök, aki a per nem ilyen lefolyására számított, lehajtott fejjel, magába roskadva ült, csak bólintott.

- Akkor kihirdetem az ítéletet: a tanúvallomások hamisnak bizonyultak, ezért bebizonyosodott, hogy a Ráhel nevű nő és leánya, Réka ártatlan.

- Továbbá, - folytatta - a két tanút, Simont és Borsot hamis tanúzás miatt nem büntetem meg, mert kényszerítették őket. Mivel azonban az is kiderült, hogy loptak, mindkettőjüket jobb karjuk levágására ítélem.

- A perből kiderült, hogy a főbűnös Jakab diakónus, - mutatott a még mindig térdelőre, ő azonban egyházi ember, ítélkezzék felette az egyházi bíróság. Ezért elrendelem, kötözzék meg, és adják át annak a bírónak, akit István püspök úr kijelöl.

- Egyetértesz az ítélettel, püspök uram? - fordult felé Gyula nádor?

- Természetesen egyetérték, nádorispán úr, és nagyon röstelltem magam, hogy (itt egy pillanatra megakadt: „Kígyót melengettem a keblemen!” - akarta mondani, de végül így folytatta,) nem vettem észre milyen ember Jakab.

Mire mindannyian visszaérkeztek Fehérvárra (a nádor ragaszkodott hozzá, hogy a két nő is velük menjen) Kálmán király is éppen akkor érkezett Dömösről és a királyné éppen beszámolt neki a történetekről.

- Mindannyian szerencsések vagytok, mert - ha itthon lettem volna, - én nem engedtem volna beleavatkozni az egyházi ügyekbe. Ha pedig azután, hogy te elküldted a nádor urat (ne tiltakozz, elküldted, a királyné kérése parancs) és a vád igaznak bizonyul, még a te fejed is lehullott volna Tamás, pedig kedvellek.

- Nagy veszélyt vállaltál ezért a lányért, - nézett a fiúra - mert, mint hallottam, szereted. Vajon ő is szeret téged ennyire?

- Igen, nagyon szeretem. - mondta pironkodva Réka. - És én is kockáztatnám az életemet érte.

- Akkor miért nem veszed feleségül? Eladó sorban van, és te elmúltál tizenhét éves!

- Már gondoltam rá, de tudom, hogy apám mást szemelt ki számomra.

- Gondolom, akinek gazdagabb az apja. - nevetett Kálmán király - Na, ez nem lehet gond, az apádat csak bízd rám.

- Akkor már a többi a ti dolgotok. Legyetek boldogok. És adok egy tanácsot, fiam. Egymás előtt ne legyen közöttetek titok. Neked pedig lányom: aminek örülsz, mutasd ki, aminek nem, mondd ki!

- Most pedig lássunk újra munkához, hogy mielőbb megtarthassuk a kornak megfelelő új törvények megalkotásához szükséges törvényhozó gyűlést!

19. A tarcali törvényhozó gyűlés

Az 1100. év tavaszán amolyan népvándorlás-féle indult meg az egész országban az északkeleti határ közelében fekvő királyi birtok, Tarcal felé. Több, mint öt év telt el azóta, hogy Kálmán király elfoglalta a trónt, és több mint három, hogy nőül vette Feliciát, Roger örgrófnak, Szicília uralkodójának lányát. A király úgy ítélte meg, hogy itt az ideje felülvizsgálni a Szent István király és László király hozta törvényeket.

A Szent István hozta törvények szigorúak, kegyetlenek és ellentmondást nem tűrőek voltak, mert azokban a szinte áttekinthetetlen, zavaros időkben, a törzsi felépítésű pogányságból, a kereszténységbe való áttérést, csak ilyen törvényekkel lehetett szabályozni. László király néhány helyen igyekezett az adott kornak megfelelően átalakítani a törvényeket, de alapjaiban lényeges változtatást nem végzett.

Kálmán király, a mintegy öt esztendőn keresztüli uralkodása, saját tapasztalatai és az ország különböző részeiben levő városokba, püspökségekbe, falvakba és elszórt településekbe kiküldött bizalmasainak a jelentései alapján megállapította, hogy gyakorlatilag az élet minden területén át kell alakítani a törvényeket, és magát a törvénykezést is. Noha az így el-

végzett előkészítési tevékenység alapján már jóval előbb megkezdhetette a törvények felülvizsgálatát és átalakítását, a közben kitört dalmáciai háború és öccsével a trón megszerzésére indított csaknem fegyveres harccá fajult összetűzése ezt megakadályozta.

Ezért most - mivel a Dalmáciáért folytatott háború befejeződött és az öccse által kirobbantott trónviszály Álmos jezsusálemi zarándoklata miatt pillanatnyilag nyugvópontra jutott, - úgy döntött, itt az ideje, hogy a már évek óta tervbe vett törvénykorszerűsítést elvégezze. Ezért uralkodása ötödik évének tavaszára országos törvényhozó gyűlést hívott össze.

Bár, mint az ország királyának, joga lett volna a törvények megváltoztatása, Kálmán király a törvények ak-

kori időnek megfelelő átalakítását úgy kívánta megvalósítani, hogy az egyaránt szolgálja az egész ország népének érdekeit, mert azt akarta, hogy azok, akik a törvényeket alkalmazni fogják, ne csak a királyi parancsra, hanem saját meggyőződésük alapján is végrehajtsák azokat.

Így a tanácskozássra meghívta az ország minden részéből azokat, akik hivataluk szerint, illetve társadalmi helyzetük miatt kapcsolatba kerülhetnek a törvények alkalmazásával: az egyházi vezetőket, a püspököket, az apátokat, az egyes vármegyék ispánjait, a várispánokat, a nagyobb települések vezetőit, a nagyobb falvak választott bírait, a jelentős birtokkal rendelkező családok fejét, a határok és más őrségek parancsnokait.

Amikor már úgy látszott, hogy minden meghívott megérkezett, akinek ott kellett lennie, egy szép májusi reggelen végre ténylegesen megkezdődött a tanácskozás.

A meghívottak padokon, székeken és egyéb ülőalkalmatosságokon helyezkedtek el a trónt helyettesítő karosszéken ülő királlyal szemben, aki mellett ott ült Felicia királyné és a nádorispán is. Mögöttük pedig azok a királyi hivatalnokok és megbízottak álltak, akiket a király a jelenlegi törvények alkal-

mazásának tanulmányozására szétküldött az egész ország területére (ezek közé tartozott Márkus is), illetve azok a jogban jártas személyek, akiket az előbbiek tapasztalatainak alapján egyes jelenlegi törvények módosításával, az újak megfogalmazásával bízott meg (köztük Tamás is).

Amikor látszott, hogy mindenki elfoglalta a helyét, az egyik szolga a király intésére háromszor belefűjt a kürtbe, hogy csendre intse az összegyűlt, zsibongó résztvevőket. Erre szükség is volt, mert csak a harmadik kürtszó után ült el nagyjából annyira a zaj, hogy meg lehetett érteni, amit a király mond.

Ekkor Kálmán király felállt, imára kulcsolta kezét és jelezve a többieknek, hogy kövessék, elmondta a miatyánkot, majd kérte Istent, segítse munkáját. Utána trónjára ült, és miután üdvözölte a jelenlévőket, elkezdte beszédét.

- Azért gyűltünk itt össze, - kezdte az uralkodó - hogy megvizsgálva a jelenleg érvényes törvényeket, amelyek a keresztény Magyarország létrejöttének idején, híven szolgálták az akkoriban átalakulóban levő társadalmi viszonyokat, elvégezzük azokat a változtatásokat, amik a mai társadalom számára szükségesek.

- Mint uralkodó, jogom volna a törvényeket megváltoztatni anélkül, hogy bárkinek véleményét megkérdezném. Annál inkább, mert a megelőző két-három év során megbízottaim, akiknek nagy része tanult férfi, végigjárták az országot, és vizsgálták, hogyan érvényesülnek a régi törvények, és milyen gondok merülnek fel alkalmazásukkor, beszámoltak a tapasztalataikról nekem. Én azonban úgy gondoltam, hogy meg kell kérdeznem sok más okos ember véleményét, a ti véleményeteket is azért, mert egyrészt több szem többet lát, másrészt mert a korszerűsített törvényeket ti fogjátok majd érvényesíteni.

- Az új törvényekre vonatkozó javaslatokat az egyik, személyem melletti ispán mondja el, illetve olvassa fel. Azt akarom, hogy mindenki szabadon mondja el véleményét, amelyet megvitatunk, de a vita után én fogom eldönteni, mit mondjon ki az új törvény, és azok írásba foglalását Albericus magiszter

(azaz mester) és munkatársai fogják írásba foglalni. Mielőtt ismertetném, hogy milyen területeken kívánok új törvényeket létrehozni, megkérdezem, van-e valakinek hozzáfűznivalója?

A király beszédét először halk mormogás, majd egyre hangosabb vitatkozás követte, ami hirtelen elcsendesedett, mert felemelkedett az idős Veszprémi püspök, Almárus.

- Király uram, - kezdte mondanivalóját a püspök - tudom, hogy jó szándék vezérel, de nem tartom helyesnek szent királyunk, István, bölcsen megalkotott törvényeit megváltoztatni. Ezek a törvények immár fél évszázada eredményesen biztosítják az ország rendjét. Azt is tudom, ezek egy része nagyon kegyetlenül üldözi a bűnt, de félek, ha enyhítenénk rajtuk, a bűnök és elkövetők száma megsokszorozódna.

A püspök véleményével többen is egyetértettek, első sorban egyházi vezetők, mint István pécsi püspök, vagy a Csánádi püspök és a várispánok közül is néhányan.

- Meghallgattam a véleményeteket és megértem, hogy mi vezérel benneteket, urak. - felelte Kálmán király a hozzászólásokra. - Nem látom értelmét annak, hogy most általánosságban vitatkozzunk a kérdésről. Természetes, hogy nem kívánom az összes törvényt megváltoztatni, tehát vitatkozni csak az egyes törvényváltoztatások tárgyalásakor érdemes.

- Most ismertetni kívánom, milyen törvénycsoportoknál nyitunk majd vitát: beszélni kell az egyes birtokok tulajdonlási kérdéseiről, a bírók illetékességéről, jogairól, a perek, büntetések, vallatások kérdéseiről, kiemelten a lopásról és az erkölcsök védelméről, a szabadok, rabszolgák, izmaeliták és zsidók helyzetéről és jogairól, adó és vámügyekről és az egyházzal kapcsolatos egyes törvényekről

- A mai napra elég ezeket megemésztetni, emésszük meg inkább az ebédünket jó étvággal. Az ülést mára bezárom.

20. Viták és törvények

A következő napokon először a szerzett tulajdonokról folyt megbeszélés és vita, amelynek eredményeképpen az új törvények megerősítették Szent István és utódai adományait, kivéve az egyházak halastavainak birtoklását.

Erről a kérdésről hosszabb vita zajlott, mert egyes monostorok megpróbálták megtartani halastavaikat, amelyek ezután visszakerülnek királyi birtokba.

Meghatározást nyert az adományés a vásárolt birtok öröklési rendje. Az elmúlt évtizedekben történt hatalmi változások révén számos földtulajdon foglalás volt, ezért intézkedés történt arról, hogy például az elűzött telepések kárpótlást kapjanak. Az új törvény védte a tulajdont a foglalásoktól. Ebben a kérdésben is voltak ellenvélemények, mert azoknak a monostoroknak kell kárpótolniuk az elűzött telepéseket, amelyek a földet a földfoglálótól adományként kapták.

Amíg az adományokról és öröklésről szóló törvények kérdésében viszonylag hamar alakult ki egyetértés, a törvénykezés egyes kérdései körül heves vita bontakozott ki. Azzal azonban mindenki egyetértett, hogy szükséges szabályozni, melyik társadalmi csoport peres és büntető ügyeiben milyen bíróság ítéljen. Ez ugyanis eddig szinte egyáltalán nem volt meghatározva.

Az újonnan hozott törvény szerint peres ügyekben évente több alkalommal (bizonyos ünnepnapok alkalmával) az illetékes püspökségen zsinatot kell tartani, ahol egyházi és világi személyek egymással szembeni, ispánok, magasabb rangú tisztviselők, valamint apátok egymás közötti pereinél ugyan ezen zsinat hozhat ítéletet. Viszont egyházi személyek felett csak egyházi bíróság ítélkezhet.

Alacsonyabb rangú személyek esetében az illetékes bíró hozhat ítéletet. Az ilyen ítéletekkel szemben a zsinathoz lehet fellebbezni.

Az egyes ispánok és saját népeik közötti ügyekben ugyancsak a zsinat, illetve egy másik ispán hozhat ítéletet. Külön törvénycikk foglalkozik a király és a hercegek közötti perrel, ahol a nádorispán a bíró.

Az előbb felsorolt kérdések tárgyalása során nem sok megjegyzés, és még kevesebb ellenvélemény hangzott el. Lényegesen hevesebb vita alakult ki viszont a perrendtartás egyes további kérdései felett.

Az új törvények szabályozták a bírók, poroszlók és a tanúk helyzetét és jogait. Szigorú büntetést róttak ki a hamisan tanúskodókra, az igazságtalan ítéleteknél nemcsak fellebbezést tettek lehetővé, hanem előírták az igazságtalan bíró és poroszlói megbüntetését is, az ártatlanul vádoltnak pedig kártérítést írtak elő. Ezek ellen a törvények ellen több bíró is felszólalt.

- Hogy merjünk ítélezni, - szólalt fel az egyik bíró - ha esetleg jóhiszeműen tévedtünk, akkor is megbüntetnek minket?

- Ha az ítélet a bíró elfogultsága, vagy a vizsgálat hanyagsága miatt volt igazságtalan, - felelt a felvetésre Kálmán király, aki a legtöbb hozzászólást maga válaszolta meg - vagy ha például a poroszló indokolatlanul durva vagy kegyetlen volt, és a bíró ezt elnézte neki, akkor igenis meg kell büntetni őket. Ha a bíró jóhiszemű tévedése okozta az ártatlan igazságtalan büntetését, a bírót nem kell büntetni, de az ártatlannak akkor is kártérítés jár.

A törvény előírta, hogy aki valakit vádol, és az ártatlannak bizonyul, ugyanazt a büntetést kapja, mint amit az kapott volna. Ez a törvény általános megdöbbenést keltett, de a vita során végül a nagy többség belátta annak igazságos voltát.

A további törvényjavaslatok a régebbi túl szigorú és kegyetlen voltát (például, ha egy hat évnél idősebb gyerek tyúknál nagyobb értéket lop, felakasztják) általánosan enyhítette. Megszüntették a kínvallatást, és az úgynevezett vízpróbát, elrendelték, hogy a tüzes vas és a forróvíz-próbákat csak püspöki, illetve préposti helyeken végezhesék el.

Enyhítették a tolvajok büntetésére régebben hatályos túl szigorú rendelkezéseket, és szabályozták azok családjának büntetését is. Szabályozták a bizonyítási eljárást és a gyilkosságok esetében szükséges eljárásokat.

Ugyanakkor előírták a magzatukat megölő asszonyok, a nőrablók, a házasságtörők, a varázslók megbüntetését, viszont a törvény a boszorkánypereket eltörölte, miután kimondta, hogy boszorkányok nem léteznek.

Ezeknek a törvényeknek vitája sokakban, egyházi és világi emberekben ellenérzést váltott ki. A büntetések, valamint a bizonyítási eljárás kegyetlen voltának enyhítését többen azzal utasították el, hogy ezzel növekedni fog a bűnesetek száma. Mások, egyházi és világi emberek, akik hittek a babonákban, nem akarták elfogadni a boszorkányperek megszüntetését, a boszorkányok, strigák, nemlétének tényét.

Ugyanakkor a bírók és poroszlók többsége elfogadta, és helyeselte az enyhítést, mivel saját maguk is tapasztalták annak ellentmondásait és túlzott voltát. Ugyanez vonatkozott a boszorkányperekre is, mert igazában az egyébként kisszámú perben egyértelmű bizonyítást sehol sem lehetett találni.

Az ezekről a kérdésekről szóló vita majd' egy hetet vett igénybe. A vitatkozók, az ellenzők és elfogadók egyaránt védtek álláspontjukat és a király sok esetben el is fogadta az ellenérvek egy-egy részét, amelyek azután az Albericus magiszter által megfogalmazott végső szövegbe is bekerültek.

Az előbbi törvények mellett más, kevés ellenérvet kiváltó törvény született az idegenek befogadásáról, a zsidók jogairól, az izmaelita, (böszörmény) mohamedánok térítésére irányuló intézkedésekről, az állatás a rabszolga-kereskedelemről, valamint az adózásról.

Több törvény született egyházi kérdésekről, így ereklýékről, a misézésről, böjtről, egyházi személyek tizedfizetési kötelezettségéről, de az egyházi ügyekkel Kálmán király részletesebben egy későbbi zsinaton kívánt foglalkozni.

A viták befejezés után Albericus mester összefoglalta a viták eredményét, majd ismertette a király döntését az egyes kérdéscsoportokról, és az egyes törvények lényegét, amit a jelenlevő írnokok írásba foglaltak, hogy majd törvénycikként dolgozzák fel.

Végül a törvényalkotó gyűlést Kálmán király szavall zárták be:

- Kedves híveim, - szólt és hangján érződött a meghatottság - nagy munkát végeztünk be ma, amelynek eredménye hasznos és üdvös lesz, remélem, még hosszú éveikig. Köszönöm ezt mindenkinek, azoknak, akik azonnal megértették és támogatták, de azoknak is, akik elleneztek a javaslatokat, mert azokban a törvényekben, amelyeket hoztunk, - mert nemcsak én hoztam, hanem mindannyian - ugyanúgy benne van a vitatkozók munkája, mint azoké. akik feljegyezték a szavakat.

Köszönöm a bölcs segítséget a püspököknek, a tanácsokat az ispánoknak, a bíróknak, köszönöm a nádorispán úrnak és külön köszönöm drága feleségemnek, Feliciának, aki munka közben és otthon munka után okos tanácsaival és asszonyi megérzésével elősegítette az okos döntést.

Végül hálával leborulva köszönöm Istennek, Krisztus Urunknak, hogy lehetőséget adott egy békés időszakban ezeket a törvényeket megalkotni.

A király zárószavait általános éljenzés fogadta, ami addig tartott, amíg Kálmán király és felesége udvari kíséretével vissza nem vonult. A király láthatólag nagyon fáradt volt, a szokásosnál jobban bicegett is, és az ajtónál megbotolva el is esett volna, ha a közvetlenül mögötte álló Tamás, aki azóta az uralkodó egyik udvari ispánjává lépett elő, meg nem fogja. Ahogy Kálmán visszanyerte egyensúlyát, kiegyenesedett, és bosszúsán lerázta a vállát erősen szorító fiatalember kezét, feléje fordulva ránézett, majd elmosolyodott:

- Köszönöm fiam, - mondtaügyes voltál, mint eddig is. Becsülettel foglalkoztál ezekkel a fránya törvényekkel. Hogy

van a feleséged? Igaz is, megenyhült már az apád? Csak nem kedvelte meg azt a cserfes kislányt?

- Az nem szó, hogy megkedvelte, - válaszolta nevetve Tamás. - olyan kedves hozzá, hogy már kezdek féltékeny lenni.

- Micsoda, az a morcos várispán? - csodálkozott el Kálmán király - Lehet, hogy tévedtem és mégis vannak boszorkányok?

21. A püspök látogatása

Szép tavaszi nap volt, és Kálmán király éppen felkelt az asztaltól, hogy felkeresse feleségét. Az ebédet egyedül fogyasztotta el, mert Felicia még gyermekágyban feküdt elsőszülött fiukkal, amikor apródja, Miklós, jelentette, hogy a pécsi püspök úr, látogatást kíván tenni nála.

- Vezesd be, aztán hozz be egy üveg bort, vizet és poharakat! - utasította a király a fiút, majd visszaült az asztalhoz.

Miklós engedelmesen kinyitotta az ajtót, és betessékelte István pécsi püspököt.

- Üdvözöllek püspök úr, - mondta barátságosan a király - foglalj helyet itt velem szemben. Nem találkoztunk a tarcali törvényhozás óta. Milyen ügyben kerestél fel itt, Fehérváron? Hiszen nemrég még Tarcalon egész nap vitatkoztunk.

- Éppen ez az oka, hogy felkerestelek király uram. - sütötte le szemét zavartan a püspök. - Sokat, talán túlságosan is sokat vitatkoztam veled a zsinaton. Biztosan haragszol is rám emiatt. Egyike voltam azoknak, akik legtöbbet ellenkeztek veled. Kérlek, ments fel püspöki tisztségem alól.

- De kedves István uram, - nézett rá meglepetten Kálmán - eszem ágában sincs téged felmenteni. Egyébként, ha akarnám, sem tehetném. Igaz, hogy jogomban áll püspököket kinevezni, de felmenteni csak a pápa úrnak van joga.

Elhallgatott, megvárva, hogy Miklós behozza egy tálcán a bort és a poharakat, majd letegye azokat az asztalra.

- És biztos lehetsz abban, egyáltalán nem haragszom rád. Bár jogom lett volna egyedül dönteni, azért hívtam össze a gyűlést, hogy meghallgassam azoknak a véleményét, akiknek azután alkalmazni és végrehajtani kell ezeket a törvényeket.

- Nem hoztál be vizet. - fordult az apródhoz, majd folytatta:

- Többekkel együtt te is elmondtad ellenvéleményedet, és elmondhatták javaslataikat azok is, aki egyetértettek velem. És te is tudod, hogy végül az általam javasolt változtatások döntő részével a nagy többség egyetértett, és csak néhány esetben kellett élnem királyi jogommal a többség véleménye ellenében.

- Igazad van, uram, így volt, ahogy mondtad. - bólintott István püspök. - És annak is örülök, hogy nem neheztelsz rám azért, mert annyit ellenkeztem veled. De hogyan hajtassak végre olyan törvényeket, amelyekkel nem értek egyet?

- A törvény, az törvény, püspök úr, - mondta a király, egyenesen a püspök szemébe nézve - ha tetszik neked, nekünk, ha nem! Én is végrehajtottam azokat a törvényeket, amelyekkel nem értettem egyet, és most meg is változtattam azokat. A most hozott törvények elég mérlegelési lehetőséget engednek a bírónak ahhoz, hogy alkalmazza őket.

Látta, hogy a másik még mindig ellenkezni szeretne, ezért folytatta:

- Hidd el nekem István uram, a büntetések, a vallatási és ítélezési módok enyhítése, ahogyan ezt ott a gyűlésen is elmondtam, nem fogja növelni az elkövetett bűnök és vétkezők számát.

Ismét elhallgatott, majd rámosolygott a püspökre.

- Tudom, hogy a büntetések enyhítése az, ami részedre a legfájóbb az új törvények között, igazam van?

- Igazad van királyom. - hajtotta le a fejét a püspök. – Az, meg a boszorkányperek megszüntetése. Mert igenis vannak boszorkányok, strigák, ezt nekem hűséges embereim igazolni tudják.

- Olyan hűséges embereid, mint Jakab diakónus? Akiről kiderült, hogy mivel az asszony, akit meg akart kapni, elutasította, dühében és gyűlöletében odáig ment, hogy koholt vádat hamisított az asszony és lánya ellen, és képes lett volna egy ártatlan fiatal lányt is máglyára küldeni? Még szerencse, hogy akik tudták, hogy a vád nem igaz, bebizonyították a csalást és megmentették a lányt és az anyját.

A püspök szégyenkezve hajtotta le a fejét, nem tudott mit válaszolni a királynak, aki ránézett, és folytatta:

- Tudd meg, a boszorkányokkal kapcsolatban eredetileg nem kívántam törvényt hozni, mert igazából nálunk sokkal ritkábban fordultak elő boszorkányperek, és jelentőségük elmarad a bírásokkal kapcsolatos egyéb javítanivalókhoz képest. De amikor ez az eset tudomásomra jutott, rájöttem, hogy a boszorkányok, strigák, létezése sokak számára félelmet jelent, és mindenfélét, amit nem értenek, a boszorkányok bűnös tevékenységének tartanak, és ezzel a félelmet kihasználva rossz szándékú, lelkiismeretlen emberek könnyen vissza tudnak élni.

Ismét egyenesen a püspök szemébe nézve emelt hangon folytatta:

- Így szükségesnek tartottam törvénybe iktatni, hogy nem szabad a boszorkányvádakkal foglalkozni, boszorkánypereket koholni, mert boszorkányok nem léteznek. És ennek kimondásával minden erről való vitának

V É G E

Tartalomjegyzék

1.	A király látogatása	5
2.	Vita a püspökkel	9
3.	Őszinte vélemények	15
4.	A diakónus beszámolója	21
5.	Tamás és Márkus feladatot kap	28
6.	Tamás találkozik Rékával	32
7.	Márkus és Jakab	37
8.	A menyasszony érkezése	40
9.	A királyi nászéjszaka	46
10.	A királynő ismerkedik	52
11.	Országjáráson	57
12.	Eszter története	62
13.	Beszélgetés a törvényekről	68
14.	Pereskedések, ítélezések	72
15.	Márkus beszámolója	78
16.	Tamás látogatót kap	82
17.	A királyné közbelép	85
18.	A boszorkányper	88
19.	A tarcali törvényhozó gyűlés	94
20.	Viták és törvények	98
21.	A püspök látogatása	102

Alig néhány tíz év telt el azután, hogy a törzsi felépítésű Magyarország a nyugati kereszténységhez csatlakozott, amikor a magyar királyok egyik legnagyobbikát, a rendkívüli műveltsége miatt Könyves Kálmánnak nevezett királyt megkoronázták. Az ország népe sokféle rétegből, és különböző csoportokból állt. A megosztott társadalom megfelelő irányítása egységes törvénykezési rendszer hiányában nehezen volt kezelhető.

A könyv Kálmán király uralkodásának kezdeti éveiben ennek a helyzetnek a javítása céljából végzett munkáját, és segítő társainak személyes küzdelmét mutatja be. Ennek eredményeként a tarcali törvényalkotó gyűlésen létrehozták a kor Európájának elismerten leghatékonyabb törvénykezési rendszerét és törvényeit, amelyek több mint száz éven át változatlanul működtek. Ezeknek a törvényeknek egyike mondja ki azt, hogy boszorkányok (strigák) nem léteznek.